

ISSN: 2459– 4172

Διμηνιαία Επιθεώρηση
για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Διατίθεται δωρεάν στο:
www.diplous-autodioikisi.gr

π ρ Ο Τ Α σ η

Κριτική Αρθρογραφία και Νομολογία

Τόμος 6 Τεύχος 32
Μάρτιος– Απρίλιος 2021

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Νίκος Ευθυμιάδης
Περί Ατομικής Ευθύνης

Δρ. Αντώνης Καρβούνης
Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020 & οι Αδελφοποιήσεις
Πόλεων: Η χαμένη ευκαιρία, η ελπίδα και η επόμενη ημέρα
για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Α. Αίτηση Επανάληψης Διαδικασίας, ΣτΕ ολ 2208/2020

Β. Πόθεν έσχες- Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης και
Οικονομικών Συμφερόντων, ΝΣΚ 12/ 2021

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Α. Άδειες δημοτικών υπαλλήλων

Β. Άδεια Ανατροφής Τέκνου Υπαλλήλων Ν.Π.Ι.Δ.

ISSN: 2459- 4172

Διμηνιαία Επιθεώρηση
για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Διατίθεται δωρεάν στο:
www.diplous-autodioikisi.gr

π ρ Ο Τ Α σ η

Κριτική Αρθρογραφία και Νομολογία

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ Θ. ΜΑΥΡΙΚΑΣ Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ε.τ.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΛΑΧΟΥ Πολιτικός Επιστήμων, Εμπειρογνώμων Τοπικής Αυτοδιοίκησης ΚΙΜΩΝ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ	ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΚΗΣ τέως Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΑΝΗΣ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ MSc, PhD, PMP® Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΝΑΣΑΙΝΑ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	ΔΗΜΗΤΡΑ ΤΡΟΜΠΟΥΚΗ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
DTP	ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΚΗΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΙΣΤΟΤΟΠΟΥ www.diplous-autodioikisi.gr	ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ	ΚΙΜΩΝ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ	www.diplous-autodioikisi.gr
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΘΗΝΑ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	info@diplous-autodioikisi.gr
ISSN	2459- 4172

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΡΘΡΩΝ, ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	iv
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	iv
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	
Περί Ατομικής Ευθύνης, <i>Νίκος Ευθυμιάδης</i>	44
Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020 & οι Αδελφοποιήσεις Πόλεων: Η χαμένη ευκαιρία, η ελπίδα και η επόμενη ημέρα για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση, <i>Δρ. Αντώνης Καρβούνης</i> ..	55
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	
A. Αίτηση Επανάληψης Διαδικασίας, ΣτΕ ολ 2208/ 2020.....	77
B. Πόθεν έσχες - Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης και Οικονομικών Συμφερόντων, ΝΣΚ 12/ 2021	114
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	
A. Άδειες δημοτικών υπαλλήλων.....	133
B. Άδεια Ανατροφής Τέκνου Υπαλλήλων Ν.Π.Ι.Δ.....	159

Το ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**» δέχεται προς ανάρτηση/ δημοσίευση άρθρα και μελέτες που αφορούν θέματα της δημόσιας διοίκησης και ειδικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα άρθρα και οι μελέτες μπορούν να έχουν τόσες λέξεις όσες επιθυμεί ο/ η συγγραφέας τους, ώστε να παρουσιάζεται μία πλήρης εικόνα του αντικειμένου του άρθρου ή της μελέτης και να αναπτύσσονται οι απόψεις του/ της συγγραφέα, χωρίς να είναι απαραίτητη η σύγκλισή τους με αυτή της Σύνταξης του περιοδικού (του Επιστημονικά Υπεύθυνου και των Υπεύθυνων Ύλης). Επίσης, μπορούν να δημοσιεύονται και σχόλια σε όσες δικαστικές αποφάσεις αποστέλλονται στο περιοδικό.

Οι συγγραφείς ενημερώνονται ότι τα έργα τους, εφόσον δημοσιεύονται στο ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**», μπορούν να αναπαραχθούν ελεύθερα και δωρεάν, υπό την προϋπόθεση/ παράκληση να μνημονεύεται το ηλεκτρονικό περιοδικό και ο/ η συγγραφέας του άρθρου.

Σημειώνεται ότι για την αποστολή άρθρων, μελετών, δικαστικών αποφάσεων (με ή χωρίς σχολιασμό) και διοικητικών εγγράφων προς δημοσίευση στο περιοδικό μπορείτε να απευθυνθείτε στο: info@diaplous-autodioikisi.gr.

Το ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**», με

δωρεάν κι ελεύθερη πρόσβαση, σκοπεύει στη δημοσίευση της γνώσης που παράγεται από τη δημόσια διοίκηση, σε όλες της τις βαθμίδες. Αποσκοπεί, δηλαδή, στην ανάδειξη της δημιουργικότητας των δημοσίων υπαλλήλων. Προσδοκά, δε, να αποτελέσει ένα ελεύθερο βήμα για όσους επιθυμούν να αποτυπώσουν, να μοιραστούν και να αιτιολογήσουν την άποψή τους σε θέματα της καθημερινής τους εργασίας. Επίσης, με τη δημοσίευση κρίσιμων διοικητικών εγγράφων και της επίκαιρης νομολογίας σε θέματα της τοπικής αυτοδιοίκησης, ολοκληρώνεται η προσπάθεια παροχής πρόσβασης στους ενδιαφερόμενους πολίτες στην αναγκαία γνώση για τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Δηλώνεται ότι το περιοδικό δεν αποσκοπεί στην άμεση πληροφόρηση των ενδιαφερομένων κατά τη στιγμή έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων και των διοικητικών πράξεων (άλλωστε λειτουργούν πολλοί εξειδικευμένοι ιστότοποι γι' αυτό το λόγο).

Η ηλεκτρονική έκδοση του περιοδικού στον ιστότοπο:

www.diaplous-autodioikisi.gr

υποδηλώνει την συμπληρωματικότητα των δύο προσπαθειών, οι οποίες στοχεύουν στον ίδιο σκοπό (με διαφορετικά μέσα): στην ανάδειξη της δημιουργικότητας των δημοσίων υπαλλήλων και την αλληλεπίδραση των ιδεών και των προσπαθειών τους.

Παρακαλείσθε, εάν έχετε κάποιες παρατηρήσεις επί των μελετών που είναι αναρτημένες στον ιστότοπο (www.diaplous-autodioikisi.gr), καθώς και για κάθε θέμα που αφορά στη λειτουργία του, όπως απευθυνθείτε στο:

info@diaplous-autodioikisi.gr

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Νίκος Ευθυμιάδης, *Περί Ατομικής Ευθύνης*

Δρ. Αντώνης Καρβούνης, *Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020 & οι Αδελφοποιήσεις Πόλεων: Η χαμένη ευκαιρία, η ελπίδα και η επόμενη ημέρα για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση*

Περί Ατομικής Ευθύνης

Νίκος Ευθυμιάδης

Στέλεχος της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας- Θράκης (Τμήμα Διοικητικού-Οικονομικού Νομού Πιερίας), πτυχιούχος Νομικής, μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών (ΜΡΑ) στη Δημόσια Διοίκηση του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας (ΔΙΠΑΕ)

Είναι εύλογο σε περιόδους κατά τις οποίες διαδραματίζονται γεγονότα και εξελίσσονται καταστάσεις που επηρεάζουν το παγκόσμιο γίνεσθαι, να αναφύονται προβληματικές σχετικά με τη στάση, συμπεριφορά των ανθρώπων, ως οντοτήτων, τόσο σε ατομικό, όσο και συλλογικό επίπεδο. Στην περίπτωση δε, που παρατηρείται αυξημένη αλληλεπίδραση μεταξύ των ατομικών συμπεριφορών, όπως αυτές εκδηλώνονται μέσα από τον καθημερινό τρόπο ζωής και του σημαίνοντος γεγονότος ή κατάστασης, με συνέπεια να τίθεται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, θέμα διακινδύνευσης

του εννόμου αγαθού της ζωής, τότε διεγείρονται τα αντανakλαστικά του κρατικού ελέγχου και καταναγκασμού με τη λήψη περιοριστικών μέτρων προς την εξασφάλιση και προστασία της δημόσιας υγείας και ασφάλειας. Παρατηρείται δε, κάμψη τοσαύτη των ατομικών και κοινωνικών, συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών, η οποία έχει, ενίοτε, ως αποτέλεσμα την κατάλυση, ανεπιτρέπτως, του πυρήνα των ως άνω δικαιωμάτων και τον εξοβελισμό των παραδεδεγμένων γενικών αρχών του Δημοσίου Δικαίου.¹ Σε μία τέτοια διαλεκτική αποτελεί κυρίαρχο ζήτημα και δημιουργεί

¹ Ως τέτοιες αρχές νοούνται κυρίως: η νομιμότητα, η προηγούμενη ακρόαση, η αναλογικότητα, η αξιοκρατία, η δημοσίευση κανονιστικών πράξεων, η ασφάλεια δικαίου, η προστασία της δικαιολογημένης πρ ΟΤΑ ση

εμπιστοσύνης, η αμεροληψία κλπ. Βλέπε αναλυτικά & εκτενώς «Ε. Πρεβεδούρου, Σειρά 1 Εγχειρίδια Δημοσίου Δικαίου και Ευρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου, «Γενικές Αρχές Δημοσίου Δικαίου», σελ. 139- ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

αντιμαχίες – έριδες ο ατομικός ρόλος του καθενός/μιάς και γεννάται ο λόγος περί ευθύνης, τόσο ατομικής, όσο συλλογικής, για την επίτευξη του τιθέμενου, κάθε φορά, στόχου – αποτελέσματος.

Ο όρος «ευθύνη» ετυμολογικά προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «εὖθυνα» και εννοιολογικά αναφερόταν στον δημόσιο έλεγχο των πράξεων των αρχόντων² ενώ σήμερα αποδίδει τη σημασία: 1) των υποχρεώσεων που προκύπτουν από μία θέση που κατέχει κάποιος ή μία ιδιότητα που έχει, 2) την υποχρέωση εκπλήρωσης των καθηκόντων και λογοδοσίας ή απολογίας για τις σχετικές ενέργειες, 3) την αρμοδιότητα & 4) την υπαιτιότητα, ενοχή.³

Στη σημερινή χρονική συγκυρία, κατά την οποία φαίνεται ότι έχει περιστραφεί η ατομική και η συλλογική πυξίδα του κοινωνικού υποσυνείδητου και η ανθρωπότητα ταλανίζεται από τη νόσο του κορωνοϊού 2019 (covid-19)⁴, εξαιτίας της οποίας έχουν σημειωθεί παγκοσμίως 84.474,195 επιβεβαιωμένα κρούσματα,

1.848,704 θάνατοι σε 222 χώρες, έως και τις 5 Ιανουαρίου 2021⁵ και στην Ελλάδα, ειδικότερα, 141.453 επιβεβαιωμένα κρούσματα και 5.051 θάνατοι⁶, έχουν νομοθετηθεί και ληφθεί από την ελληνική Πολιτεία, για λόγους πρόληψης και προστασίας της δημόσιας υγείας και ασφάλειας πολλά περιοριστικά μέτρα⁷, τα οποία, ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι είναι τα πλέον πρόσφορα και ενδεδειγμένα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, ήτοι τον περιορισμό της εξάπλωσης του κορωνοϊού, καθώς και του απώτερου σκοπού, που έγκειται στην προστασία της ζωής του συνολικού πληθυσμού, δεν είναι δυνατό να έχουν θετικά αποτελέσματα, εάν δεν υιοθετηθούν και εφαρμοστούν από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ωστόσο, η επίκληση, από πολιτικούς και πολιτειακούς παράγοντες, της ατομικής ευθύνης των πολιτών, ούσα διαφοροποιημένη από την αντίστοιχη νομική έννοια αυτής, η οποία διαχωρίζεται σε αστική, ποινική, πειθαρχική, αλλά ακόμη και από την πολιτική, αναγόμενη στην

142, 157-160, <https://www.prevedourou.gr/wp-content/uploads/2013/08/GENIKES-ARXES-DHMOSIOU-DIKAIΟΥ-Prevedourou.pdf>

² https://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?q=%CE%95%CF%85%CF%B8%CF%8D%CE%BD%CF%B7&dq=

³ <https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%B5%CF%85%CF%B8%CF%8D%CE%BD%CF%B7>

⁴ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%B1%CE%BD%CE%B4%CF%B7%CF%BC%CE%AF%CF%B1_%CE%BA%CF%BF%CF%81%CF%BF%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CE%BF%CF%8D_2019%E2%80%93320

⁵ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

⁶ <https://covid19.gov.gr/>

⁷ <https://covid19.gov.gr/nomothesia-gia-ton-covid-19/>

ηθική, υπό την έννοια της υπακοής στον ηθικό νόμο⁸, δρα αυτεπίστροφα και ενδεχομένως να λειτουργεί αρνητικά, δεδομένου, ότι προϋποθέτει υψηλό επίπεδο παιδείας, δια βίου εκπαίδευση και τελεί υπό τους όρους της αμοιβαιότητας, εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας μεταξύ του Κράτους και των πολιτών.

Παρατηρώντας τον δημόσιο διάλογο, όπως αυτός διαρθρώνεται και έχει εξελιχθεί από τον Μάρτιο του 2020 έως και σήμερα, μέσα από την αρθρογραφία⁹ εν γένει και τη διατύπωση, πανταχόθεν, απόψεων γύρω από το δίπολο ατομική ευθύνη- κρατική ευθύνη στο ζήτημα της αντιμετώπισης της διασποράς της νόσου του κορωνοϊού, αλλά και της υποχρεωτικότητας ή μη του εμβολίου, ως υπέρτατου προληπτικού μέτρου και μέσου για την επιστροφή στην «κανονικότητα», είναι σκόπιμο να σταθεί κανείς σε κάποιες συγκλίνουσες παραδοχές:

➤ Η αντιμετώπιση καταστάσεων γενικότερα και ειδικότερα αυτών που ενέχουν κινδύνους για την υγεία και ζωή των πολιτών αποτελεί πρωταρχικώς

κρατική ευθύνη που συνεπάγεται στρατηγικό και οργανωτικό σχεδιασμό, δημιουργία δομών- μηχανισμών (πρωτίστως πρωτοβάθμιων), επάρκεια και ορθή αξιοποίηση ανθρωπίνων πόρων, προμήθεια αναγκαίου εξοπλισμού- υλικοτεχνικής υποδομής, λήψη πρόσφορων προληπτικών μέτρων και έλεγχο για την τήρηση αυτών, ενεργοποίηση εθελοντικού δικτύου.

➤ Είναι αναγκαίος ο σεβασμός των συνταγματικών αρχών, ιδίως της ίσης μεταχείρισης, της αναλογικότητας και της μη κατάχρησης εξουσίας κατά τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων- ελευθεριών (ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, δικαιώματος σεβασμού της προσωπικής και οικογενειακής ζωής, της ελευθερίας σκέψης, έκφρασης και συνείδησης), των οποίων η εφαρμογή δεν μπορεί να ανασταλεί ούτε σε περιόδους έκτακτης ανάγκης, απαγορεύεται δε και η εκ πλαγίου παραβίαση τους. Εστιάζοντας στο θέμα της υποχρεωτικότητας ή μη των τεστ και του εμβολιασμού, παρατηρεί κανείς ότι με βάση την ισχύουσα νομοθεσία¹⁰, καμία

⁸ <https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%B7%CE%B8%CE%B9%CE%BA%CE%AE>

⁹ Βλέπε στο τέλος Παράρτημα με ενδεικτική αρθρογραφία, η οποία αποτέλεσε το έρεισμα & ερέθισμα για την συγγραφή του παρόντος άρθρου.

¹⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1-3 του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (Ν. 3418/2005 - ΦΕΚ Α 287/28-11-2005) «ιατρική πράξη είναι εκείνη που έχει ως σκοπό τη με οποιαδήποτε επιστημονική μέθοδο πρΟΤΑση

πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία και αποκατάσταση της υγείας του ανθρώπου, στην έννοια, δε, της ιατρικής πράξης περιλαμβάνονται και η συνταγογράφηση, η εντολή για διενέργεια πάσης φύσεως παρακλινικών εξετάσεων, η έκδοση ιατρικών πιστοποιητικών και βεβαιώσεων και η γενική συμβουλευτική υποστήριξη του ασθενή».

Με το Ν. 2619/1998 (ΦΕΚ-132 Α') «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής : Σύμβαση για τα

ιατρική πράξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί επί του ανθρωπίνου σώματος χωρίς τη ρητή συναίνεση του ατόμου, είναι όμως δυνατή η

επιβολή της υποχρεωτικότητας του εμβολιασμού, ως έκτακτου και προσωρινού μέτρου προστασίας της δημόσιας υγείας, με

Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική», με τον οποίο κυρώθηκε και απέκτησε αυξημένη τυπική ισχύ, με βάση το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος και υπερισχύει όλων των αντίθετων διατάξεων, η Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, που υπογράφηκε στις 4 Απριλίου 1997 στο Oviedo της Ισπανίας και ειδικότερα στο άρθρο 5 αυτής, ορίζεται ότι : «Επέμβαση σε θέματα υγείας μπορεί να υπάρξει μόνον αφού το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δώσει την ελεύθερη συναίνεσή του, κατόπιν προηγούμενης σχετικής ενημέρωσής του. Το πρόσωπο αυτό θα ενημερώνεται εκ των προτέρων καταλλήλως ως προς το σκοπό και τη φύση της επέμβασης, καθώς και ως προς τα επακόλουθα και κινδύνους που αυτή συνεπάγεται. Το ενδιαφερόμενο πρόσωπο μπορεί ελεύθερα και οποτεδήποτε να ανακαλέσει τη συναίνεσή του». Συνεπώς, οι ως άνω διατάξεις υπερισχύουν του άρθρου 1, άρθρο πρώτο παρ. 1-2 του Ν. 4682/2020 (ΦΕΚ 76 Α/3-4-2020), βάσει των οποίων ρυθμίζεται η υποχρεωτικότητα ιατρικών πράξεων, όπως εμβολιασμού, κλινικού και εργαστηριακού ιατρικού ελέγχου και στις οποίες προβλέπονται ρητώς τα εξής : « 1. Προς τον σκοπό της αποφυγής κινδύνου εμφάνισης ή και διάδοσης κορωνοϊού που ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία, μπορεί να επιβάλλονται μέτρα πρόληψης, υγειονομικής παρακολούθησης, καθώς και περιορισμού της διάδοσης της νόσου. 2. Τα μέτρα αυτά συνίστανται:

(α) στην υποχρεωτική υποβολή σε κλινικό και εργαστηριακό ιατρικό έλεγχο, υγειονομική παρακολούθηση, εμβολιασμό, φαρμακευτική αγωγή και νοσηλεία προσώπων, για τα οποία υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι μπορεί να μεταδώσουν άμεσα ή έμμεσα τη νόσο,

(β) στην επιβολή κλινικών και εργαστηριακών ιατρικών ελέγχων, καθώς και μέτρων προληπτικής υγειονομικής παρακολούθησης, εμβολιασμού, φαρμακευτικής αγωγής και προληπτικής νοσηλείας προσώπων που προέρχονται από περιοχές όπου έχει παρατηρηθεί μεγάλη διάδοση της νόσου,

(γ) στην επιβολή προληπτικών ελέγχων υγειονομικής φύσεως και κλινικών ή εργαστηριακών ελέγχων σε όλα ή επιμέρους σημεία εισόδου και εξόδου από τη χώρα μέσω αεροπορικών, θαλάσσιων, σιδηροδρομικών ή και οδικών συνδέσεων με χώρες μεγάλης διάδοσης της νόσου, (δ) στον προσωρινό περιορισμό, εν όλω ή εν μέρει, των αεροπορικών, θαλάσσιων, σιδηροδρομικών ή και οδικών συνδέσεων με χώρες μεγάλης διάδοσης της νόσου, (ε) στον προσωρινό περιορισμό προσώπων των περιπτώσεων (α) και (β) υπό συνθήκες που αποτρέπουν την επαφή με τρίτα πρόσωπα, από την

πρ ΟΤΑ ση

οποία θα μπορούσε να προκληθεί μετάδοση της νόσου. Το μέτρο του προσωρινού περιορισμού δύναται να υλοποιείται σε κατάλληλο χώρο νοσοκομείου, υγειονομικής δομής, θεραπευτικού ιδρύματος, σε κατάλληλες δημόσιες ή ιδιωτικές εγκαταστάσεις προσωρινής διαμονής, ή και κατ' οίκον, ανάλογα με την απόφαση του αρμόδιου κάθε φορά οργάνου, ... (θ) στην προσωρινή επιβολή περιορισμού κατ' οίκον σε ομάδες προσώπων προς αποφυγή ενεργειών που θα μπορούσαν να προκαλέσουν τη διάδοση της νόσου. Το μέτρο του προσωρινού περιορισμού ευρύτερων ομάδων προσώπων δύναται να προσδιορίζεται με αναφορά σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές. Στα πρόσωπα της περίπτωσης αυτής δύναται να επιβάλλονται και τα υπό περιπτώσεις (α) και (β) μέτρα. Κατά την επιβολή των μέτρων επιλέγεται από τα αρμόδια όργανα το ηπιότερο δυνατό για την εκπλήρωση του σκοπού του, υπό το πρίσμα της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας».

Στο άρθρο 4 παρ.3 του Ν. 4675/2020 «Πρόληψη, προστασία και προαγωγή της υγείας ανάπτυξη των υπηρεσιών δημόσιας υγείας και άλλες διατάξεις» (Α' 54/11.3.2020) προβλέπεται ότι : «Το Εθνικό Πρόγραμμα 'ΣΠΥΡΟΣ ΔΟΞΙΑΔΗΣ' αποτελείται από τα ακόλουθα επιμέρους προγράμματα δημόσιας υγείας προς όφελος της υγείας των πολιτών: Α) Σε επίπεδο πρωτογενούς πρόληψης τα προγράμματα αυτά είναι: ... iii) Το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών (ΕΠΕΜΒ), το οποίο απευθύνεται σε ειδικές και ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, παιδιά, ανηλίκους και ενηλίκους, μετακινούμενους πληθυσμούς και πληθυσμούς που βρίσκονται σε κίνδυνο, και περιλαμβάνει τα προγράμματα εμβολιασμών όλων των ανωτέρω. ... β) Σε περιπτώσεις εμφάνισης κινδύνου διάδοσης μεταδοτικού νοσήματος, που ενδέχεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία, μπορεί να επιβάλλεται, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, μετά από γνώμη της ΕΕΔΥ, υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού με σκοπό την αποτροπή της διάδοσης της νόσου. Με την ανωτέρω απόφαση ορίζονται η ομάδα του πληθυσμού ως προς την οποία καθίσταται υποχρεωτικός ο εμβολιασμός με καθορισμένο εμβόλιο, η τυχόν καθορισμένη περιοχή υπαγωγής στην υποχρεωτικότητα, το χρονικό διάστημα ισχύος της υποχρεωτικότητας του εμβολιασμού, το οποίο πρέπει πάντοτε να αποφασίζεται ως έκτακτο και προσωρινό μέτρο προστασίας της δημόσιας υγείας για συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού, η ρύθμιση της διαδικασίας του εμβολιασμού και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια ...».

σκοπό την αποτροπή διάδοσης μεταδοτικής νόσου, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, η οποία πρέπει να περιέχει ακριβή και πολύ συγκεκριμένα στοιχεία. Ωστόσο, το ως άνω ατομικό δικαίωμα επιλογής/συναίνεσης δεν μπορεί να παρακάμπτεται ούτε να καταστρατηγείται με την υιοθέτηση περιορισμών (π.χ. οικονομικών, πρόσβασης σε κρατικές δομές παροχής υπηρεσιών, ταξιδιωτικών κλπ.), που παραβιάζουν τον πυρήνα άλλων δικαιωμάτων – ελευθεριών¹¹. Σαφώς και όταν εντοπίζεται σύγκρουση δικαιωμάτων, μεταξύ, αφενός της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, όπως εκφράζεται μέσα από το δικαίωμα επιλογής/συναίνεσης σε ιατρική πράξη (π.χ. εμβόλιο, τεστ), αφετέρου της κρατικής μέριμνας για την δημόσια υγεία, με τη λήψη μέτρων για την πρόληψη της

διάδοσης και την καταπολέμηση μεταδοτικών ασθενειών, όπως εκφράζεται μέσα από τη νομοθετική επιβολή υποχρεωτικού εμβολιασμού ή και προσωρινού περιορισμού προσώπων σε διάφορες δομές ή κατ' οίκον με σκοπό την αποτροπή της διάδοσης της νόσου, επιλύεται με την υποχώρηση των ατομικών δικαιωμάτων, έναντι της κρατικής υποχρέωσης για την προστασία της δημόσιας υγείας, αλλά υπό συγκεκριμένες, προσφάτως αποδεκτές από τη νομολογία, προϋποθέσεις, ήτοι να προβλέπεται από ειδική νομοθεσία, υιοθετούσα πλήρως τα έγκυρα και τεκμηριωμένα επιστημονικά, ιατρικά και επιδημιολογικά πορίσματα στον αντίστοιχο τομέα και να παρέχεται δυνατότητα εξαίρεσης από τον εμβολιασμό σε ειδικές ατομικές περιπτώσεις, για τις οποίες αυτός αντενδείκνυται.¹² Συνεπώς, κρίσιμη παράμετρος, σε κάθε περίπτωση,

¹¹ Ενδεικτικώς, «Το δικαστήριο της Χάγης δικάωσε Ολλανδό πολίτη που ζητούσε να μην είναι υποχρεωτικό το τεστ κορωνοϊού (αρνητικό) για την επιστροφή της οικογένειάς του από το εξωτερικό», Πηγή: <https://www.francesoir.fr/opinions-entretiens/video-debriefing-jeroen-poels>. Η συνέντευξη (βίντεο): https://youtube/UlDji_-c8Os

¹² Βλέπε απόφαση 2387/24-11-2020 ΣτΕ, Τμήμα Δ σχετικά με τη νομιμότητα αποκλεισμού νηπίου από βρεφονηπιακό σταθμό, λόγω μη υποβολής του στον προβλεπόμενο εμβολιασμό με βάση το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών και στην οποία αναφέρεται ότι «...η μέριμνα για την δημόσια υγεία αποτελεί συνταγματική υποχρέωση του Κράτους, στο πλαίσιο της οποίας η Πολιτεία οφείλει, μεταξύ άλλων, να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη της διάδοσης και την καταπολέμηση μεταδοτικών ασθενειών, οι οποίες συνιστούν σοβαρό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Στα μέτρα αυτά εντάσσεται και ο εμβολιασμός νηπίων και παιδιών, ο οποίος διενεργείται με σκοπό την προστασία της υγείας,

συλλογικώς και ατομικώς, από τις ασθένειες καθώς και την βαθμιαία εξάλειψή τους. Το μέτρο του εμβολιασμού, καθ' εαυτό, συνιστά σοβαρή μεν παρέμβαση στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και στην ιδιωτική ζωή του ατόμου και δη στη σωματική και ψυχική ακεραιότητα αυτού, πλην όμως συνταγματικώς ανεκτή, υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) ότι προβλέπεται από ειδική νομοθεσία, υιοθετούσα πλήρως τα έγκυρα και τεκμηριωμένα επιστημονικά, ιατρικά και επιδημιολογικά πορίσματα στον αντίστοιχο τομέα και β) ότι παρέχεται δυνατότητα εξαίρεσης από τον εμβολιασμό σε ειδικές ατομικές περιπτώσεις, για τις οποίες αυτός αντενδείκνυται» ... «Η ως άνω παρέμβαση, εφόσον κρίνεται, σύμφωνα με τεκμηριωμένα επιστημονικά δεδομένα, αναγκαία και πρόσφορη για την προστασία της υγείας τόσο των ίδιων των εμβολιαζομένων όσο και τρίτων (λ.χ. βρεφών που δεν έχουν ακόμη εμβολιασθεί, ατόμων που δεν επιτρέπεται για ιατρικούς λόγους να εμβολιασθούν) δεν είναι δυσανάλογη για την επίτευξη του προμνημονευθέντος συνταγματικού

για την εν λόγω λήψη και επιβολή υποχρεωτικών μέτρων αποτελεί το ότι αυτή θα πρέπει να στηρίζεται σε έγκυρα και τεκμηριωμένα επιστημονικά, ιατρικά και επιδημιολογικά πορίσματα, ήτοι σε παγιωμένες ιατρικές μελέτες - παραδοχές, μη επιδεχόμενες αμφισβήτησης, πράγμα που, συντρέπει για παλιότερες ασθένειες (όπως αυτές που αναφέρονται στην απόφαση 2387/2020 του ΣτΕ), αλλά δεν στοιχειοθετείται, προς το παρόν, όσον αφορά στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού, κατά την κρίση του γράφοντος, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ακόμη σχετικές μακροχρόνιες μελέτες και οι φαρμακευτικές εταιρείες που παράγουν εμβόλια κατά του covid-19 λαμβάνουν ή πρόκειται να λάβουν άδειες κυκλοφορίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό όρους¹³ και στις ΗΠΑ άδειες κατεπείγουσας χρήσης από τον αμερικανικό Οργανισμό φαρμάκων (FDA)¹⁴, με όρι ότι αυτό συνεπάγεται. Τούτων δοθέντων, δεν μπορεί να γίνει αντιστοίχιση και να υπάρξει ταύτιση των πραγματικών περιστατικών και των νομικών ζητημάτων

που αναφέρονται στην αριθμ. 2387/2020 απόφαση του ΣτΕ με τα θέματα που τίθενται από τον εμβολιασμό κατά του κορωνοϊού και να υπάρξει α priori ανάλογη αντιμετώπιση, λόγω ασυμβατότητας.

➤ Η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας μεταξύ του Κράτους και των πολιτών σε όλα τα επίπεδα διοικητικής δράσης (φορολογία, δημόσια διοίκηση, οικονομία, υγεία, παιδεία, περιβάλλον) είναι απαραίτητη, προκειμένου οι τελευταίοι να ανταποκρίνονται συνειδητά και ευσυνειδητα, διά βίου κι όχι μεμονωμένα και αποσπασματικά στην εκπλήρωση παντός είδους υποχρεώσεων έναντι του Κράτους, κατ' επέκταση έναντι των συνανθρώπων τους και να συνεισφέρουν σε κάθε συλλογική προσπάθεια.

➤ Η ανάπτυξη υψηλού αισθήματος καθήκοντος στους πολίτες προϋποθέτει την καλλιέργεια της ιδέας του συνανήκειν, της ενότητας, της ομοψυχίας, αλλά και της ενσυναίσθησης, η οποία οικοδομείται και σφυρηλατείται μόνο μέσα

δημοσίου σκοπού» ... Εξάλλου, η θέσπιση του επίμαχου μέτρου δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας, δεδομένου ότι σε εμβολιασμό υπόκεινται όλα ανεξαιρέτως τα νήπια και παιδιά, πλην εκείνων που τελούν ατομικώς σε ειδικές διαφορετικές συνθήκες, δεν επιτρέπεται δηλαδή για λόγους υγείας να εμβολιαστούν», <http://www.nomotelia.gr/photos/File/WWW.2387.20.htm>, αλλά και τον σχολιασμό στην ως άνω απόφαση του συνταγματολόγου Χαράλαμπου Τσιλιώτη, <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/syntagmatikos-o-yepochreotikos-emboliasmos-scholio-stin-ste-d-tmima-2387-2020/>.

¹³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_20_2390 και https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/how-are-vaccines-developed-authorized-and-put-market_el

¹⁴ <https://www.kathimerini.gr/world/561200731/ipa-o-fda-anakoinose-tin-adeia-chrisis-toy-emboloy-tis-moderna/>

από την παροχή παιδείας υψηλού επιπέδου και την διαρκή εκπαίδευση του κοινωνικού συνόλου.

➤ Η ατομική ευθύνη, ως προσωπική στάση ζωής που εκπορεύεται από το αυτοαποδεχόμενο σύστημα αξιών και εδράζεται στον άγραφο ηθικό νόμο, μη επιδεχόμενη καταναγκασμό, έχει ιδιαίτερη δυναμική, αναδεικνύει την ατομική ελευθερία και αποσαφηνίζει τους ρόλους και τα καθήκοντα του καθενός/μιάς, δρα καταλυτικά, συναθροιζόμενη δε, ως συλλογική ευθύνη, προσδίδει πολλαπλασιαστική ισχύ σε οποιαδήποτε προσπάθεια και καθιστά πιο εύκολη την πραγμάτωση κάθε σκοπού.

➤ Η ανάπτυξη με όρους κοινωνικούς και όχι μόνο σε επίπεδο απόλυτων αριθμών και αριθμοδεικτών, η ουσιαστική άρση ανισοτήτων, η δημιουργία πραγματικών ευκαιριών για όλους, μπορούν να αποτελέσουν ανάχωμα στην ανθρώπινη αλλοτρίωση και εκτροχιασμό, που επιφέρει η προώθηση των καταναλωτικών προτύπων ως ύψιστο αγαθό, καθώς και ο απομονωτισμός, μέσα από την καθ' ολοκληρίαν επιβολή της ψηφιακής τεχνολογίας και να συμβάλλουν στην υπενθύμιση των «χαμένων» κοινωνικών αξιών – ιδανικών (όπως, της

ισότητας, του σεβασμού στην αξία του ανθρώπου, της αλληλεγγύης, της δικαιοσύνης, της φιλαλληλίας, του φιλότιμου, της ανεκτικότητας, της συμμετοχής στα κοινά, κλπ.), προκειμένου να επανακτηθεί η τρωθείσα κοινωνική συνοχή και να επανακαθοριστούν οι σχέσεις Κράτους – πολιτών, αλλά και πολιτών μεταξύ τους και μέσα από την ατομική/συλλογική ευθύνη – προσπάθεια να επιτευχθεί η κοινωνική ευημερία.

➤ Πρωταρχικό ρόλο στην αφύπνιση και στην ενεργοποίηση των πολιτών διαδραματίζει ο βαθμός συμμετοχής και έκφρασης τους στις πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες των τοπικών κοινωνιών, μέσα από τη θεσμοθέτηση και ανάπτυξη συστημάτων – διαδικασιών, που θα πραγματώνουν την λειτουργία της Δημοκρατίας, καθώς θα απευθύνονται στο κύτταρο αυτής, δηλαδή σε κάθε πολίτη ξεχωριστά.¹⁵ Η οργάνωση και η υλοποίηση των διαδικασιών αυτών δεν μπορεί παρά να περάσει μέσα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, η οποία είναι ικανή να φέρει εις πέρας το εν λόγω εγχείρημα και να παρουσιάσει θετικά αποτελέσματα, βαρύνουσα, ωστόσο, σημασία για το σκοπό αυτό, έχει η αντιστοίχιση πολιτικών και στόχων σε τοπικό επίπεδο. Επί

¹⁵ Άκρως ενδιαφέρουσα προς αυτή την κατεύθυνση, είναι η προσέγγιση – πρόταση, της οποίας η εφαρμογή συνιστά ιδιαίτερη πρόκληση, όπως παρουσιάζεται μέσα από τη μελέτη του Κίμωνα Σιδηρόπουλου με θέμα «Εισαγωγή στη Θεωρία της «Αυτόνομης Οργάνωσης»: fractal αρχιτεκτονική της πρΟΤΑση

διοικητικής δομής και δημοκρατική «αλυσίδα συναλλαγών» (blockchain)», Ηλεκτρ. Περιοδικό «πρΟΤΑση», τμ. 5, τχ. 30 Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2020, σελ. 280-302, https://www.diaploous-autodioikisi.gr/images/protasi/teyxos_30.pdf.

παραδείγματι, είναι πιο πιθανό οι πολίτες να είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, εάν γνωρίζουν ότι τα έσοδα από τους καταβαλλόμενους φόρους θα χρησιμοποιηθούν πρωτίστως για τη δημιουργία και ανάπτυξη έργων – δομών στον τόπο, όπου δραστηριοποιούνται (π.χ. ανέγερση νοσοκομείου, σχολείου κλπ.). Παράλληλα, μέσα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι πιο εύκολη και αποτελεσματική η ευαισθητοποίηση των πολιτών και η ενεργοποίηση του εθελοντισμού, αλλά και η στήριξη – επικουρία υφιστάμενων εθελοντικών ομάδων – οργανώσεων¹⁶, δεδομένου ότι η όλη προσπάθεια τελεί υπό τον όρο της εγγύτητας και αμεσότητας.

Καταληκτικά, οι σημερινοί αλλά και μελλοντικοί κίνδυνοι – προκλήσεις, που απειλούν ακόμη και την ανθρώπινη ύπαρξη, απαιτούν για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους την ύπαρξη θετικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του Κράτους και των πολιτών, μέσα από την ενδυνάμωση των δημοκρατικών λειτουργιών σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών και τη δημιουργία

σχέσεων σεβασμού, ειλικρίνειας, διαφάνειας, εμπιστοσύνης, ενημέρωσης, λογοδοσίας σε όλα τα επίπεδα. Αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη όλων των παραπάνω αποτελεί η παροχή ποιοτικής παιδείας και η δια βίου εκπαίδευση, προσανατολισμένων στην ανάδειξη της ηθικής¹⁷ και των κοινωνικών αξιών, που καθιστούν τον/την κάθε πολίτη ξεχωριστά, ικανό/ή να ασπαστεί την «ευθύνη» κατά τον Καζαντζάκη¹⁸, να αναγνωρίσει και συνειδητοποιήσει τον ατομικό του/της ρόλο - καθήκον και ευθύνη, όχι μόνο για την αντιμετώπιση μίας έκτακτης ανάγκης, αλλά και για την πραγμάτωση κάθε συλλογικού, κρατικού ή μη, σκοπού και στόχου. Παράλληλα, είναι αδιαμφισβήτητο, συνάμα όμως και διαρκώς ζητούμενο ότι «ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων», σύμφωνα με την ακροτελεύτια διάταξη του άρθρου 120 παρ. 2 του Συντάγματος και ως εκ τούτου την αυτή υποχρέωση έχουν, τόσο τα ανώτερα

¹⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχημένης προσπάθειας εθελοντισμού αποτελεί η ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία της εθελοντικής ομάδας δράσης Ν. Πιερίας με την επωνυμία «Ο Τόπος μου» και η επωφελής και εποικοδομητική συνεργασία της με φορείς της τοπικής και όχι μόνο κοινωνίας (<http://www.otoposmou.gr>).

¹⁷ Ηθική κατά Πλάτωνα, ενδεικτικά <https://static.eudoxus.gr/books/24/chapter-11524.pdf>, Ηθική κατά Αριστοτέλη, ενδεικτικά πρ ΟΤΑ ση

http://www.komvos.edu.gr/endoglwssiki/systematiko/protaseis/protaseis/giagtz_aristotele/1.htm, Ηθική του Καντ, ενδεικτικά https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%85%CE%B5%CE%BB_%CE%9A%CE%B1%CE%BD%CE%84

¹⁸ Στο έργο του «Salvatores Dei - Ασκητική» ο Νίκος Καζαντζάκης προτρέπει : «*Να αγαπάς την ευθύνη. Να λες, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γη, αν δεν σωθεί εγώ φταίω...*».

διοικητικά όργανα, όσο και οι δημόσιοι λειτουργοί του Ελληνικού Κράτους, αλλά και κάθε ένας/μία πολίτης ξεχωριστά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ενδεικτική αρθρογραφία – διαδικτυακές αναρτήσεις σχετικά με την ατομική ευθύνη

1. Δρ. Φραγκίσκος Γαϊτής, «Ατομική ευθύνη: μια διαχρονικά υποτιμημένη κρατική υποχρέωση», <https://www.capital.gr/me-apopsi/3480963/atomiki-euthuni-mia-diaxronika-upotimimenei-kratiki-upoxreosi>

2. Δημήτρης Σωτηρόπουλος, «Καχυποψία και ατομική ευθύνη», <https://www.kathimerini.gr/opinion/1072367/kachypopsia-kai-atomiki-eythyni/>

3. Γιώργος Ροζόκος, «Ατομική ευθύνη και συλλογική υπευθυνότητα», <https://www.in.gr/2020/05/21/apopsi/atomiki-eythyni-kai-sylogiki-ypethynotita/>

4. Λεωνίδας Καστανάς, «Ποια ατομική ευθύνη», https://www.athensvoice.gr/politics/670913_poia-atomiki-eythyni

5. Θωμάς Τσαλαπάτης, «Ατομική ευθύνη, συλλογική ενοχή», https://www.efsyn.gr/nisides/anohyroti-poli/261544_atomiki-eythyni-sylogiki-enohi

6. Νικόλαος Σεβαστάκης, «Ατομική ευθύνη, ατομική επιλογή: Οι λεπτές παγίδες», <https://www.lifo.gr/articles/opinions/29204>

[1/atomiki-eythyni-atomiki-epilogi-oi-leptes-pagides](https://www.lifo.gr/articles/opinions/29204)

7. Άλκης Γούναρης & Κων/νος Γκράβας, «Η ατομική ευθύνη κι οι μαριονέτες», <https://www.lifo.gr/articles/opinions/280972/i-atomiki-eythyni-ki-oi-marionetes>

8. Μανόλης Κομπολάκης, «Ατομική ευθύνη και υπευθυνότητα», <https://www.patriis.gr/2020/05/08/atomiki-eythyni-kai-ypethynotita/>

9. Ανδρέας Θεοφίλης, «Ατομική ή συλλογική ευθύνη η προστασία από τους κινδύνους του κορωνοϊού», https://www.huffingtonpost.gr/entry/atomike-e-selloyike-eethene-e-prostasia-apo-toes-kindenoies-toe-koronoioe_gr_5fae38d3c5b6dd895978d7a3

10. Αλέξανδρος Σκούρας, «Ατομική ευθύνη: Ο υπέρτατος εχθρός», <https://www.liberal.gr/apopsi/atomiki-euthuni-o-upertatos-echthros/344289>

11. Χρίστος Αλεξόπουλος, «Ατομική ευθύνη και κοινωνική συνοχή», [Μεταρύθμιση | Ατομική ευθύνη και κοινωνική συνοχή \(metarithmisi.gr\)](https://www.metarithmisi.gr/) & <https://www.europeanbusiness.gr/page.asp?pid=7394>

12. Κων/νος Κουμαντάνος, «Η Ατομική & συλλογική ευθύνη στην οδική ασφάλεια», ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1867

13. Τάσος Φούντογλου, «Ατομική ευθύνη και άλλες χριστουγεννιάτικες ιστορίες», <http://www.prlogos.gr/%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%8D%CE%B2%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CF%82%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%BD/>

14. Δρ. Βασίλειος Μαστρογιάννης, «Ατομική και συλλογική ευθύνη», <https://iporta.gr/%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%8D%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B4%CF%81-%CE%B2%CE%B1/>

15. Ελληνική Κυβέρνηση, «Επιδεικνύουμε ατομική ευθύνη και ακολουθούμε αυστηρά τις οδηγίες», <https://government.gov.gr/epidiknioume-atomiki-efthini-ke-akolouthoume-afstiratis-odigies/>

16. Στέλιος Παλαρμάς, «Περί ατομικισμού και ατομικής ευθύνης», <https://www.rovespiero.gr/peri-atomikismou-kai-atomikis-euthunis/>

17. Αναστάσιος Παυλόπουλος, «Γιατί η ευθύνη είναι πρωτίστως κρατική», <https://www.constitutionalism.gr/2020-09-pavlopoulos-euthini-kratiki/>

18. Ευγενία Ταράνη, «Μένουμε σπίτι – Η ατομική ευθύνη από τη σκοπιά της Βιοηθικής Επιστήμης», <https://lawnet.gr/law-news/menoume-spiti-i-atomiki-efthyni-apo-t/>

19. Έλενα Δρυμιώτου, «Ατομική, Συλλογική και Κρατική Ευθύνη σε Περίοδο Κρίσης και Ανθρώπινα Δικαιώματα», <https://www.unic.ac.cy/el/atomiki-sylogiki-kai-kratiki-eythyni-se-periodo-krisis-kai-anthropina-dikaiomata/>

20. Ένωση Διοικητικών Δικαστών, «Δελτίο τύπου (29-4-2020) για τα περί ατομικής ευθύνης και τα αναγκαία μέτρα προστασίας», <https://www.edd.gr/> & <https://www.lawspot.gr/nomikaneia/dioikitikoi-dikastes-den-noeitai-metakylisi-tis-kratikis-ypohreosis-gia-lipsigenikon>

21. Σταύρος Διοσκουρίδης, «Ας τελειώνουμε με αυτό το παραμύθι. Δεν μπορείς να μιλάς για ατομική ευθύνη όταν έχεις επιβάλει περιορισμό μετακινήσεων», <https://popaganda.gr/postscripts/as-telionoume-me-afto-to-paramithi-den-mporeis-na-milas-gia-atomiki-efthini-otan-echis-epivali-periorismo-metakiniseon/>

22. Δημήτρης Τσίρκας, «Από την καταστολή στην ατομική ευθύνη – η κρατική διαχείριση της πανδημίας»,

<https://thepressproject.gr/apo-tin-katastoli-stin-atomiki-efthyni-i-kratiki-diacheirisi-tis-pandimias/>

23. Γιώργος Τσαντικός, «Ατομική ευθύνη σε καιρούς μαζικών συμπεριφορών», <https://typos-i.gr/article/atomikh-ey8ynh-se-kairoys-mazikwn-sympertiforwn>

24. Χρήστος Έλευθεράκος, «Η ατομική ευθύνη να ορίζεις την ατομική ευθύνη», <https://www.nostimonimar.gr/i-atomiki-eythyni-na-orizeis-tin-atomiki-eythyni/>

25. Παναγιώτης Πικραμμένος, «Κερδίζουμε τον πόλεμο με την ατομική μας ευθύνη», <https://vicepresident.gov.gr/epikairota/arthra/kerdizoume-ton-polemo-tin-atomiki-mas-euthini.html>

26. Απόστολος Βανταράκης, «Ατομική ή κρατική ευθύνη;», <https://www.achaiainews.gr/index.php/%CF%8C%CE%BB%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%BD%CE%AD%CE%B1h/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/109555-%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%8D%CE%BD%CE%B7 και>
<https://www.docmed.gr/se-mia-pandimia-to-megisto-rolo-paizei-i-kratiki-eythyni/>

Διατίθεται στον ιστότοπο: www.diplous-autodioikisi.gr

Παραπομπή: Δρ. Αντώνης Καρβούνης (2021): Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014- 2020 & οι Αδελφοποιήσεις Πόλεων: Η χαμένη ευκαιρία, η ελπίδα και η επόμενη μέρα για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση,

ηλεκτρονικό περιοδικό «πρΟΤΑση», 6 (32), σελ.: 55- 75

Copyright του Συγγραφέα

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

ISSN: 2459- 4172

Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020 & οι Αδελφοποιήσεις Πόλεων: Η χαμένη ευκαιρία, η ελπίδα και η επόμενη ημέρα για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση

Δρ. Αντώνης Καρβούνης

Στέλεχος του Υπουργείου Εσωτερικών, MSc, PhD, PMP®, Πρόεδρος της διυπουργικής Επιτροπής του άρθρου 4 παρ.2β του ν.3345/2005 για τις Διεθνείς Συνεργασίες των ΟΤΑ της χώρας.

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε από τους πολίτες της και για τους πολίτες! Η ενθάρρυνση και η διευκόλυνση της ευρύτερης συμμετοχής των πολιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε ό,τι αυτή αντιπροσωπεύει είναι μεγάλης σπουδαιότητας. Αυτό εκτείνεται από την ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής στα τρέχοντα ζητήματα έως την ανάγκη για καλύτερη κατανόηση της ιστορίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «Ένωση») και των ριζών της, στον απόηχο δύο παγκόσμιων πολέμων». Με αυτήν την εισαγωγή, ο οδηγός του ευρωπαϊκού προγράμματος «Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020», που πριν λίγους μήνες ολοκλήρωσε το βίο του, προσπαθούσε να

πείσει τους δικαιούχους του ότι αξίζει να επενδύσουν σε αυτό τα σχέδιά τους για έναν περισσότερο συμμετοχικό, ανεκτικό και με ιστορική συνείδηση κόσμο.

Πόσο πειστικό αποδείχθηκε το πρόγραμμα στη χώρα μας; Σε ποιο βαθμό, ειδικότερα, η πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, το επίπεδο διοίκησης που είναι εγγύτερα από κάθε άλλο στον πολίτη και τις ανάγκες του (Επιτροπή των Περιφερειών, 2009, σ.3), ανταποκρίθηκε σε αυτό με τις πρωτοβουλίες και τις ιδέες της; Πιο συγκεκριμένα, οι αδελφοποιήσεις και τα δίκτυα πόλεων, ως τα κατεξοχήν εργαλεία που χρηματοδότησε το πρόγραμμα για την ενεργοποίηση του πολίτη για τα κοινά, συντέλεσαν στην αφύπνιση των τοπικών

αρχών και κοινωνιών της πατρίδας, αναφορικά με τους στόχους του προγράμματος;

Με το παρόν άρθρο εγκαινιάζεται μια σειρά παρεμβάσεων που στόχο έχουν την αποτίμηση του εν λόγω προγράμματος σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή της χώρας μας και ειδικότερα της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας πολιτών σε αυτό. Σε αυτήν την πρώτη προσπάθεια αποτίμησης του προγράμματος, το ενδιαφέρον μας στρέφεται καταρχάς στις αδελφοποιήσεις πόλεων.

Οι Αδελφοποιήσεις Πόλεων στο «Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020»

Το πρόγραμμα «Ευρώπη για τους πολίτες, 2014-2020» (εφεξής «το πρόγραμμα») εγκρίθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ.390/2014 για την περίοδο 2014-2020 και αποτέλεσε ένα σημαντικό μέσο για να ενθαρρύνει τα 500 εκατομμύρια κατοίκους της Ένωσης να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στην ανάπτυξη της Ένωσης. Μέσω της χρηματοδότησης προγραμμάτων και δραστηριοτήτων, στις οποίες μπορούσαν να συμμετάσχουν οι πολίτες, το πρόγραμμα είχε σκοπό να προωθήσει την κοινή ιστορία και τις αξίες της Ευρώπης και να δημιουργήσει μια αίσθηση κοινής ευθύνης για τον τρόπο με τον οποίον αναπτύσσεται η Ένωση. Αυτό θα γινόταν εφικτό μέσα από τα δύο σκέλη του προγράμματος: Το σκέλος της ευρωπαϊκής μνήμης και το σκέλος της συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες και στα κοινά. Με προϋπολογισμό της τάξεως των 187.718.000 ευρώ για την περίοδο 2014-2020, χρηματοδοτήθηκαν συνολικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο 2.423 έργα από τις 13.776 αιτήσεις (ποσοστό επιτυχίας 17.5%) που υποβλήθηκαν, εκ των οποίων 274 έργα για την ευρωπαϊκή μνήμη, 1.724 έργα αδελφοποίησης πόλεων, 239 έργα δικτύων πόλεων και 186 έργα της κοινωνίας πολιτών (βλ. Πίνακα 1).

Πίνακας 1: Η συμμετοχή και τα ποσοστά επιτυχίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

ΣΚΕΛΗ/ΜΕΤΡΑ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΚΕΛΟΣ 1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΝΗΜΗ	33/472 (7%)	33/538 (6%)	38/468 (8%)	39/286 (13,5%)	37/357 (10,5%)	45/262 (17%)	49/255 (19%)	274/2638 (10,5%)
ΣΚΕΛΟΣ 2 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕ Σ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ	400/200 6 (20%)	315/179 0 (17,5%)	331/146 7 (22,5%)	246/117 1 (21%)	262/1826 (14,5%)	292/14 47 (20%)	303/143 1 (21%)	2149/1113 8 (19%)
- Αδελφοποίηση Πόλεων	332/122 0 (27%)	258/105 6 (24,5%)	271/683 (39,5%)	187/523 (36%)	211/1121 (19%)	232/73 9 (31%)	233/559 (41,5%)	1724/5901 (29%)
-Δίκτυα Πόλεων	41/248 (16,5%)	34/294 (11,5%)	37/243 (15%)	34/287 (12%)	25/352 (7%)	31/297 (10,5%)	37/301 (12%)	239/2022 (12%)
-Έργα της Κοινωνίας Πολιτών	27/538 (5%)	23/440 (5%)	23/541 (4%)	25/361 (7%)	26/353 (7%)	29/411 (7%)	33/571 (5,5%)	186/3215 (6%)
ΣΚΕΛΗ 1 & 2	433/247 8 (17,5%)	348/232 8 (15%)	369/193 5 (19%)	285/145 7 (19,5%)	299/2183 (13,5%)	337/17 09 (19,5%)	352/168 6 (21%)	2423/1377 6 (17,5%)

Πηγή: ΕΑΣΕΑ-ιδία επεξεργασία

Πιο συγκεκριμένα, το δεύτερο σκέλος του προγράμματος υποστήριζε δραστηριότητες που αφορούν τη συμμετοχή στα κοινά με την ευρύτερη έννοια, με ιδιαίτερη έμφαση σε δραστηριότητες που συνδέονταν άμεσα με τις πολιτικές της Ένωσης, με σκοπό την έμπρακτη συμμετοχή στη διαδικασία χάραξης πολιτικών της Ένωσης σε τομείς που σχετίζονταν με τους στόχους του προγράμματος. Αυτό μπορούσε να επιτευχθεί σε όλα τα στάδια, καθώς και με όλους τους θεσμικούς συνομιλητές, και περιελάμβανε ιδίως: δραστηριότητες ανάπτυξης θεμάτων ημερήσιας διάταξης, υποστήριξη κατά τη φάση προετοιμασίας και διαπραγμάτευση των προτάσεων πολιτικής, παροχή ανατροφοδότησης σχετικά με τις σχετικές υλοποιούμενες πρωτοβουλίες. Το σκέλος αυτό κάλυπτε, επίσης, έργα και πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν ευκαιρίες για αμοιβαία κατανόηση, αλληλεγγύη διαπολιτισμικής μάθησης, κοινωνική δέσμευση και εθελοντισμό σε επίπεδο Ένωσης. Για την υλοποίηση αυτών των έργων θα συνέδραμαν τα μέτρα των αδελφοποιήσεων πόλεων, των δικτύων πόλεων και των έργων της κοινωνίας πολιτών.

Το μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων αποσκοπούσε στην υποστήριξη έργων που συγκέντρωναν ευρύ φάσμα συνεργαζόμενων πόλεων σε μια εκδήλωση αδελφοποίησης, πόλεων με θέματα σύμφωνα με τους στόχους του

προγράμματος και λαμβάνοντας υπόψη τις πολυετείς προτεραιότητες. Τα έργα αδελφοποίησης πόλεων έπρεπε να οργανώνουν τις δραστηριότητές τους εντός 21 ημερών (μέγιστη διάρκεια του έργου). Μέσω της κινητοποίησης των πολιτών, τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ένωσης (προκειμένου για τη συζήτηση επί συγκεκριμένων θεμάτων της ευρωπαϊκής πολιτικής ατζέντας), το μέτρο αυτό επιδίωκε την προώθηση της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία χάραξης πολιτικών της Ένωσης και τη δημιουργία ευκαιριών για την κοινωνική συμμετοχή και τον εθελοντισμό σε επίπεδο Ένωσης. Ο όρος αδελφοποίηση, σύμφωνα με τον Οδηγό του προγράμματος, έπρεπε να νοείται υπό την ευρεία του έννοια, καθώς αναφερόταν στους δήμους που είχαν υπογράψει ή δεσμευτεί για την υπογραφή συμφωνιών αδελφοποίησης, καθώς και στους δήμους που διέθεταν άλλες μορφές συνεργασίας, μέσω της προώθησης της συνεργασίας και των πολιτιστικών τους δεσμών. Ο ορισμός αυτός είναι κατά πολύ περισσότερο διευρυμένος σε σχέση με εκείνον του προγράμματος της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 που ήθελε τους συμμετέχοντες δήμους ήδη αδελφοποιημένους. Το δε ανώτατο ποσό επιχορήγησης για έργα αδελφοποίησης πόλεων είχε οριστεί στα 25.000 ευρώ με ελάχιστο όριο τα 5.000 ευρώ. Επίσης, για πρώτη φορά, στο εν λόγω πρόγραμμα δικαίωμα υποβολής πρότασης δεν είχαν μόνον οι δήμοι, αλλά και άλλα επίπεδα

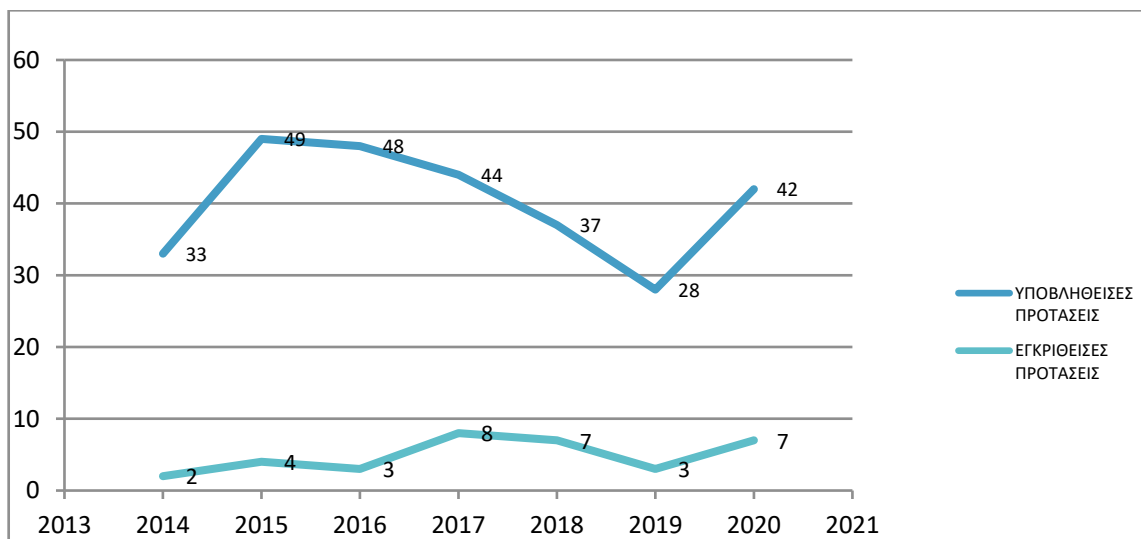

τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιτροπές αδελφοποίησής τους ή άλλες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που εκπροσωπούσαν τοπικές αρχές. Σε κάθε περίπτωση, στο έργο θα έπρεπε να συμμετέχουν δήμοι από 2 επιλέξιμες χώρες από τις οποίες η μία έπρεπε να είναι κράτος-μέλος της ΕΕ και τουλάχιστον 25 προσκεκλημένοι (διεθνείς) συμμετέχοντες. Οι «προσκεκλημένοι συμμετέχοντες» θα ήταν περιοδεύουσες αντιπροσωπείες επιλέξιμων χωρών-εταίρων, στο πλαίσιο του έργου εκτός από τη χώρα στην οποία διοργανώνονταν η εκδήλωση αδελφοποίησης.

...η Ελληνική Συμμετοχή στο Πρόγραμμα και η χαμένη ευκαιρία των δήμων στις αδελφοποιήσεις πόλεων

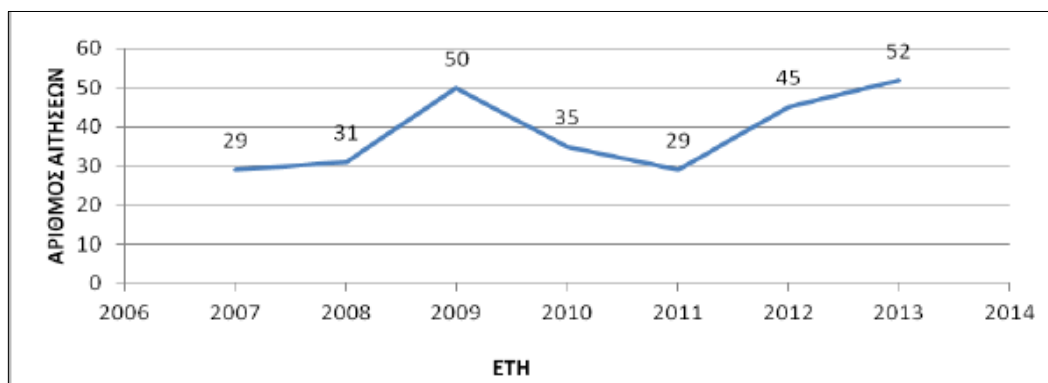
Η ελληνική συμμετοχή στο πρόγραμμα δεν παρουσίασε μεγάλες διακυμάνσεις ως προς τον αριθμό των υποβληθεισών αιτήσεων σε σχέση με την προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Διάγραμμα 1: Η Ελληνική Συμμετοχή (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

Πηγή: ΕΑΧΕΑ-ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 2: Η Ελληνική Συμμετοχή (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2007-2013)

Πηγή: ΕΑΧΕΑ-ιδία επεξεργασία

Όπως διαπιστώνουμε, παρατηρώντας τα διαγράμματα 1 και 2, ενώ αθροιστικά κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα ο αριθμός των αιτήσεων (2014-2020: 281, 2007-2013: 271), στο πρόγραμμα 2014-2020, λόγω της προηγούμενης εμπειρίας, το ενδιαφέρον

ήταν άμεσο, φθάνοντας στο υψηλότερο σημείο του από το δεύτερο κιόλας έτος (βλ. Διάγραμμα 1), αν και η συνέχεια δεν ήταν ανάλογη. Συνολικά υποβλήθηκαν 281 αιτήσεις εκ των οποίων οι 34 ήταν επιτυχημένες, με ένα ποσοστό επιτυχίας

που κυμάνθηκε στο 12%, για το σύνολο των μέτρων του προγράμματος (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 2: Η συμμετοχή και τα ποσοστά επιτυχίας σε εθνικό επίπεδο (Ευρώπη για τους Πολίτες 2014-2020)

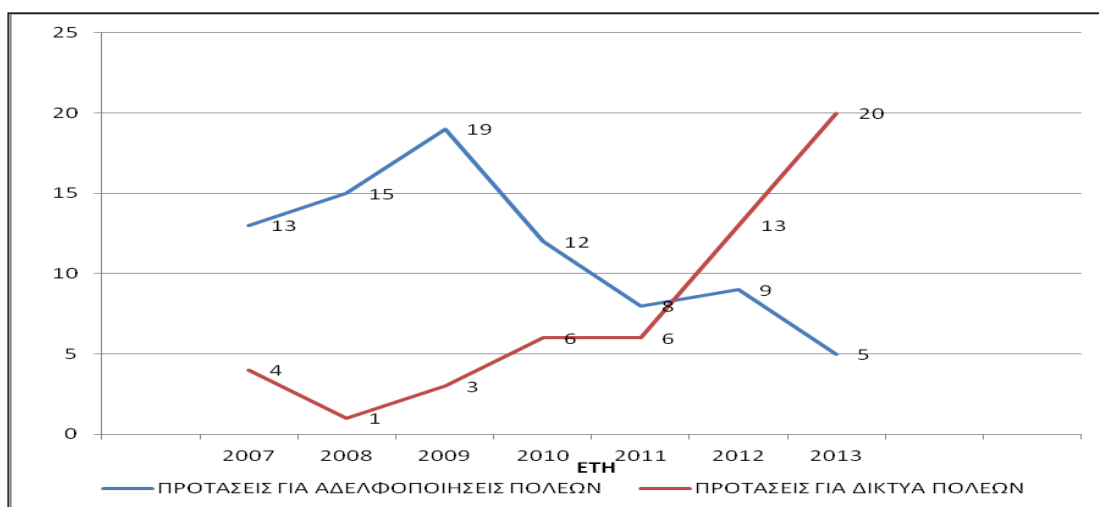
ΣΚΕΛΗ/ΜΕΤΡΑ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΚΕΛΟΣ 1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΝΗΜΗ	1/16	1/10	1/14	2/8	1/10	1/6	1/9	8/73 (11%)
ΣΚΕΛΟΣ 2 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ	1/17	3/39	2/34	6/36	6/27	2/22	6/33	26/208 (12,5%)
-Αδελφοποίηση Πόλεων	0/0	0/8	0/5	3/5	3/3	0/0	4/4	10/25 (40%)
-Δίκτυα Πόλεων	0/4	2/20	1/19	2/24	2/13	1/6	2/13	10/99 (10%)
-Έργα της Κοινωνίας Πολιτών	1/13	1/11	1/10	1/7	1/11	1/16	0/16	6/84 (7%)
ΣΚΕΛΗ 1 & 2	2/33	4/49	3/48	8/44	7/37	3/28	7/42	34/281 (12%)

Πηγή: ΕΑΣΕΑ-ιδία επεξεργασία

Αυτό όμως που προκαλεί τη μεγαλύτερη έκπληξη, μελετώντας τα στοιχεία του Πίνακα 2 είναι το υψηλό ποσοστό επιτυχίας (40%) των αιτήσεων στο μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων, που, ωστόσο, δεν μεταφράστηκε σε αντίστοιχο μεγάλο αριθμό αιτήσεων. Η βασική εξήγηση δίνεται από τα Διαγράμματα 3 και 4. Στην προγραμματική περίοδο 2007-2013 είχε πλέον παγιωθεί μια συγκεκριμένη τάση: οι δήμοι από τα τέλη του 2010 και αρχές του 2011 είχαν κάνει μια στρατηγική κίνηση να επιλέξουν να υποβάλλουν αιτήσεις για τα

δίκτυα πόλεων και να εγκαταλείψουν το μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων. Αυτή η τάση ήταν πλέον μια σταθερά καθόλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Ενώ την περίοδο 2007-2013, η τάση ήταν αντίστροφη (όσο μεγάλωνε ο αριθμός των αιτήσεων για τα δίκτυα, μειωνόταν για τις αδελφοποιήσεις και το αντίστροφο), στην πρόσφατη προγραμματική περίοδο, οι «υψηλές πτήσεις» των δικτύων ήταν εκ διαμέτρου αντίθετες με τις σταθερά «χαμηλές πτήσεις» (με κάποιες αυξομειώσεις) για τις αδελφοποιήσεις πόλεων.

Διάγραμμα 3: Η Αντίστροφη Πορεία των Υποβληθεισών Προτάσεων για Αδελφοποιήσεις και Δίκτυα Πόλεων (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2007-2013)

Πηγή: Καρβούνης (2017)

Διάγραμμα 4: Η Παράλληλη Πορεία των Υποβληθεισών Προτάσεων για Αδελφοποιήσεις και Δίκτυα Πόλεων (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

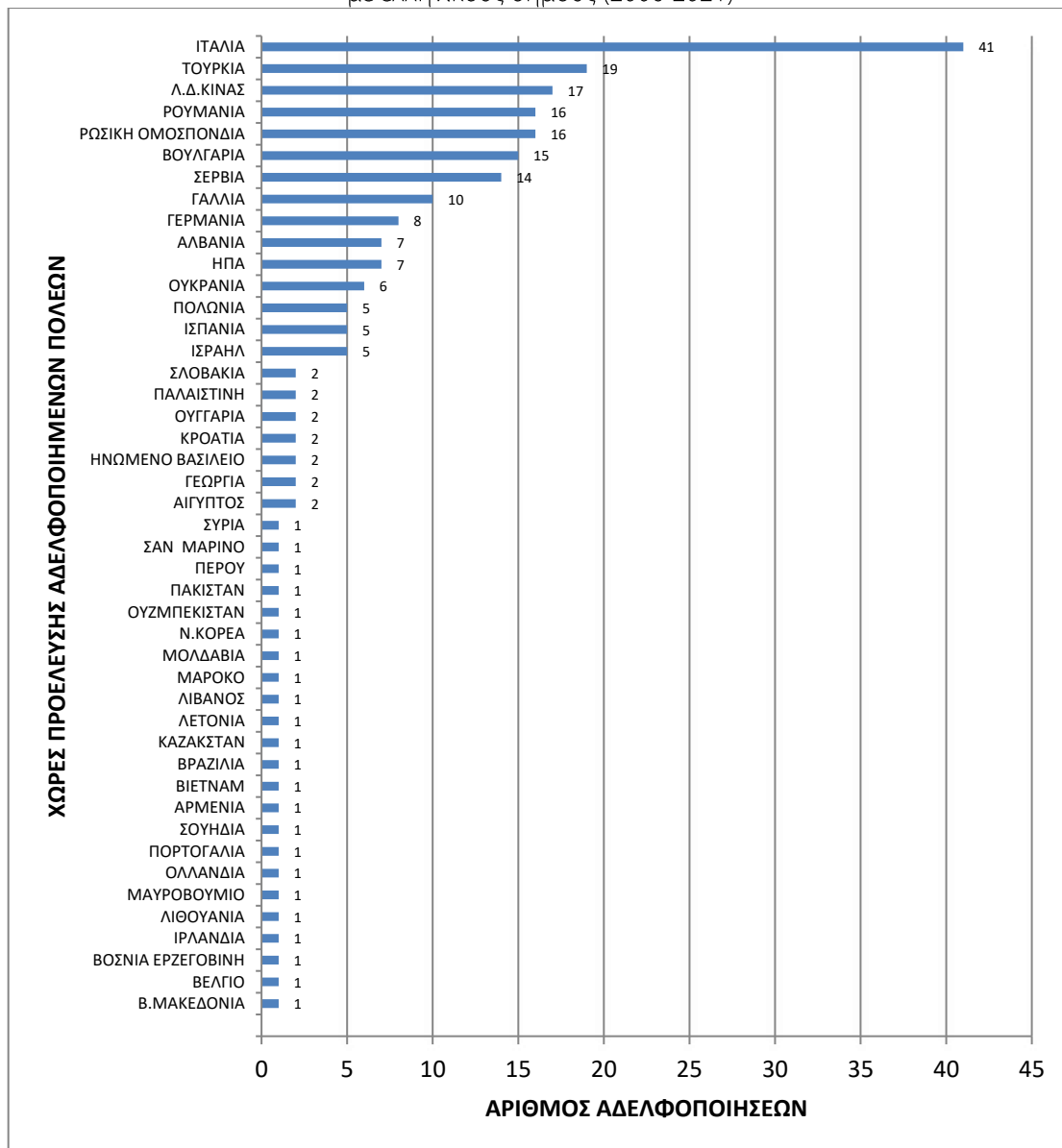

Πηγή: ΕΑΣΕΑ-ιδία επεξεργασία

Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ένα άλλο στοιχείο σε σχέση με την επιλογή των δήμων

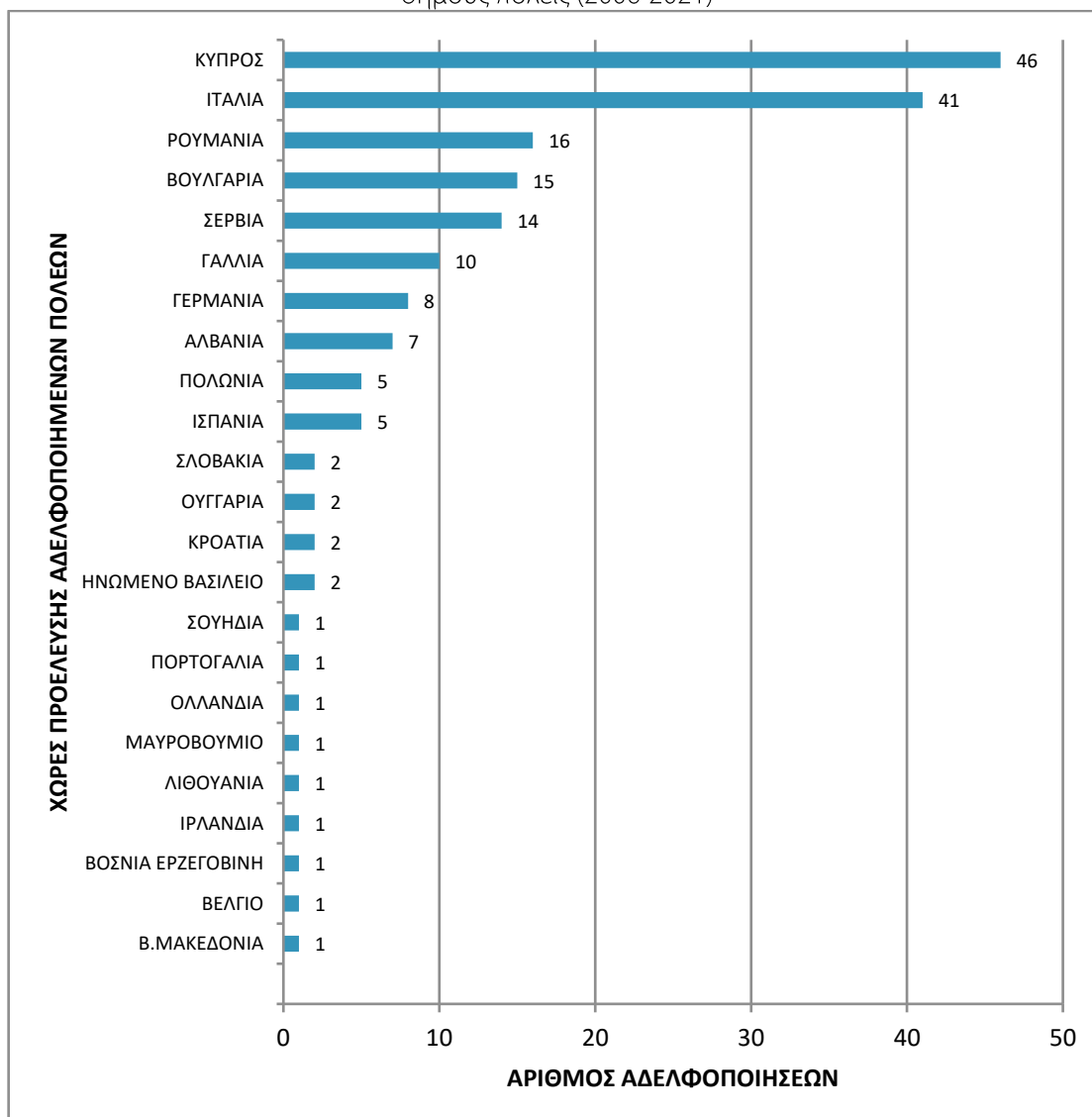
να αδιαφορήσουν από ένα σημείο και μετά για το μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία που διατηρεί το ΥΠΕΣ (διυπουργική επιτροπή άρθ.4 παρ.2β ν.3345/2005), από το 2006 μέχρι σήμερα έχει χορηγηθεί σύμφωνη γνώμη σε 274 προτάσεις αδελφοποίησης ελληνικών πόλεων με ΟΤΑ από συνολικά 45 χώρες (βλ. Διάγραμμα 5). Από τις 274 εγκεκριμένες προτάσεις, οι 184 αφορούν αδελφοποιήσεις με πόλεις από 23 επιλέξιμες χώρες του προγράμματος (βλ. Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 5: Χώρες προέλευσης αδελφοποιημένων πόλεων με ελληνικούς δήμους (2006-2021)

Πηγή: ΥΠΕΣ (Επιτροπή άρθ.4 παρ.2β ν.3345/2005)

Διάγραμμα 6: Επιλέξιμες Χώρες του Προγράμματος με αδελφοποιημένες με ελληνικούς δήμους πόλεις (2006-2021)

Πηγή: ΥΠΕΣ (Επιτροπή άρθ.4 παρ.2β ν.3345/2005)

Με άλλα λόγια, οι ελληνικοί δήμοι, ενώ είχαν την πολυτέλεια, χωρίς να χάσουν χρόνο για να αναζητήσουν νέους εταίρους, να αξιοποιήσουν τους υφιστάμενους 184 εταίρους με τους οποίους είχαν υπογράψει πρωτόκολλα αδελφοποίησης και να συμμετάσχουν στο μέτρο των αδελφοποιήσεων ως επικεφαλής σχετικού

έργου, τελικά, λόγω αυτής της στρατηγικής επιλογής που είχαν ήδη κάνει από τις αρχές της δεκαετίας του 2010, δεν αξιοποίησαν αυτό το πλεονέκτημα. Έτσι, συνολικά 10, από τους μόλις 25 ελληνικούς δήμους που υπέβαλαν αίτηση στο πρόγραμμα, σχεδίασαν επιτυχώς, ως επικεφαλής, ένα έργο αδελφοποίησης πόλεων με 21

εταίρους από 10 επιλέξιμες χώρες κατά την περίοδο 2014-2020 (βλ. Πίνακα 3 & Διάγραμμα 7), και από τους 10 δήμους μόνον οι δημοτικές αρχές της Ελασσόνας,

του Ασπροπύργου και του Κιλελέρ αξιοποίησαν αδελφοποιημένους δήμους τους κατά την υποβολή των αιτήσεών τους.

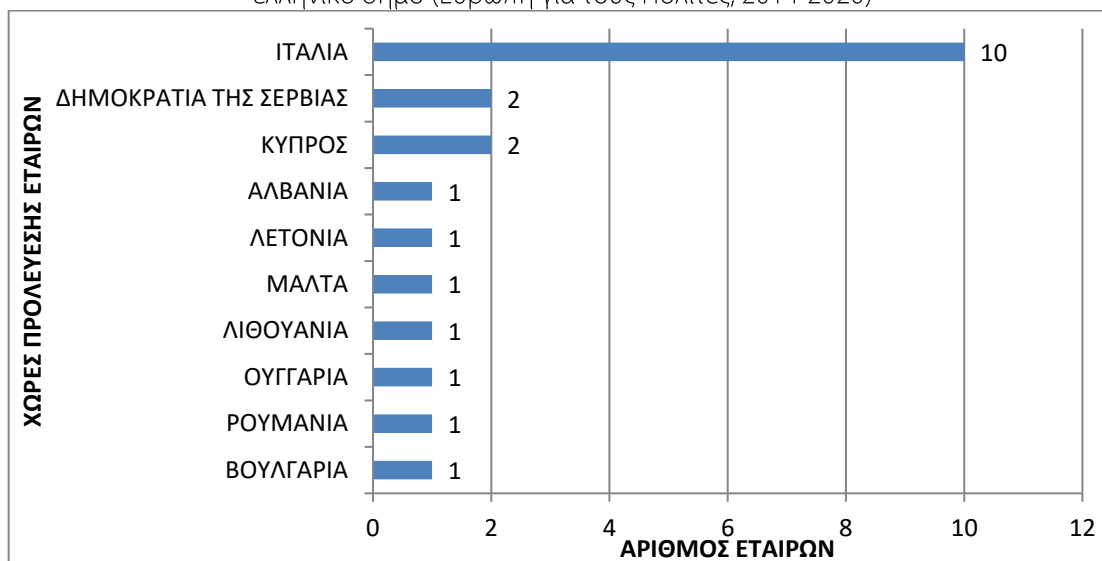
Πίνακας 3: Η Συμμετοχή των Ελληνικών Δήμων ως Επικεφαλής σε έργα Αδελφοποίησης Πόλεων (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

Α/Α	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΣ	ΕΤΑΡΟΙ	ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ (€)
1.	Κοζάνης	Hisarya Opstina Aleksinac	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ	Developing INNovative SOLidarity mechanisms among municipalities in times of crisis in South East Europe	14.500
2.	Σαμοθράκης	ROME	ΙΤΑΛΙΑ	Friendship agreement between Samothraki and Rome -1o Municipio	5.000
3.	Ελασσόνας	Trstenik	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ	In search of a better Europe	5.000
4.	Σάμου	Crotone	ΙΤΑΛΙΑ	ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ (PYTHAGOREAN ROUTES)	5.040
5.	Ασπροπύργου	Ploiesti	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	Active Citizens Towards Viable Energy	5.040
6.	Λαυρεωτικής	Opstina Aleksinac	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ	Culture as a Bridge of communication and cooperation in a UNited Europe	10.080
7.	Κιλελέρ	Πισσουρίου	ΚΥΠΡΟΣ	Common Values Equals Common Future	5.040
8.	Μεσσήνης	Arnót Tarquinia DERYNEIA	ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΚΥΠΡΟΣ ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	Youth For Europe	25.000

		Krimulda SAN GILJAN Lighthouse Languages Orte (VT) Panevezio Miesto Savivaldybes Administracija Panevezys	ΜΑΛΤΑ ΙΤΑΛΙΑ ΛΕΤΟΝΙΑ		
9.	Κιλκίς	BENNA BORRIANA CERRIONE MASSAZZA Sandigliano VERRONE	ΙΤΑΛΙΑ	YOUion - Unity in Diversity	10.080
10.	Τρίπολης	FINIQ	ΑΛΒΑΝΙΑ	The 'Albanian front' in front of the EU perspective	25.000

Πηγή: ΕΑΧΕΑ-ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 7: Χώρες προέλευσης εταίρων σε έργα αδελφοποίησης πόλεων με επικεφαλής ελληνικό δήμο (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

Πηγή: ΕΑΧΕΑ- ιδία επεξεργασία

Οι λόγοι που η πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση δεν προχώρησε στην αξιοποίηση του θεσμού των αδελφοποιήσεων, στο πλαίσιο του προγράμματος, είναι πολλοί. Ορισμένοι αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον στο

οποίο λειτουργούσαν οι δημοτικές αρχές στο ξεκίνημα της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, ενώ άλλοι είχαν να κάνουν με εσωτερικές προτεραιότητες και επιλογές.

Πράγματι, καταρχάς, σοβαρές θεσμικές και οικονομικές αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον της τοπικής αυτοδιοίκησης κατά το προηγούμενο διάστημα αποδυνάμωσαν την επιχειρησιακή ετοιμότητα των δήμων για να συμμετέχουν ισότιμα με τους άλλους ευρωπαϊούς εταίρους τους σε τέτοιου είδους συνεργασίες (Καρβούνης 2021, σ.179). Για παράδειγμα, με το υπ' αριθ.14801/15-3-2010 έγγραφο του (τότε) Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης εκείνη την εποχή ζητήθηκε από τους ΟΤΑ της χώρας να περιορίσουν στον ελάχιστο αριθμό τις μετακινήσεις τους στο εξωτερικό, «εξαιτίας της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της χώρας και στο πλαίσιο που καταβάλλεται από την Κυβέρνηση για την περιστολή των δημοσίων δαπανών». Στη μελέτη του Κοινωνικού Πολύκεντρου της ΑΔΕΔΥ για την οικονομική κατάσταση και το προσωπικό της τοπικής αυτοδιοίκησης, επισημαίνεται ότι σε δύο μόνο ευρωπαϊκές χώρες, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, καταγράφηκε συνολική υποβάθμιση - διοικητική, λειτουργική και οικονομική - των δήμων και μάλιστα με μέτρα και πολιτικές που παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες κατά την τελευταία πενταετία (Χλέπας, Γούπιος, Σαπουνάκης, 2014, σ.18). Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση την περίοδο 2011-2014 αντιμετώπισε τα εξής (Χλέπας κ.α. 2014, σσ.55-60):

- Μία πρωτοφανή περικοπή των κρατικών επιχορηγήσεων, που έφθασε το 60%.
- Τον περιορισμό και τη στασιμότητα αρχικά, και, στη συνέχεια, την πτώση, πολλών ιδίων εσόδων της (δημοτικοί φόροι, τέλη, δικαιώματα, εισφορές) λόγω της οικονομικής κρίσης, αλλά και της κοινωνικής πολιτικής που ασκούσε προς τους οικονομικά αδύναμους δημότες και τις τοπικές επιχειρήσεις.
- Τις περιορισμένες δυνατότητες του ΕΣΠΑ να συμβάλει στην προώθηση των τοπικών επενδύσεων και στην αναβάθμιση των υποδομών. Επιπλέον, ο δανεισμός για χρηματοδότηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και υποδομών είχε ουσιαστικά εκμηδενιστεί και περιοριστεί στη χρηματοδότηση - αναδιάρθρωση των οικονομικών της οφειλών.
- Τις αυξημένες ανάγκες σε πόρους, προσωπικό και υποστήριξη που συνεπαγόταν η υλοποίηση της μεταρρύθμισης του «Καλλικράτη».
- Το αυξημένο διαχειριστικό κόστος που επέβαλαν οι νέοι δημοσιονομικοί κανόνες και διαδικασίες και οι νέες δομές οικονομικού ελέγχου που είχαν θεσπιστεί (Παρατηρητήριο Οικονομικής Αυτοτέλειας των ΟΤΑ).

- Τις αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης και στελέχωσης των κοινωνικών δομών (Παιδικοί σταθμοί, Κ.Δ.Α.Π., Βοήθεια στο σπίτι, κ.α.) και των κοινωνικών πρωτοβουλιών (συσσίτια, κοινωνικά παντοπωλεία, ιατρεία, φαρμακεία) μπροστά στη ζήτηση υπηρεσιών που προκάλεσε η κοινωνικο- οικονομική κρίση.

Παράλληλα με τη μείωση των οικονομικών πόρων τους, οι δήμοι δεν κατάφεραν να υποστηρίξουν τις διεθνείς συνεργασίες τους με το αντίστοιχο προσωπικό, καίτοι δεδηλωμένος στόχος του Προγράμματος Καλλικράτης ήταν η «προσπάθεια στελέχωσης των νέων δήμων με έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό» για την άσκηση των πρόσθετων αρμοδιοτήτων που απονεμήθηκαν στους δήμους (βλ. άρθρο 95 του Προγράμματος Καλλικράτης). Η ανωτέρω μελέτη υπογραμμίζει ότι εκείνη την περίοδο οι ΟΤΑ αντιμετώπισαν τη συνεχή αποψίλωση του προσωπικού λόγω συνταξιοδοτήσεων και εφεδρείας / διαθεσιμότητας, ενώ οι συμβάσεις έργου / Ι.Δ.Ο.Χ. είχαν μειωθεί δραστικά, με αποτέλεσμα μέσα σε τρία χρόνια, από το 2010 μέχρι το 2013, το προσωπικό των δήμων μειώθηκε κατά 10.768 άτομα (-12%) (Χλέπας κ.α. 2014, σσ.68-81).

Περαιτέρω, αν και στο άρθρο 283 παρ.1 του Προγράμματος Καλλικράτης προβλέφθηκε ότι «οι δήμοι που συνιστώνται με το άρθρο 1 υπεισέρχονται

αυτοδικαίως από την έναρξη λειτουργίας τους και χωρίς άλλη διατύπωση σε όλα τα ενοχικά και εμπράγματα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των δήμων και κοινοτήτων που συνενώνονται, στα οποία περιλαμβάνονται και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από διεθνείς συνεργασίες», το Πρόγραμμα Καλλικράτης δεν κατάφερε να διασφαλίσει το ζήτημα της θεσμικής μνήμης στους νέους αυτοδιοικητικούς οργανισμούς, κάτι που, επίσης, αποδυνάμωσε τη δυνατότητα των δήμων να προχωρήσουν άμεσα σε νέες συνεργασίες με αλλοδαπούς εταίρους. Η έλλειψη στοιχείων για τις παρελθούσες διεθνείς συνεργασίες τους λειτούργησε ανασταλτικά προς αυτήν την κατεύθυνση.

Εκτός από το ανωτέρω αρνητικό εξωτερικό περιβάλλον, οι δήμοι είχαν να αντιμετωπίσουν και τις δικές τους επιλογές. Η εσφαλμένη, όπως αποδείχθηκε, στρατηγική κίνηση των δήμων από το 2010 να κατευθύνουν τις αιτήσεις τους στα δίκτυα πόλεων, όπου ο ανταγωνισμός είναι σαφώς μεγαλύτερος σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν μία από αυτές. Όπως διαπιστώνει κανείς, είναι παράδοξο ένας δήμος, κρίνοντας από τα ποσοστά επιτυχίας στο μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων (βλ. Πίνακες 1 και 2), τόσο σε ευρωπαϊκό (29%), όσο και σε εθνικό επίπεδο (40%), αντί αυτού να επιλέγει ένα μέτρο (δίκτυα πόλεων) όπου τα ποσοστά επιτυχίας είναι ιδιαίτερος χαμηλά (12% σε ευρωπαϊκό και 10% σε εθνικό επίπεδο) και να εγκαταλείπει παράλληλα ένα θεσμό, όπως οι

αδελφοποιήσεις πόλεων, στον οποίο διαθέτει τεράστια εμπειρία και δικτύωση (Καρβούνης 2016). Δεύτερον, η πενιχρή επιδότηση των 25.000 ευρώ που προέβλεπε το πρόγραμμα για τις αδελφοποιήσεις πόλεων και η οποία δεν κρίθηκε επαρκής για να πειστούν οι δημοτικές αρχές να υποβάλουν αίτηση στο εν λόγω μέτρο. Τρίτον, η παραδοσιακή «προσωποποίηση» του θεσμού των αδελφοποιήσεων πόλεων και η ταύτισή του με συγκεκριμένες προσωπικότητες σε τοπικό επίπεδο τον κατέστησε θνησιγενή και ελάχιστα αξιοποιήσιμο σε επίπεδο ευρωπαϊκού προγράμματος. Τέταρτον, η έλλειψη επικοινωνίας με το εθνικό σημείο επαφής του προγράμματος (Υπουργείο Εσωτερικών) κατά το σχεδιασμό των προτάσεων και η συνακόλουθη έλλειψη ενημέρωσης των στελεχών της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης, αφενός, για τις επιμέρους τάσεις και τον ανταγωνισμό για τα μέτρα του προγράμματος, και αφετέρου, για τις δυνατότητες αξιοποίησης των παρελθουσών διμερών συνεργασιών τους. Ως εθνικό σημείο επαφής του προγράμματος από το 2006 και από το 2005 ως μέλος της διυπουργικής επιτροπής του άρθ.4 παρ.2β του ν.3345/2005, η οποία χορηγεί σύμφωνη γνώμη σε προτάσεις αδελφοποίησης, ο συντάκτης του παρόντος μπορεί να καταθέσει ότι για την περίοδο 2014-2020 ήταν πενιχρός ο αριθμός των τηλεφωνημάτων και των ηλεκτρονικών μηνυμάτων που δέχθηκε από δικαιούχους του προγράμματος. Αν αυτό μπορούσε να

δικαιολογηθεί για το πρόγραμμα της περιόδου 2007-2013 που δεν ήταν ευρέως γνωστό τότε, στην απελθούσα περίοδο, όπου το Ευρώπη για τους Πολίτες είχε ήδη διαγράψει μια πορεία, δεν μπορεί να σταθεί ως επιχείρημα, για την έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των δημοτικών αρχών για το συγκεκριμένο μέτρο, το ζήτημα της μικρής αναγνωρισιμότητάς του. Αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης δυστυχώς αποτυπώθηκε με εκκωφαντικό τρόπο κατά την πλήρη απουσία της στο στάδιο της υποβολής προτάσεων ως επικεφαλής ενός έργου σε 4 από τις συνολικά 14 προσκλήσεις υποβολής προτάσεων που δημοσιεύθηκαν για το μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων κατά την περίοδο 2014-2020 (βλ. Πίνακα 2).

.....η ελπίδα της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης ως εταίρος σε έργα αδελφοποίησης πόλεων

Απέναντι, όμως, στη φτωχή συμμετοχή της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης ως επικεφαλής σε έργα αδελφοποίησης πόλεων κατά την περίοδο 2014-2020, υπάρχει και μια άλλη πτυχή της ελληνικής παρουσίας στο πρόγραμμα που συνιστά ενθαρρυντικό στοιχείο για το μέλλον. Συνολικά 23 ελληνικοί δήμοι συμμετείχαν στο μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων ως εταίροι σε 35 έργα, μαζί με 160 αλλοδαπές αρχές και φορείς από 24 χώρες (βλ. Πίνακα 4 & Διάγραμμα 8).

Πίνακας 4: Η Συμμετοχή των Ελληνικών Δήμων ως Εταίροι σε έργα Αδελφοποίησης Πόλεων (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

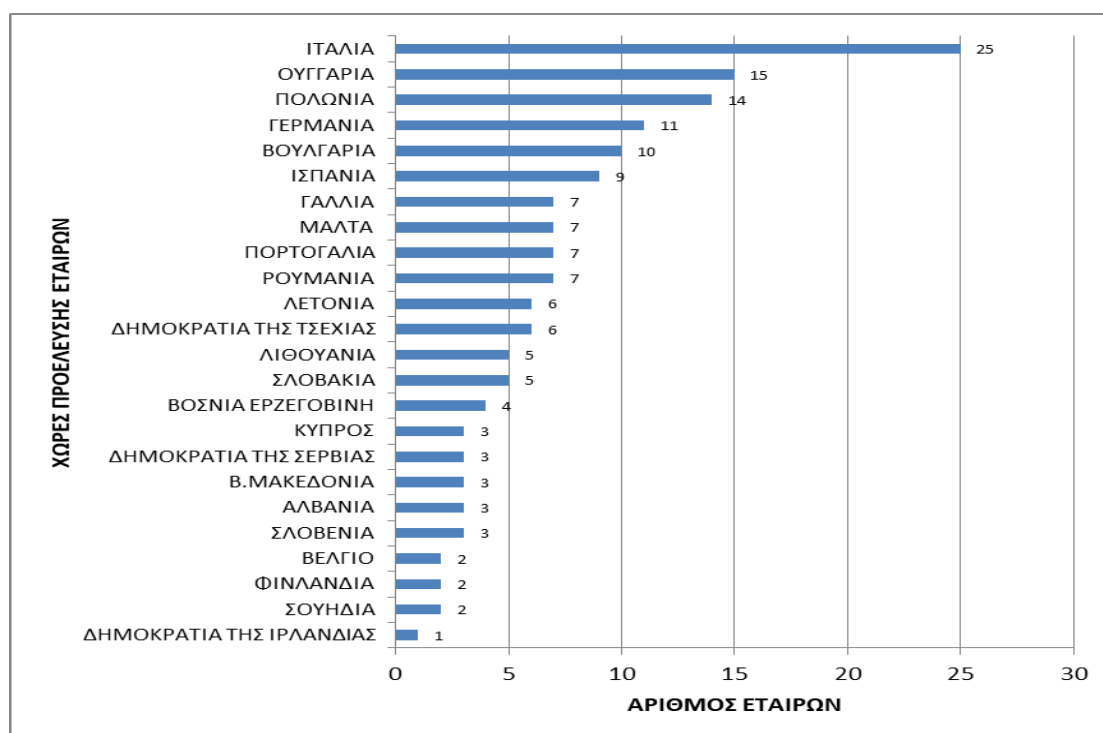
Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ (€)
1.	Αγιάς	SOLIDEuropa - Solidarietà tra Donne in Europa	5.000
		Solidarity The Only Way	25.000
		ALL European Youths for solidarity	25.000
		Multicultural Youth Educate the European Union	25.000
		Cooperation Raises Each Activities Through Europe	25.000
		Active Citizenship for a Tighter-knit International Solidarity	25.000
2.	Αλίμου	Foster Local Outcasts Without Stigmatisation	25.000
		Youth Employment Initiative for Europe 2	7.500
3.	Διονύσου	Youth Promoting Solidarity	25.000
		Young Europeans Promoting social enterprises	25.000
4.	Ευρώτα	UNITED	5.000
		#Ποколение Европа	16.630
		Debating Xenia	20.160
5.	Ηγουμενίτσας	Jedność w różnorodności - międzynarodowa debata młodych o solidarności Europejczyków	12.000
6.	Θέρμης	MigrART	18.000
		ReBel'ART	12.095
7.	Καρδίτσας	EUROPA ED ESSERE EUROPEI	18.000
		Solidary Youth in Times of Crises 2.0	10.080

8.	Κασσάνδρας	LET'S UNITE & DEBATE ABOUT EURO-SCEPTICISM ... AND MAKE IT A DRIVING FORCE FOR A MORE COHESIVE AND INCLUSIVE EUROPEAN UNION	10.080
9.	Κατερίνης	E-CULTS - European citizens for CULTure and Solidarity	25.000
10.	Κομοτηνής	Independence and Tolerance in Europe	25.000
		Europe - Heritage and Future	25.000
		Faith in community and european dignity 2020	25.000
11.	Μαρκόπουλου Μεσογαίας	Meet in Person	25.000
12.	Μεσσήνης	SAVE-Solidarity Actions and Volunteering in Europe	25.000
13.	Μουζακίου	divErsité Unité frateRnité dialOgue Paix demAin	14.615
14.	Μυκόνου	Solidarity The Only Way	25.000
15.	Νάξου και Μικρών Κυκλάδων	Euroscepticism: testing the feelings of the European Citizens	14.5-00
16.	Ναυπλίου	Solidarity Towers Respect in Global Societies	25.000
17.	Νέας Προποντίδας	Building partnership of municipalities across Europe, discussion on the future of Europe, support of European citizenship idea and increasing of civic engagement at Union level in Nitra	25.000
18.	Ξάνθης	Citizens for Europe	16.630

19.	Ρόδου (Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού και Άθλησης)	Wir in Europa - Für Frieden und Menschlichkeit in der Welt	12.000
20.	Σαλαμίνας	Impreuna pentru UE	12.095
21.	Φαρκαδώνα	UNITED	5.000
22.	Φλώρινας	Euroscepticism: the need for rethinking our being European and the politics of immigration.	20.000
23.	Ωραιοκάστρου	In Fremden Schuhen	14.500

Πηγή: ΕΑΧΕΑ-ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 8: Χώρες προέλευσης εταίρων σε έργα αδελφοποίησης πόλεων με εταίρο ελληνικό δήμο (Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

Πηγή: ΕΑΧΕΑ-ιδία επεξεργασία

Βέβαια, και σε αυτήν την περίπτωση, η αξιοποίηση των υφιστάμενων

εγκεκριμένων αδελφοποιήσεων πόλεων ήταν ελάχιστη. Πιο συγκεκριμένα, μόνον οι

δήμοι Ωραιοκάστρου, Ηγουμενίτσας, Φλώρινας, Ευρώτα και Σαλαμίνας συμμετείχαν σε έργα με αλλοδαπές αρχές με τις οποίες είχε προηγηθεί στο παρελθόν αδελφοποίηση. Όσα ειπώθηκαν ανωτέρω για την αδυναμία των ελληνικών δήμων να έχουν μια αξιοπρεπή παρουσία σε ένα μέτρο του προγράμματος στο οποίο διαθέτουν εμπειρία και δικτύωση ισχύουν σε μεγάλο βαθμό και γι' αυτήν την κατηγορία των δήμων. Ωστόσο, εδώ, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι έγινε μια στρατηγική επιλογή να συμμετάσχουν οι συγκεκριμένες δημοτικές αρχές ως εταίροι, πιθανόν, έχοντας επίγνωση των αδυναμιών τους να ανταποκριθούν ως επικεφαλής σε ένα ευρωπαϊκό έργο. Επίσης, θετικά κρίνεται ο μεγάλος αριθμός των εταίρων με τους οποίους συμμετείχαν στα 35 έργα, αφήνοντας, έτσι μια παρακαταθήκη, και μια κρυφή ελπίδα ότι οι συγκεκριμένες συνεργασίες θα έχουν συνέχεια και προοπτική στη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027.

.....η επόμενη ημέρα για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση

Με συνολικό προϋπολογισμό της τάξης του 1,5 δισ. ευρώ, το πρόγραμμα 'Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα, και Αξίες' (CERV) αποτελεί τη χρηματοδοτική ομπρέλα, μεταξύ άλλων, για τις αδελφοποιήσεις και τα δίκτυα πόλεων για την προγραμματική περίοδο 2021-2027. Γενικός στόχος του νέου προγράμματος είναι η προστασία και η προαγωγή των δικαιωμάτων και των αξιών, όπως κατοχυρώνονται στις Συνθήκες

της ΕΕ, το Χάρτη και στις εφαρμοστέες διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως μέσω της προστασίας των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και άλλων συμφεροντούχων που δραστηριοποιούνται σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνικό επίπεδο, και μέσω της ενθάρρυνσης της συμμετοχής στα κοινά και στις δημοκρατικές διαδικασίες, με στόχο τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη ανοικτών, βασιζόμενων σε δικαιώματα, δημοκρατικών, ισότιμων και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών που βασίζονται στο κράτος δικαίου. Στο πλαίσιο αυτού του γενικού στόχου, το πρόγραμμα έχει τους ακόλουθους ειδικούς στόχους που αντιστοιχούν σε σκέλη:

- α) προστασία και προώθηση των ενωσιακών αξιών (Σκέλος για τις ενωσιακές αξίες),
- β) προώθηση των δικαιωμάτων, της μη εισαγωγής διακρίσεων και της ισότητας, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων, και προαγωγή της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου και της μη εισαγωγής διακρίσεων (Σκέλος για την ισότητα, τα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων),
- γ) προώθηση της δραστηριοποίησης των πολιτών και της συμμετοχής τους στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης και των ανταλλαγών μεταξύ πολιτών διαφορετικών κρατών μελών και ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την κοινή τους

ευρωπαϊκή ιστορία (Σκέλος για τη δραστηριοποίηση και τη συμμετοχή των πολιτών),

δ) καταπολέμηση της βίας, συμπεριλαμβανομένης της έμφυλης βίας (Σκέλος «Δάφνη»).

Το μέτρο των αδελφοποιήσεων πόλεων εντάσσεται στο Σκέλος για τη δραστηριοποίηση και τη συμμετοχή των πολιτών. Καθώς οι διαδικασίες για την έκδοση των πρώτων προσκλήσεων του νέου προγράμματος βρίσκονται στο τελικό στάδιο, οι δήμοι της χώρας μας κρίνεται σκόπιμο να μελετήσουν προσεκτικά την προηγούμενη εμπειρία συμμετοχής τους στο Ευρώπη για τους Πολίτες, να διαγνώσουν τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες τους, να διατηρήσουν μια παραγωγική επικοινωνία με το εθνικό σημείο επαφής του προγράμματος και να σχεδιάσουν έργα, είτε ως επικεφαλής, είτε ως εταίροι, κεφαλαιοποιώντας τις γνώσεις, την εμπειρία, τη δικτύωσή τους με τον πλέον επωφελή τρόπο. Τα λάθη και οι εσφαλμένες στρατηγικές επιλογές του παρελθόντος θα πρέπει να γίνουν οδηγός για το μέλλον, στο πλαίσιο ενός θεσμού στον οποίο η χώρα μας διαθέτει τεχνογνωσία και έχει διανύσει μακρά διαδρομή.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

-Επιτροπή των Περιφερειών (2009) *Λευκή Βίβλος για την Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση της Επιτροπής των Περιφερειών*, Βρυξέλλες, ΕΤΠ

-Καρβούνης, Α. (2021) *Διπλωματία Πόλεων και Εξευρωπαϊσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο Διοικητικός Εκσυγχρονισμός και οι Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Δικτύωσης των Ελληνικών Δήμων*, Αθήνα, εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ

-Καρβούνης, Α. (2017) *ΕΥΡΩΠΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ, 2007-2013- Η Ελληνική Συμμετοχή*, Αθήνα, εκδ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

-Καρβούνης, Α. (2016) *ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΠΟΛΕΩΝ I: Οι Αδελφοποιήσεις των Ελληνικών Δήμων, 2006-2016. Οι Εγκρίσεις της Επιτροπής του άρθ.4 παρ.2β του ν.3345/2005*, Αθήνα, εκδ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-Ευρώπη για τους Πολίτες, 2014-2020)

-Χλέπας, Ν., Γούπιος, Ι., Σαπουνάκης, Τ. (2014) *Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση: Τα Οικονομικά της, η εκχώρηση Αρμοδιοτήτων της και οι Επιπτώσεις στο Ανθρώπινο Δυναμικό και στα Δημόσια Αγαθά*, Αθήνα: Κοινωνικό Πολύκεντρο

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Α. Αίτηση Επανάληψης Ακυρωτικής Διαδικασίας,
ΣτΕ ολ 2208/ 2020

Β. Πόθεν έσχες - Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης και
Οικονομικών Συμφερόντων, ΝΣΚ 12/ 2021

Α. Αίτηση Επανάληψης Διαδικασίας,
ΣτΕ ολ 2208/ 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αίτηση επανάληψης της διαδικασίας κατά το άρθρο 69Α του π.δ. 18/1989. Η σχετική προθεσμία εκκινεί από τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης του ΕΔΔΑ. Αρμόδιος δικαστικός σχηματισμός ενώπιον του οποίου εισάγεται η αίτηση. Νομίμως η παρούσα αίτηση, στρεφόμενη κατά απόφασης του Δ΄ Τμήματος, εισήχθη ενώπιον της Ολομελείας. Αίτηση επανάληψης της διαδικασίας χωρεί μόνον σε σχέση με δικαστική απόφαση του ΣτΕ, η οποία κρίθηκε με οριστική απόφαση του ΕΔΔΑ ότι εκδόθηκε κατά παραβίαση διάταξης της ΕΣΔΑ. Προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά για να γίνει δεκτή, ως βάσιμη, αίτηση επανάληψης της διαδικασίας και να εξαφανισθεί η βλαπτική για τον αιτούντα απόφαση του ΣτΕ. Η από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ, με την οποία διαγνώσθηκε η δημιουργία συνθηκών ανασφάλειας δικαίου σε βάρος της αιτούσας κατά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, δεν προσάπτει στην 1792/2011 απόφαση της Ολομελείας κανένα νομικό χαρακτηριστικό που να μπορεί να θεωρηθεί ως γενεσιουργό της διαπιστωθείσας ανασφάλειας δικαίου. Η πληττόμενη 3064/2012 απόφαση του Δ΄ Τμήματος δεν εφάρμοσε τη νομική λύση που είχε υιοθετήσει η προηγούμενη απόφαση της Ολομελείας, προκειμένου να εναρμονισθεί η νομολογία των Τμήματος αυτού με τη νομολογία του Ε΄ Τμήματος, όσον αφορά στην παράλειψη του αρμοδίου για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας οργάνου να διεξαγάγει έλεγχο χρήσεων γης και στην περαιτέρω κρίση της πληττόμενης απόφασης ότι η απόρριψη του αιτήματος χορήγησης της άδειας λειτουργίας δεν θα ήταν σύμφωνη με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως εκ της

προηγούμενης εκδόσεως διοικητικών πράξεων που δημιούργησαν στους παρεμβάντες την εύλογη πεποίθηση ότι η δραστηριότητά τους ήταν επιτρεπτή από το ισχύον πολεοδομικό καθεστώς. Η συμμόρφωση της Ελληνικής Δημοκρατίας προς την απόφαση του ΕΔΔΑ δεν προσκρούει στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Η τυχόν οριστικοποίηση της υπαγωγής του συγκροτήματος κινηματογράφων στο σύστημα του ν. 4178/2013 δεν θα καθιστούσε αλυσιτελή την παρούσα αίτηση. Οι προβλεπόμενες από το ΓΠΣ χρήσεις γης, μη επιδεκτικές εξειδικεύσεως, είναι δεσμευτικές τόσο για το δεύτερο στάδιο του πολεοδομικού σχεδιασμού, όσο και στο επίπεδο της ατομικής αδειοδότησης κατασκευών ή έργων και δραστηριοτήτων από τα αρμόδια όργανα. Το κρίσιμο πολεοδομικό καθεστώς του επίμαχου ακινήτου δεν μεταβλήθηκε με την τροποποίηση του ΓΠΣ, αφού ως επιτρεπόμενες χρήσεις γης παρέμειναν αυτές της γενικής κατοικίας, που ήδη προέβλεπε το αρχικό ΓΠΣ της περιοχής και η άδεια οικοδομής του συγκροτήματος κινηματογράφων, όπως και η προσβαλλόμενη άδεια λειτουργίας δεν μπορούσαν να στηριχθούν στις σχετικές με την τροποποίηση του καθεστώτος χρήσεων γης διατάξεις. Η νομική πλημμέλεια της προσβαλλόμενης άδειας, με την οποία επιτράπη η λειτουργία χρήσης γης μη επιτρεπόμενης από το πολεοδομικό καθεστώς της περιοχής, δεν θεραπεύεται από τις διατάξεις του ν. 4178/2013. Μη νόμιμη η πράξη του Δημάρχου, με την οποία χορηγήθηκε στην παρεμβαίνουσα άδεια λειτουργίας για χρήση μη επιτρεπόμενη βάσει του ισχύοντος στην περιοχή πολεοδομικού καθεστώτος. Δεκτές η αίτηση επανάληψης της διαδικασίας και η αίτηση ακύρωσης.

Η υπόθεση έχει παρουσιασθεί αναλυτικά στο Κίμων Σιδηρόπουλος: *Εισαγωγή στη Θεωρία της «Αυτόνομης Οργάνωσης»: fractal αρχιτεκτονική της διοικητικής δομής και δημοκρατική «αλυσίδα συνεργασιών» (blockchain)*, ηλεκτρονικό περιοδικό «πρΟΤΑση», Τμ. 5, Τχ. 30, σελ.: 282-284

2. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση ζητείται η επανάληψη της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση της 3064/2012 απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η αίτηση ασκείται βάσει των διατάξεων του άρθρου 69Α του π.δ. 18/1989 (Α' 8), το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 16 παρ. 1 του ν. 4446/2016 (Α' 240), με αυτήν δε γίνεται επίκληση της απόφασης του Α' Τμήματος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 23.5.2019 "Σινέ Τσαγκαράκης Α.Ε.Ε. κατά Ελλάδα" (αρ. προσφυγής 17257/13). Με την απόφαση αυτή διαπιστώθηκε από το ΕΔΔΑ παραβίαση δικαιώματος της αιτούσας κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά την εκδίκαση αιτήσεως ακυρώσεως της ίδιας, επί της οποίας εκδόθηκε η ως άνω 3064/2012 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

3. Επειδή, στο άρθρο 69Α του π.δ. 18/1989 (Α' 8), το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 16 παρ. 1 του ν. 4446/2016 (Α' 240), εντάσσεται δε στη νομοθεσία περί Συμβουλίου της

Επικρατείας και προβλέπει το υπό κρίση έκτακτο ένδικο μέσο, ορίζονται τα εξής: «1. Δικαστική απόφαση, για την οποία κρίθηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ότι εκδόθηκε κατά παραβίαση δικαιώματος που αφορά το δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας που τηρήθηκε ή διάταξης ουσιαστικού δικαίου της Σύμβασης, υπόκειται σε αίτηση επανάληψης της διαδικασίας ενώπιον του δικαστικού σχηματισμού του Συμβουλίου της Επικρατείας που την εξέδωσε. 2. Δικαίωμα να ασκήσουν την κατά την προηγούμενη παράγραφο αίτηση έχουν όσοι διατέλεσαν διάδικοι στη δίκη ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή οι καθολικοί ή ειδικοί διάδοχοί τους, εφόσον έχουν έννομο συμφέρον. 3. Η αίτηση ασκείται μέσα σε προθεσμία ενενήντα (90) ημερών, που αρχίζει από τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με τις διακρίσεις του άρθρου 44 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τηρουμένης κατά τα λοιπά της ισχύουσας διαδικασίας. Αν κατά τη διάρκεια της παραπάνω προθεσμίας υπάρξει διαδοχή του ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαδίκου, η προθεσμία για τον διάδοχο αρχίζει από τότε που επήλθε η διαδοχή. Ειδικώς στην περίπτωση κληρονομικής διαδοχής, η προθεσμία για τον κληρονόμο αρχίζει από

τη λήξη της προθεσμίας για την αποποίηση της κληρονομιάς». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4446/2016, με τις ως άνω διατάξεις «εισάγεται και στο Συμβούλιο της Επικρατείας το έκτακτο ένδικο μέσο της αίτησης επανάληψης της διαδικασίας μετά από καταδικαστική απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», με τον τρόπο δε αυτό «λαμβάνεται μέριμνα για την πληρέστερη και αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων των διαδίκων». Ειδικότερα, «με την προτεινόμενη ρύθμιση θεσπίζεται για το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα ακυρωτικά διοικητικά εφετεία το έκτακτο ένδικο μέσο της αίτησης επανάληψης της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου που εξέδωσε απόφαση, η οποία κρίθηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ότι παραβιάζει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας ή δικαίωμα που κατοχυρώνεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Όμοια ρύθμιση προβλέπεται ήδη στο άρθρο 105Α του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας και παρίσταται αναγκαία για τον λόγο της ομοιόμορφης αντιμετώπισης των διοικητικών διαφορών ουσίας με τις ακυρωτικές, και της συμπερίληψης και των αναιρετικών υποθέσεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας».

4. Επειδή, η προβλεπόμενη στο ως άνω άρθρο 69Α του π.δ. 18/1989 αίτηση επανάληψης της διαδικασίας συνιστά έκτακτο ένδικο μέσο, με το οποίο επιδιώκεται η εξαφάνιση εν όλω ή εν μέρει αμετάκλητης απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, προκειμένου να καταστεί εκκρεμές και να κριθεί εκ νέου το ένδικο βοήθημα ή μέσο που είτε έγινε δεκτό είτε απορρίφθηκε εν όλω ή εν μέρει με την απόφαση αυτή. Το ως άνω άρθρο ρυθμίζει ορισμένα μόνο θέματα της άσκησης της εν λόγω αίτησης, ενώ για τα λοιπά ζητήματα παραδεκτού καθώς και για τη διαδικασία εκδίκασής της παραπέμπει στις διατάξεις που ισχύουν για την εκδίκαση από το Συμβούλιο της Επικρατείας ενδίκων μέσων και βοηθημάτων όπως το αρχικώς ασκηθέν ενώπιον του Δικαστηρίου, η απόφαση επί του οποίου παραβίασε, κατά το ΕΔΔΑ, δικαίωμα του αιτούντος την επανάληψη. Ενόψει τούτου, νομίμως έχει κατατεθεί για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως επαναλήψεως της διαδικασίας το παράβολο (.../28.6.2019 κωδικός πληρωμής ηλεκτρονικού παραβόλου) που προβλέπεται για το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως, επί του οποίου εκδόθηκε η ως άνω 3064/2012 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

5. Επειδή, σε περίπτωση αποδοχής της παρούσας αίτησης επανάληψης της διαδικασίας, θα εξαφανισθεί η πληττόμενη

3064/2012 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και, στη συνέχεια, θα εκδικασθεί εκ νέου η αίτηση ακυρώσεως της αιτούσας, επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση του παρόντος Δικαστηρίου. Η εξαφάνιση της προαναφερόμενης απόφασης θα ανατρέψει το διατακτικό της, και ως προς το σκέλος του με το οποίο έγιναν δεκτές οι παρεμβάσεις των εταιρειών «.....» (δικαιούχος των προσβληθεισών αδειών εγκατάστασης του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων), «.....» (στην οποία χορηγήθηκε η προσβληθείσα άδεια λειτουργίας του ανωτέρω συγκροτήματος κινηματογράφων) και «.....» (μητρική εταιρεία της παρεμβαίνουσας «.....»), καθώς και η παρέμβαση της συνεταιριστικής οργάνωσης «.....», μετατραπείσας ήδη σε ανώνυμη εταιρεία, με την επωνυμία «.....» (επί ακινήτου ιδιοκτησίας της οποίας έχει ανεγερθεί το επίδικο συγκρότημα κινηματογράφων και η οποία, δυνάμει εργολαβικού συμβολαίου που καταρτίσθηκε με την εταιρεία «.....», είναι ιδιοκτήτρια καταστημάτων πλησίον του συγκροτήματος στο ίδιο οικοδομικό τετράγωνο, τα οποία και εκμισθώνει). Συνεπεία τούτου, καθεμία από τις ως άνω εταιρείες έχει, άνευ άλλου τινός, την ιδιότητα της καθ' ής η παρούσα αίτηση επανάληψης της διαδικασίας, δικαιούμενης να παραστεί κατά την επ' αυτής συζήτηση, προκειμένου να υπεραμυνθεί της αμφισβητούμενης, ευνοϊκής για την ίδια, 3064/2012 απόφασης του Δικαστηρίου.

Ενόψει τούτου, οι παραπάνω ανώνυμες εταιρείες παραδεκτώς παρέστησαν κατά τη συζήτηση της υπό κρίση αίτησης επανάληψης της διαδικασίας, ως καθ' ών η αίτηση αυτή, η δε από 26.9.2019 παρέμβαση που άσκησαν οι τρεις πρώτες εξ αυτών λογίζεται ως υπόμνημα προς το Δικαστήριο, όσον αφορά την ίδια αίτηση.

6. Επειδή, κατά τα ανωτέρω, στο άρθρο 69Α παρ. 3 του π.δ. 18/1989 ορίζεται ότι η προθεσμία για την άσκηση της αίτησης επανάληψης της διαδικασίας εκκινεί από τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης του ΕΔΔΑ, γίνεται δε σχετικώς ρητή παραπομπή στο άρθρο 44 της ΕΣΔΑ. Συναφώς, η ΕΣΔΑ προβλέπει, στο άρθρο 42, ότι «Οι αποφάσεις των Τμημάτων [του ΕΔΔΑ] καθίστανται οριστικές σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 παράγραφος 2», στο άρθρο 44, ότι «1. Η απόφαση του Τμήματος Ευρείας Σύθεσης είναι οριστική. 2. Η απόφαση του Τμήματος καθίσταται οριστική: α. οσάκις οι διάδικοι δηλώνουν ότι δεν θα ζητήσουν την παραπομπή της υπόθεσης ενώπιον του Τμήματος Ευρείας Συνθέσεως ή β. τρεις (3) μήνες μετά την ημερομηνία της απόφασης εάν δεν ζητήθηκε η παραπομπή της υπόθεσης ενώπιον του Τμήματος Ευρείας Συνθέσεως ή γ. οσάκις το Συμβούλιο του Τμήματος Ευρείας Συνθέσεως απορρίπτει τη σχετική με την παραπομπή αίτηση που συντάσσεται κατ' εφαρμογή του άρθρου 43», στο άρθρο 43, ότι «1. Εντός τρίμηνης

προθεσμίας από της εκδόσεως αποφάσεως του Τμήματος, κάθε διάδικος μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης ενώπιον του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης. 2. Συμβούλιο των πέντε δικαστών του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης δέχεται την αίτηση, εάν η υπόθεση θέτει σοβαρό ζήτημα όσον αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της ή ακόμα ένα σοβαρό ζήτημα γενικής φύσης. 3. Εάν το Συμβούλιο δεχθεί την αίτηση, το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης εκδίδει απόφαση επί της υποθέσεως» και, στο άρθρο 46, που έχει τον τίτλο «Υποχρεωτική ισχύς και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων» («Binding force and execution of judgments», στην αγγλική γλώσσα), ότι «1. Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι. 2. Η οριστική απόφαση του Δικαστηρίου διαβιβάζεται στην Επιτροπή των Υπουργών που εποπτεύει την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης. [...]». Εξάλλου, στο άρθρο 104Α του Κανονισμού Διαδικασίας του ΕΔΔΑ («Rules of the Court») ορίζεται ότι οι δικαστικές αποφάσεις του δημοσιεύονται στην HUDOC, την (προσβάσιμη στο κοινό, μέσω του διαδικτύου) νομολογιακή βάση δεδομένων του ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, εν τοις πράγμασι, στην αρχή του (δημοσιευμένου στη βάση HUDOC) κειμένου εκάστης

απόφασης Τμήματος του ΕΔΔΑ σημειώνεται από τη Γραμματεία του Δικαστηρίου (άμεσα, με την επέλευση της οριστικοποίησής της) η ημέρα κατά την οποία κατέστη οριστική η απόφαση αυτή. Ενόψει των προηγουμένων και, ιδίως, του ότι οι αποφάσεις Τμήματος του ΕΔΔΑ, με τις οποίες διαπιστώνεται ότι παραβιάσθηκε η ΕΣΔΑ, λόγω απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, παράγουν δέσμευση και υποχρέωση συμμόρφωσης της Ελληνικής Δημοκρατίας αφού καταστούν οριστικές, σύμφωνα με τα οριζόμενα, αντίστοιχα, στα άρθρα 46 (παρ. 1), 42 και 44 (παρ. 2) της ΕΣΔΑ, η διάταξη του άρθρου 69Α παρ. 3 του π.δ. 18/1989, η οποία ορίζει ως αφετηρία της προθεσμίας για την άσκηση αίτησης επανάληψης της διαδικασίας τη “δημοσίευση της οριστικής απόφασης” του ΕΔΔΑ, έχει την έννοια (σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 60 παρ. 1 του π.δ. 18/1989), ότι, προκειμένου περί απόφασης (επταμελούς σύνθεσης) ενός εκ των (πέντε) Τμημάτων του ΕΔΔΑ (και όχι του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης αυτού, που απαρτίζεται από 17 μέλη), η εν λόγω προθεσμία αρχίζει να τρέχει από την επόμενη της ημέρας κατά την οποία καθίσταται οριστική η οικεία απόφαση του Τμήματος του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 44 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Πάντως, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 43 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις χωρεί (και γίνεται δεκτή αίτηση διαδίκου για) παραπομπή της υπόθεσης στο

Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ, η τυχόν άσκηση της αίτησης επανάληψης της διαδικασίας πριν από την οριστικοποίηση της οικείας απόφασης Τμήματος του ΕΔΔΑ συγχωρείται κατ' αρχήν και δεν δημιουργεί ζήτημα απαραδέκτου του ενδίκου μέσου, εφόσον, στη συνέχεια (και μέχρι τη συζήτηση της αίτησης, την οποία το Συμβούλιο της Επικρατείας αναβάλλει και αυτεπαγγέλτως, λαμβάνοντας υπόψη τις ως άνω διατάξεις της ΕΣΔΑ ή/και τυχόν υποβληθείσα αίτηση περί εισαγωγής της υπόθεσης στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ), η απόφαση καθίσταται οριστική, σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.

7. Επειδή, εν προκειμένω, όπως αναφέρεται στην αρχή της δημοσιευμένης στη HUDOC (από 23.5.2019) απόφασης του ΕΔΔΑ επί της προσφυγής της αιτούσας, κατ' επίκληση της οποίας ασκείται η κρινόμενη αίτηση, η απόφαση αυτή κατέστη οριστική την 7.10.2019 (δεδομένου ότι την 14.8.2019 υποβλήθηκε αίτημα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους περί εισαγωγής της υπόθεσης στο Τμήμα ευρείας σύνθεσης του ΕΔΔΑ και το αίτημα αυτό απορρίφθηκε με απόφαση του προβλεπομένου στο άρθρο 43 παρ. 2 της ΕΣΔΑ Πενταμελούς Συμβουλίου, εκδοθείσα την 7.10.2019). Συνεπώς, στην παρούσα υπόθεση, η προθεσμία για την άσκηση της κρινόμενης αίτησης άρχισε να τρέχει την 8.10.2019. Και ναι μεν η κρινόμενη αίτηση ασκήθηκε την

28.6.2019, δηλαδή πριν από την εκκίνηση της προθεσμίας υποβολής της, αλλά, σύμφωνα με όσα έγιναν ερμηνευτικώς δεκτά στην προηγούμενη σκέψη, τούτο δεν δημιουργεί απαραδέκτο της αίτησης αυτής, όπως αβάσιμα υποστηρίζουν οι καθ' ών εταιρείες «.....», «.....» και «.....», εφόσον, πάντως, στη συνέχεια, την 7.10.2019 (ήτοι σε χρονικό σημείο προγενέστερο της συζητήσεως της αιτήσεως, η οποία έλαβε χώρα αρκετά αργότερα, την 10.1.2020, αφού αναβλήθηκε από το Δικαστήριο, κατά τη δικάσιμο της 4.10.2019, οπότε και εκκρεμούσε ακόμα το αίτημα του Ελληνικού Δημοσίου περί παραπομπής της υπόθεσης στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ), κατέστη οριστική η απόφαση του Α' Τμήματος του ΕΔΔΑ, στην οποία ερείδεται η παρούσα αίτηση, και, συνεπώς, η απόφαση αυτή ανέπτυξε, έναντι της Ελληνικής Δημοκρατίας, υποχρεωτική ισχύ, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 46 της ΕΣΔΑ.

8. Επειδή, κατά το ως άνω άρθρο 69Α του π.δ. 18/1989, η αίτηση επαναλήψεως της διαδικασίας εισάγεται ενώπιον του δικαστικού σχηματισμού του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο οποίος εξέδωσε την πληττόμενη απόφαση. Η πρόβλεψη αυτή έχει την έννοια ότι δεν καθιερώνεται λόγος αποκλεισμού του σχηματισμού που εξέδωσε την προηγούμενη απόφαση, δεν θίγει, όμως, τις λοιπές διατάξεις της νομοθεσίας περί Συμβουλίου της

Επικρατείας, ούτε, ειδικώς καθ' όσον αφορά την αρμοδιότητα του σχηματισμού της Ολομελείας, τη διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 περ. α' του π.δ. 18/1989, σύμφωνα με το οποίο ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου δύναται να εισάγει ενώπιον του σχηματισμού αυτού υποθέσεις "λόγω μεγαλύτερης σπουδαιότητας", χωρίς, βεβαίως, από τον κανόνα αυτό να εξαιρούνται υποθέσεις που αφορούν σε αιτήσεις επαναλήψεως της διαδικασίας κατά το άρθρο 69Α του ίδιου πρ. δ/τος. Νομίμως, επομένως, η παρούσα αίτηση, στρεφόμενη κατά απόφασης του Δ' Τμήματος, εισήχθη ενώπιον της Ολομελείας με την από 9.7.2019 πράξη της Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας.

9. Επειδή, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Εντός του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου Ηρακλείου Κρήτης (β.δ. της 15/23.8.1958, Α' 128) ευρίσκεται ακίνητο οριοθετούμενο από τις οδούς ..., .., .. και .., το οποίο μεταβιβάστηκε το έτος 2002 με σύμβαση αντιπαροχής από την Ένωση ..... στην ανώνυμη εταιρεία με το διακριτικό τίτλο ".....", αμφότερες καθ' ών η υπό κρίση αίτηση. Η εν λόγω σύμβαση προέβλεπε τη δημιουργία στο ανωτέρω ακίνητο συγκροτήματος κινηματογράφων, καταστημάτων και εστιατορίων, καθώς και υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων. Για την ανέγερση του συγκροτήματος αυτού η ως

άνω "....." είχε υποβάλει προς την Πολεοδομική Υπηρεσία του Δήμου .... την ΑΠ .../1.2.2002 αίτηση προελέγχου για την έκδοση της απαιτούμενης οικοδομικής άδειας. Επί της αιτήσεως αυτής η Διεύθυνση Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου ....., αφού προηγουμένως διαπίστωσε τη συμφωνία των υποβληθέντων διαγραμμάτων κάλυψης με τις τότε ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις, κάλεσε, με το .../2.4.2002 έγγραφό της, τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν και τα λοιπά δικαιολογητικά για την έκδοση οικοδομικής άδειας. Ακολούθως, η ως άνω ανώνυμη εταιρεία, από κοινού και με την ....., υπέβαλαν την από 24.2.2003 αίτηση έκδοσης οικοδομικής άδειας, συνοδευόμενη από τα ζητηθέντα δικαιολογητικά. Η ίδια εταιρεία, με την .../18.4.2003 αίτησή της, ζήτησε τη χορήγηση και άδειας εγκατάστασης κινηματογράφου, σε συνέχεια δε του αιτήματος αυτού εκδόθηκε, ύστερα από την από 4.7.2003 θετική γνωμοδότηση του (τότε) Συμβουλίου Επιθεώρησης Κινηματογράφων και την 494/2003 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου ....., η .../22.9.2003 απόφαση του Αντιδημάρχου, με την οποία χορηγήθηκε στην εταιρεία αυτή άδεια εγκατάστασης του συγκροτήματος κινηματογράφων ".....". Σε σχέση, εξάλλου, με τον υπόγειο σταθμό αυτοκινήτων, εκδόθηκε, αρχικώς, η 2916/24.11.2003 απόφαση της Περιφέρειας Κρήτης για την έγκριση της χωροθέτησης

και της μελέτης κυκλοφοριακών επιπτώσεων του σταθμού και της σύνδεσής του με το πέριξ οδικό δίκτυο και, ακολούθως, η .../25.2.2004 άδεια της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου για την ίδρυση υπόγειου στεγασμένου σταθμού αυτοκινήτων δημόσιας και ιδιωτικής χρήσης 356 θέσεων. Αμφότερες οι ως άνω πράξεις υποβλήθηκαν στην πολεοδομική υπηρεσία του Δήμου ..... στις 27.2.2004 με σχετική αίτηση της "....." και της .... για τη συμπλήρωση του φακέλου της οικοδομικής άδειας, εκδόθηκε δε τελικώς από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου ..... η .../29.4.2004 οικοδομική άδεια για την ανέγερση συγκροτήματος κινηματογράφων και εστιατορίων δύο ορόφων με υπόγειους χώρους στάθμευσης (επίσης δύο ορόφων), συνολικής επιφάνειας 20.860,73 τ.μ., αναθεωρηθείσα με τις 5287/2004 και 3843/2005 πράξεις της πολεοδομικής υπηρεσίας. Ακολούθησε η έκδοση της 1013/24.4.2005 απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων από τον Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας Κρήτης βάσει του υποβληθέντος .../23.12.2003 φακέλου μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, στη συνέχεια, χορηγήθηκε στην ως άνω εταιρεία νέα άδεια εγκατάστασης του συγκροτήματος οκτώ (8) κινηματογράφων, χειμερινών και θερινών, με την ονομασία "....." (.../4.8.2005 απόφαση του Αντιδημάρχου ..... που εκδόθηκε κατόπιν των από 6.7.2005 και 7.7.2005 πρακτικών του οικείου Συμβουλίου

Επιθεώρησης και της 535/2005 απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου). Περαιτέρω, εκδόθηκε η 2015/8.5.2007 απόφαση του Γ.Γ. της Περιφέρειας Κρήτης, τροποποιητική της ως άνω 1013/24.4.2006 ΑΕΠΟ, και η .../23.5.2007 νέα αναθεώρηση της .../2004 άδειας οικοδομής ως προς τις χρήσεις, αρχιτεκτονικές αλλαγές και λειτουργικές συνενώσεις καταστημάτων. Τελικώς, εκδόθηκε και η .../7.8.2007 απόφαση του Δημάρχου ....., με την οποία χορηγήθηκε άδεια λειτουργίας συγκροτήματος οκτώ (8) κινηματογράφων με το διακριτικό τίτλο "...." στην, ομοίως καθ' ής η αίτηση, εταιρεία ".....". Η αιτούσα, ιδιοκτήτρια συγκροτήματος κινηματογράφων στην πόλη του Ηρακλείου, άσκησε αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά των ως άνω .../22.9.2003 και .../4.8.2005 αδειών εγκατάστασης, καθώς και κατά της .../7.8.2007 άδειας λειτουργίας. Με την αίτηση αυτή ισχυρίστηκε ότι η εγκατάσταση και λειτουργία του πολυκινηματογράφου των καθ' ών η αίτηση έρχεται σε αντίθεση με το καθεστώς χρήσεων γης της περιοχής, που είναι αυτό της γενικής κατοικίας, όπως έχει καθορισθεί αφενός με την 26968/1271/29.3.1988 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Δ' 458, αναδημοσίευση Δ' 618/1992), με την οποία εγκρίθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηρακλείου και, αφετέρου, με την 26882/3.7.2003

απόφαση της Υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ (Δ' 696), με την οποία τροποποιήθηκε το ως άνω ΓΠΣ. Επί της αιτήσεως αυτής εκδόθηκε η 2375/2010 απόφαση του Δ' Τμήματος του Δικαστηρίου, με την οποία κρίθηκε, καταρχάς, ότι από τις δύο άδειες εγκατάστασης η πρώτη είχε προσβληθεί απαραδέκτως, διότι είχε ήδη αντικατασταθεί από τη δεύτερη, και η δεύτερη εκπροθέσμως. Περαιτέρω, με την ίδια απόφαση κρίθηκε ότι με την εν λόγω αίτηση ακυρώσεως, η οποία είχε ασκηθεί παραδεκτώς μόνο κατά της προαναφερθείσας άδειας λειτουργίας, προσαπτόταν, κατ' ουσίαν, πλημμέλεια μόνο στην εκπροθέσμως προσβληθείσα άδεια εγκατάστασης, συνισταμένη στη μη διενέργεια ελέγχου συμβατότητας της χρήσης του συγκροτήματος προς το καθεστώς χρήσεων της περιοχής. Κρίθηκε, όμως, ότι η πράξη αυτή, ως ατομική, είχε, πλέον, διαφύγει τον ακυρωτικό έλεγχο και ότι, ως εκ τούτου, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως ήταν απορριπτέος. Κρίθηκε, τέλος, ότι, ενόψει της αντίθετης νομολογίας του Ε' Τμήματος του Δικαστηρίου, η υπόθεση έπρεπε να παραπεμφθεί στην Ολομέλεια. Με την απόφαση 1792/2011 της Ολομελείας του Δικαστηρίου, εκδοθείσα επί της παραπομπής, έγιναν δεκτά τα εξής: «... Από το συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 25 του προϊσχύσαντος Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Π.Δ. 410/1995) και των άρθρων 80 και 81 του νεώτερου Ν. 3463/2006, ερμηνευομένων ενόψει της

επιταγής του άρθρου 24 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος περί ορθού χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού της χώρας, προκύπτει ότι ο έλεγχος του επιτρεπτού της εγκαταστάσεως κινηματογράφου σε ορισμένη περιοχή από την άποψη των ισχυουσών στην περιοχή αυτή χρήσεων διενεργείται τόσο κατά το στάδιο της χορηγήσεως αδείας ιδρύσεως, όσο και κατά το στάδιο της χορηγήσεως αδείας λειτουργίας. Και τούτο διότι μόνο με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζονται η εξυπηρέτηση της λειτουργικότητας των οικισμών και οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβιώσεως των κατοίκων (ΣτΕ 1528/2003 Ολομ., 123/2007 Ολομ., 3059/2009 Ολομ.). Συνεπώς, το αρμόδιο όργανο του οικείου Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης προκειμένου να χορηγήσει την άδεια λειτουργίας συγκεκριμένης εγκαταστάσεως, όπως είναι ο πολυκινηματογράφος, ο οποίος από απόψεως πολεοδομικής λειτουργίας και συνεπειών στη φυσιογνωμία της περιοχής διαφέρει ουσιωδώς από τον τύπο του κοινού κινηματογράφου, οφείλει να ελέγξει, κατά πόσον η χρήση αυτή συμβιβάζεται προς τη χρήση που προβλέπεται από το γενικό πολεοδομικό σχέδιο για τη συγκεκριμένη περιοχή εγκαταστάσεως, εφόσον, ιδίως, δεν έχει προηγηθεί τέτοιος έλεγχος κατά τα προγενέστερα στάδια αδειοδοτήσεως. Παράλειψη δε του οργάνου αυτού να προβεί στον κατά τα ανωτέρω έλεγχο καθιστά την εκδιδόμενη πράξη με την οποία χορηγείται η άδεια

λειτουργίας, κατ' αρχήν, παράνομη. Εξάλλου, εφόσον κατά τα γενόμενα ανωτέρω δεκτά, δεν επιτρέπεται η δημιουργία καταστάσεων που αντιβαίνουν στις αρχές του ορθού χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και επιβάλλεται ο έλεγχος του επιτρεπτού της εγκατάστασής σε ορισμένη περιοχή από την άποψη των ισχυουσών στην περιοχή αυτή χρήσεων τόσο κατά το στάδιο της χορηγήσεως αδείας ιδρύσεως, όσο και κατά το στάδιο της χορηγήσεως αδείας λειτουργίας, δεν τίθεται στην προκειμένη περίπτωση ζήτημα εφαρμογής των αρχών της προστατευόμενης εμπιστοσύνης και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων, δεδομένου ότι οι αρχές αυτές δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής σε περίπτωση που η κατάσταση, όπως εν προκειμένω, δημιουργήθηκε κατά παραβίαση συνταγματικών διατάξεων. ...». Κατά τα λοιπά, η Ολομέλεια ανέπεμψε την υπόθεση προς εκδίκαση στο Δ' Τμήμα, το οποίο με την πληττόμενη δια της υπό κρίση αιτήσεως 3064/2012 απόφασή του έκρινε τα εξής: «... Κατά τα κριθέντα με την ανωτέρω απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, το διοικητικό όργανο που είναι αρμόδιο για την χορήγηση της αδείας λειτουργίας συγκροτήματος κινηματογράφων έχει την υποχρέωση να ελέγξει κατά πόσον η χρήση αυτή επιτρέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις για την συγκεκριμένη περιοχή. ... Κατά τα γενόμενα, όμως, δεκτά από την

ανωτέρω απόφαση της Ολομελείας, η παράλειψη της αρμόδιας για την χορήγηση της ανωτέρω διοικητικής αδείας αρχής να προβεί στον κατά τα προεκτεθέντα έλεγχο των χρήσεων γης, "κατ' αρχήν" και μόνον καθιστά παράνομη την χορηγηθείσα άδεια λειτουργίας συγκροτήματος πολυκινηματογράφου. Αντιστοίχως, κατ' αρχήν και μόνο δεν ανακύπτει, στην περίπτωση αυτή, ζήτημα εφαρμογής των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων, που θα παρεκώλυαν τον κατά τ' άνω έλεγχο. Αντιθέτως, η άρνηση χορηγήσεως της αδείας λειτουργίας για τον λόγο ότι η επίμαχη χρήση δεν επιτρέπεται από τις οικείες πολεοδομικές διατάξεις για την συγκεκριμένη περιοχή, δεν αποκλείεται, σε εξαιρετικές περιστάσεις, να προσκρούει στις ως άνω συνταγματικές τάξεις αρχές και να είναι, ως εκ τούτου, παράνομη, ιδίως όταν από σειρά θετικών ενεργειών των αρμοδίων οργάνων κατά τα διάφορα στάδια της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε, δημιουργήθηκε στον καλόπιστο ενδιαφερόμενο η εύλογη πεποίθηση ότι πρόκειται για χρήση που δεν αντιβαίνει στο ισχύον στην περιοχή πολεοδομικό καθεστώς». Κατόπιν τούτων, με την 3064/2012 απόφαση κρίθηκε, αφενός, ότι, εν προκειμένω, από τις προσβαλλόμενες άδειες εγκατάστασης, καθώς και από την .../2004 άδεια οικοδομής, δημιουργήθηκε στους

καλόπιστους αποδέκτες τους, ενόψει και του περιεχομένου τους και των κατά το νόμο προϋποθέσεων για την έκδοσή τους, η εύλογη πεποίθηση ότι εξετάσθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες και έγινε δεκτό ότι η εγκατάσταση και λειτουργία του συγκροτήματος πολυκινηματογράφου δεν αντίκειται στο καθεστώς χρήσεων γης της περιοχής, αφετέρου δε ότι, ενόψει του αριθμού των πράξεων που προηγήθηκαν, του περιεχομένου τους αλλά και του μεσολαβήσαντος χρόνου, συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση εξαιρετικές περιστάσεις, οι οποίες «θα καθιστούσαν παράνομη, ως αντικείμενη στις μνημονευθείσες ήδη συνταγματικής τάξης αρχές, την τυχόν άρνηση χορήγησης της άδειας λειτουργίας του συγκροτήματος πολυκινηματογράφου για το λόγο ότι πρόκειται για χρήση μη επιτρεπομένη από τις διατάξεις περί χρήσεων γης της περιοχής». Με τις σκέψεις αυτές, απορρίφθηκε ως αβάσιμη η αίτηση ακυρώσεως κατά το μέρος που στρεφόταν κατά της επίμαχης ..../7.8.2007 άδειας λειτουργίας. Εξάλλου, με την 3065/2012 απόφαση του Δικαστηρίου απορρίφθηκε και άλλη αίτηση ακυρώσεως της αιτούσας, στρεφόμενη κατά της παράλειψης του Δήμου .... Κρήτης να αποφανθεί επί αιτήματος ανάκλησης πράξεων σχετικών με την εγκατάσταση, ανέγερση και λειτουργία του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων στην πόλη του Ηρακλείου, με την αιτιολογία ότι «δεν

συντρέχουν εν προκειμένω οι κατά τα προεκτεθέντα εξαιρετικές προϋποθέσεις, η συνδρομή των οποίων είναι αναγκαία προκειμένου να στοιχειοθετηθεί υποχρέωση της διοικητικής αρχής να επανεξετάσει την νομιμότητα διοικητικής πράξεως, της οποίας ζητείται η ανάκληση».

10. Επειδή, εξάλλου, κατά τα προκύπτοντα ομοίως από το φάκελο της υπόθεσης, ενόσω η ως άνω αίτηση ακυρώσεως ήταν εκκρεμής, η αιτούσα υπέβαλε ενώπιον των δημοτικών αρχών (Δημοτικού Συμβουλίου, Δημάρχου και Δημαρχιακής Επιτροπής) την ..../23.9.2008 αίτηση σφράγισης του επίμαχου συγκροτήματος, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 22 παρ. 5 του ν. 1650/1986 (Α' 160). Στο πλαίσιο εξέτασης του αιτήματος αυτού, εκδόθηκε το ..../3.11.2008 έγγραφο του Διευθυντή Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου ....., με αναφορά στο προηγούμενο ..../16.7.2008 έγγραφο της ίδιας Διεύθυνσης προς την αιτούσα, όπου εκτέθηκε α) ότι οι πολεοδομικές υπηρεσίες του Δήμου εξέδιδαν όλες τις οικοδομικές άδειες χωρίς να θεωρούν ότι δεσμεύονται από τις προβλεπόμενες στο ΓΠΣ του 1988 χρήσεις γης, η πρακτική δε αυτή έπαυσε μετά την τροποποίηση του τελευταίου το 2003, οπότε και δημοσιεύθηκε το νέο ΓΠΣ, με την επιφύλαξη των περιεχομένων στο τελευταίο μεταβατικών διατάξεων για τη χορήγηση οικοδομικών αδειών σε όσους είχαν

καταθέσει «πλήρη φάκελο» πριν από τη θέση σε ισχύ του νέου ΓΠΣ, όπως εν προκειμένω η «.....», και β) ότι οι ενέργειες αυτές ελάμβαναν χώρα κατ' εφαρμογή των αναφερομένων στο ...../5.12.1991 "διευκρινιστικό έγγραφο" της Διεύθυνσης Νομοθετικού Έργου του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΠΕΧΩΔΕ). Τελικώς η αιτούσα άσκησε την από 5.2.2009 αίτηση ακυρώσεως κατά της σιωπηρής απόρριψης της ...../23.9.2008 αίτησης σφράγισης του επίμαχου συγκροτήματος. Στη δίκη εκείνη συμμετείχαν, ως παρεμβαίνουσες, οι ως άνω εταιρείες "....." και ".....", η εταιρεία ".....", καθώς και η ως άνω ..... . Επί της εν λόγω αιτήσεως και αφού είχε εκδοθεί η ως άνω, ήδη πληττόμενη, 3064/2012 απόφαση του Δ' Τμήματος, εκδόθηκε η 2738/2014 απόφαση του Ε' Τμήματος του Δικαστηρίου, με την οποία, αφού κρίθηκε, αφενός, ότι η διαδικασία του άρθρου 22 παρ. 5 του ν. 1650/1986 περί επιβολής της σφράγισης παράνομων χρήσεων είναι αυτοτελής και λειτουργεί ανεξάρτητα από την ύπαρξη σχετικής οικοδομικής άδειας ή άδειας λειτουργίας κατά τις διατάξεις που διέπουν την οικεία δραστηριότητα και, αφετέρου, ότι η ως άνω διάταξη, εφαρμοζόμενη στην περίπτωση που έχει ήδη χορηγηθεί σχετική οικοδομική άδεια ή άδεια λειτουργίας, δεν προσκρούει στη συνταγματική αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης που έχει δημιουργηθεί συνεπεία της χορήγησης των

προαναφερόμενων αδειών, διότι η αρχή αυτή περιορίζεται εν προκειμένω από τη συνταγματική αρχή της λειτουργικότητας των οικισμών, ακυρώθηκε τελικώς η παράλειψη του Δήμου να προβεί στη σφράγιση της χρήσης "πολυκινηματογράφου" στο επίμαχο ακίνητο και αναπέμφθηκε η υπόθεση στον Δήμο ..... προκειμένου να προβεί στην οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια, απορρίφθηκαν δε, μεταξύ άλλων, τα προβληθέντα από τις παρεμβαίνουσες περί παραβίασης του δεδικασμένου που απέρρεε από την ως άνω 3064/2012 απόφαση. Η ...../2014 ακυρωτική απόφαση περιήλθε στη Διεύθυνση Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου ..... στις 17.9.2014 και, αμέσως μετά, με το ...../25.9.2014 έγγραφό της η εν λόγω Διεύθυνση ζήτησε την άποψη της Νομικής Υπηρεσίας του Δήμου επί των ζητημάτων που ανακύπτουν σχετικά, εκδόθηκε δε το ...../30.9.2014 έγγραφο δικηγόρου του Δήμου ..... Κατόπιν τούτων, με το ...../6.10.2014 έγγραφο της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών ζητήθηκε από δύο υπαλλήλους της να συντάξουν έκθεση αυτοψίας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 22 παρ. 8 του ν. 1650/1986 και στην 44242/2361/17.4.1989 κ.υ.α. των Υπουργών Εσωτερικών και ΠΕΧΩΔΕ (Β' 380), η οποία συνιστά, κατά το νόμο, την πρώτη διοικητική ενέργεια που κατατείνει στο μέτρο της σφράγισης. Την ίδια, όμως, ημέρα (6.10.2014), πολιτικός μηχανικός, ενεργώντας για λογαριασμό της

καθ' ής η αίτηση "...", προέβη στην ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης ένταξης του επίμαχου πολυκινηματογράφου στο ν. 4178/2013 (Α' 174), ο οποίος προβλέπει την αναστολή επιβολής κυρώσεων και καταβολής προστίμων για πολεοδομικώς αυθαίρετες κατασκευές υπό τις τασσόμενες διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις και σύμφωνα με τις διακρίσεις που ο ίδιος περιέχει. Στα σχόλια της δήλωσης αναγράφονται, περαιτέρω, τα εξής: "Το αναφερόμενο ... συγκρότημα πολυκινηματογράφων έχει κατασκευασθεί με την υπ' αριθμ. .../2004 οικοδομική άδεια (όπως νόμιμα τροποποιήθηκε), εγκαταστάθηκε με την υπ' αριθμ. .../2005 άδεια εγκατάστασης του Δήμου ..... Κρήτης και λειτουργεί με την .../2007 άδεια λειτουργίας. Η οικοδομική άδεια εκδόθηκε και η συγκεκριμένη χρήση δόθηκε, με μεταβατικές διατάξεις νόμων του Ελληνικού Κράτους, και όπως σήμερα διευκρινίζεται στο άρθρο 51 του Ν. 4178/13 παρ. 2γ, χρήσεις που λειτουργούν με οικοδομικές άδειες που εκδόθηκαν με βάση τον 2831/2000, όχι μόνο δεν σφραγίζονται αλλά επιτρέπεται να συντηρούνται, να επισκευάζονται... Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Ν. 4178/2013 παρ. 4 όπου σε γενικές ή ειδικές διατάξεις και κανονιστικές πράξεις στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται ο όρος 'υπάρχουσες χρήσεις' ή 'υφιστάμενες χρήσεις' προκειμένου για την έκδοση διοικητικών πράξεων σχετικά με την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών ή τη

λειτουργία συγκεκριμένης χρήσης ορίζεται ότι αυτό καταλαμβάνει τις χρήσεις που προβλέπονται από οικοδομικές άδειες, οι οποίες έχουν εκδοθεί και καλύπτονται από το τεκμήριο νομιμότητας". Τέλος, από το πεδίο της δήλωσης "Τέλος υπαγωγής - Δόσεις" προκύπτει ότι η "... προέβη στην ολοσχερή καταβολή παραβόλου ύψους 8.000 ευρώ και ποσοστού αναπλήρωσης για το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ) ποσού 80 ευρώ. Πάντως, στις 9.10.2014 δύο υπάλληλοι του Δήμου ..... μετέβησαν στο συγκρότημα κινηματογράφων, όπου και συνέταξαν την ...../9.10.2014 έκθεση αυτοψίας, στην οποία αναγράφεται ότι διατάσσεται η διακοπή λειτουργίας και η σφράγιση του πολυκινηματογράφου σε συμμόρφωση προς την 2738/2014 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και με το σκεπτικό ότι η χρήση αυτή είναι παράνομη. Κατά της έκθεσης αυτοψίας ασκήθηκαν οι ...../22.10.2014 και ...../21.10.2014 ενστάσεις της ..... και των εταιρειών "....." και ".....", αντίστοιχα. Με αυτές προβλήθηκαν, μεταξύ άλλων, οι ισχυρισμοί ότι α) κατά την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης δεν ελήφθη υπόψη η διάταξη του άρθρου 51 παρ. 15 του ν. 4178/2013, στην οποία προβλέπεται δεσμευτικότητα των εγκεκριμένων προ του ν. 2508/1997 (Α' 124) ΓΠΣ μόνον υπό προϋποθέσεις, β) κατά την έκδοση της έκθεσης αυτοψίας δεν ελήφθη υπόψη η επελθούσα με το άρθρο 17 του ν. 4269/2014 (Α' 142) μεταβολή, δηλαδή η

θέσπιση κατηγορίας χρήσεων με τίτλο «Κατοικία ενδιάμεσου επιπέδου (ΜΚ)», στην οποία περιλαμβάνονται, ως ειδικότερη χρήση, οι χώροι συνάθροισης κοινού, όπως οι κινηματογράφοι, γ) ο πολεοδομικός σχεδιασμός της περιοχής τελούσε υπό αναθεώρηση και ότι, επομένως, η αρχή της χρηστής διοίκησης θα επέβαλλε στο Δήμο να αναμείνει την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών προτού προβεί στη σφράγιση λόγω της .../2014 ακυρωτικής απόφασης, η οποία, υπό τις ως άνω συνθήκες, δεν ήταν δεσμευτική, δ) κατά την έκδοση της έκθεσης αυτοψίας δεν εφαρμόστηκε η διάταξη του άρθρου 51 παρ. 4 του ν. 4178/2013, κατ' εφαρμογή της οποίας είναι πλέον νόμιμη η χρήση πολυκινηματογράφου, εφόσον προβλέπεται στην άδεια οικοδομής και στην άδεια λειτουργίας του συγκροτήματος, οι οποίες δεν ακυρώθηκαν, αντιθέτως η νομιμότητά τους επικυρώθηκε με την ΣτΕ 3064/2012, τέλος δε ότι ε) η έκθεση αυτοψίας μη νομίμως εκδόθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαοκτάμηνης προθεσμίας του άρθρου 28 του ν. 4178/2013, εντός της οποίας ήταν δυνατή η τακτοποίηση των αυθαιρεσιών στο ακίνητο, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 23 παρ. 1α του ίδιου νόμου, η ολοκλήρωση της οποίας με την καταβολή του ενιαίου ειδικού προστίμου ή του παραβόλου άγει, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 8 του ν. 4178/2013, στην αναστολή ή στην εξαίρεση από την κατεδάφιση, αφού, μάλιστα, τέτοιο αίτημα

πράγματι, υποβλήθηκε κατά τα ανωτέρω. Εξάλλου, ταυτοχρόνως με την υποβολή των ως άνω ενστάσεων κατά της έκθεσης αυτοψίας, ο Διευθυντής Πολεοδομίας, με το από 22.10.2014 έγγραφό του προς την αιτούσα, βεβαίωνε ότι η εν λόγω υπηρεσία δεν έχει προωθήσει, από το έτος 2008 έως την ημερομηνία έκδοσης του εγγράφου, μελέτη για την τροποποίηση του ΓΠΣ Ηρακλείου του 2003 ούτε πολεοδομική μελέτη για την τροποποίηση των χρήσεων γης στην επίμαχη πολεοδομική ενότητα 13 ("Καμίνια"), οι δε ισχύουσες χρήσεις δεν έχουν τροποποιηθεί ούτε έχει υποβληθεί αίτημα μεταβολής των χρήσεων γης από την εταιρεία "...". Περαιτέρω, οι ως άνω ενστάσεις κατά της έκθεσης αυτοψίας απεστάλησαν στο αρμόδιο για την εξέτασή τους Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΣΥΠΟΘΑ) Ηρακλείου με το από 29.10.2014 έγγραφο της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου ..... προκειμένου να ολοκληρωθεί η ενδικοφανής διαδικασία του άρθρου 22 παρ. 5 του ν. 1650/1986, χωρίς, όμως, εισήγηση της υπηρεσίας, περιήλθαν δε στο ΣΥΠΟΘΑ στις 3.11.2014. Παράλληλα, με το .../7.11.2014 έγγραφο της ίδιας Διεύθυνσης ζητήθηκε από το Νομικό Τμήμα του Δήμου ..... να γνωμοδοτήσει εάν, προκειμένου να προβεί στη σφράγιση, θα όφειλε να αναμείνει την απόφαση του ΣΥΠΟΘΑ επί των ενστάσεων, εκδόθηκε δε το .../12.11.2014 έγγραφο δικηγόρου του Δήμου ....., στο οποίο εκφράζεται η θέση ότι

ο Δήμος οφείλει, και μάλιστα στο πλαίσιο συμμόρφωσης προς την .../2014 ακυρωτική απόφαση, να αναμείνει την κρίση του ΣΥΠΟΘΑ επί των ενστάσεων. Ενόψει, όμως, της ορισθείσης για τις 17.11.2014 συνεδριάσεως του ΣΥΠΟΘΑ, οι ενιστάμενοι ζήτησαν, με την από 12.11.2014 αίτησή τους, την αναστολή εκτέλεσης της σφράγισης κατ' εφαρμογή του άρθρου 26 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Το ΣΥΠΟΘΑ συνεδρίασε, πράγματι, στις 17.11.2014, χωρίς, πάντως, να εκδώσει οριστική απόφαση επί των ενστάσεων, ζήτησε, όμως, συμπληρωματικές διευκρινίσεις από την πολεοδομική υπηρεσία, εκδόθηκαν δε σχετικά τα .../18.11.2014 και .../21.11.2014 έγγραφα της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών, στα οποία επισημάνθηκε, μεταξύ άλλων, ότι η .../2004 άδεια οικοδομής είναι μεταγενέστερη της δημοσίευσης του (τροποποιημένου) ΓΠΣ Ηρακλείου του έτους 2003, καθώς και ότι το από 23.2/6.3.1987 πρ.δ/μα (Δ' 166), με το οποίο είχαν ορισθεί κανονιστικώς οι κατηγορίες χρήσεων γης, δεν περιελάμβανε στην ισχύουσα στην περιοχή κατηγορία χρήσεων "γενικής κατοικίας" αυτήν του πολυκινηματογράφου, τέλος δε, επιβεβαιώθηκε ότι το ΓΠΣ Ηρακλείου του έτους 1988 δεν εφαρμοζόταν στις εντός σχεδίου περιοχές κατ' εφαρμογή της 47264/6617/5.12.1991 εγκυκλίου του ΥΠΕΧΩΔΕ. Κατόπιν των ανωτέρω, το ΣΥΠΟΘΑ, με την 161/24.11.2014 πράξη του,

δέχθηκε μεν την αίτηση αναστολής που είχαν ασκήσει οι καθ' ών η παρούσα αίτηση κατά της .../9.10.2014 έκθεσης αυτοψίας με την αιτιολογία, μεταξύ άλλων, ότι τυχόν διακοπή της λειτουργίας του πολυκινηματογράφου θα ισοδυναμούσε με αναιρέση του δικαιώματος σε άσκηση διοικητικής προσφυγής, παρέπεμψε, όμως, τις ενστάσεις στο Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕΣΥΠΟΘΑ) λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα της υπόθεσης και τη σπουδαιότητα των τιθέμενων με τις ενστάσεις ζητημάτων, ιδίως δε του σχετικού με τη δυνατότητα "νομιμοποίησης" του ακινήτου σύμφωνα με το ν. 4178/2013, για το οποίο, άλλωστε, δεν είχε διατυπώσει εισήγηση η αρμόδια υπηρεσία του Δήμου ..... Από την πλευρά της, εξάλλου, η αιτούσα προσέφυγε στις 20.11.2014 ενώπιον του ΣΥΠΟΘΑ κατά της .../6.10.2014 δήλωσης ένταξης του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων στο ν. 4178/2013, η δε προσφυγή της διαβιβάσθηκε στο εν λόγω όργανο στις 5.1.2015 με υπηρεσιακή εισήγηση της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών (175539/14/2015), σύμφωνα με την οποία δεν συνέτρεχαν λόγοι υπαγωγής του πολυκινηματογράφου στο ν. 4178/2013. Με την ως άνω από 20.11.2014 προσφυγή της κατά της δήλωσης ένταξης η αιτούσα ισχυρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι α) η ένταξη στο προστατευτικό καθεστώς του ν. 4178/2013 προϋποθέτει, σύμφωνα με το

άρθρο 8 του νόμου αυτού, χρήση του ακινήτου που δεν απαγορεύεται από το ισχύον πολεοδομικό καθεστώς, η προϋπόθεση δε αυτή δεν συντρέχει εν προκειμένω, β) ο περιορισμός της μη απαγορευμένης χρήσεως για την υπαγωγή στο ν. 4178/2013 κάμπτεται, μεν, κατά το άρθρο 23 παρ. 18α του ν. 4178/2013 σε περιοχές όπου δεν έχουν καθορισθεί ή αναθεωρηθεί χρήσεις γης τα τελευταία 25 έτη, εν προκειμένω, όμως, το ισχύον Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο τροποποιήθηκε μόλις το 2003, γ) η μη σφράγιση του πολυκινηματογράφου από τη Διοίκηση ισοδυναμεί με παραβίαση της απορρέουσας από το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος υποχρέωσης συμμόρφωσης προς την ακυρωτική απόφαση 2738/2014 του Δικαστηρίου. Περαιτέρω, η αιτούσα υπέβαλε στις 28.11.2014 και αίτηση για την ανάκληση της 161/2014 απόφασης του ΣΥΠΟΘΑ, με την οποία, κατά τα προαναφερόμενα, είχε αποφασισθεί η αναστολή εκτέλεσης της έκθεσης αυτοψίας. Στη συνέχεια, με την από 30.12.2014 πράξη του ο αναπληρωτής Υπουργός ΠΕΚΑ, στον οποίο είχε περιέλθει ο φάκελος των ενστάσεων κατά της έκθεσης αυτοψίας με το .../3.12.2014 διαβιβαστικό έγγραφο του Προέδρου του ΚΕΣΥΠΟΘΑ, απέρριψε το αίτημα του ΣΥΠΟΘΑ για εισαγωγή της υπόθεσης στο ΚΕΣΥΠΟΘΑ, με το δε .../14.1.2015 έγγραφο του Προέδρου του ΚΕΣΥΠΟΘΑ, ο φάκελος επεστράφη στο ΣΥΠΟΘΑ με την επισήμανση, μάλιστα, ότι

ως προς τις ενστάσεις κατά της έκθεσης αυτοψίας δεν είχε καν διατυπωθεί εισήγηση της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας. Το έγγραφο αυτό περιήλθε στο ΣΥΠΟΘΑ στις 15.1.2015 και την επομένη ο Πρόεδρος του ζήτησε, με το οικ.../16.1.2015 έγγραφό του, από την αρμόδια Υπηρεσία Δόμησης τη σύνταξη εισήγησης επί των ζητημάτων που έθεταν οι υποβληθείσες ενστάσεις. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την αντίδραση της αιτούσας, η οποία με την από 19.1.2015 "αίτηση - καταγγελία" της προς όλες τις συναρμόδιες αρχές κατήγγειλε ότι ο Πρόεδρος του ΣΥΠΟΘΑ παρερμηνεύει το διαβιβαστικό έγγραφο του ΚΕΣΥΠΟΘΑ, κωλυσιεργώντας και καθυστερώντας την εκδίκαση των ενστάσεων. Η Διεύθυνση Πολεοδομικών Λειτουργιών συνέταξε, πάντως, την .../16.1.2015 εισήγησή της επί των ενστάσεων κατά της έκθεσης αυτοψίας, στην οποία υιοθετήθηκαν, σε μεγάλο βαθμό, οι ισχυρισμοί των ενισταμένων, εκτέθηκε δε, μεταξύ άλλων, ότι α) η .../2004 άδεια οικοδομής, οι .../2003 και .../2005 άδειες εγκατάστασης και η ...../2007 άδεια λειτουργίας του πολυκινηματογράφου εξακολουθούν να ισχύουν, από δε τις αποφάσεις 3064/2012, 3065/2012 και 2738/2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν συνάγεται υποχρέωση ανάκλησής τους, β) κατά συνέπεια, η χρήση πολυκινηματογράφου θεωρείται υφιστάμενη κατά την έννοια του άρθρου 51 παρ. 4 του ν. 4178/2013, εφόσον προβλέπεται στην .../2004 άδεια

οικοδομής, και, επομένως, εμπίπτει στις μεταβατικές διατάξεις του ΓΠΣ Ηρακλείου του έτους 2003 σύμφωνα και με τη σχετική πάγια νομοθεσία (άρθρα 26 του ν. 2831/2000 και 12 του ν. 3212/2003), καθώς και τις σχετικές εγκυκλίους του ΥΠΕΧΩΔΕ (.../5.12.1991 έγγραφο της Διεύθυνσης Νομοθετικού Έργου του Υπουργείου), γ) επιπλέον, το άρθρο 9 του ν. 2508/1997 (Α' 124), όπως ίσχυε μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 28 του ν. 2545/1999 (Α' 254), όριζε σαφώς ότι τα ΓΠΣ που έχουν εγκριθεί πριν από το έτος 1997 δεν δεσμεύουν τη Διοίκηση κατά τη χορήγηση αδειών οικοδομής σχετικά με τις προβλεπόμενες από αυτά χρήσεις γης, τη δε νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας επί των ως άνω διατάξεων πληροφορήθηκε η υπηρεσία εκ των υστέρων, δ) οι αμέσως προαναφερόμενες ρυθμίσεις επανήλθαν, κατ' ουσία, σε ισχύ με το άρθρο 51 παρ. 15 του ν. 4178/2013, τέλος δε ότι ε) το συγκρότημα κινηματογράφων ευρίσκεται σε ακίνητο που έχει πρόσωπο σε βασικό οδικό δίκτυο της πόλης του Ηρακλείου, με συνέπεια να τυγχάνουν εφαρμογής οι νέες ρυθμίσεις χρήσεων γης των άρθρων 14, 16 παρ. 4 και 17 του ν. 4269/2014. Στην εν λόγω εισήγηση η αιτούσα αντέδρασε με το από 28.1.2015 υπόμνημά της προς το ΣΥΠΟΘΑ, τη Διεύθυνση Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου ..... και άλλες αρχές, με το οποίο διαμαρτυρήθηκε για το περιεχόμενο της εισήγησης αυτής και την ευθεία αντίθεση της, όπως προέβαλε, προς τα κριθέντα με

την ΣτΕ 2738/2014 ακυρωτική απόφαση. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, το ΣΥΠΟΘΑ κλήθηκε σε συνεδρίαση στις 13.2.2015, η οποία αναβλήθηκε για τις 4.3.2015, στην ημερήσια διάταξη, όμως, της συνεδρίασης αυτής δεν περιλαμβανόταν η εξέταση των ενστάσεων των παρεμβαίνουσών κατά της έκθεσης αυτοψίας, οι οποίες εξακολουθούσαν να εκκρεμούν, αλλά της από 19.1.2015 καταγγελίας της αιτούσας και του αιτήματος της ίδιας να ανακληθεί η χορηγηθείσα από το ΣΥΠΟΘΑ αναστολή σφράγισης. Εν τω μεταξύ, η Διεύθυνση Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου συνέταξε και την .../13.2.2015 συμπληρωματική εισήγηση, στην οποία αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι α) κατά τα κριθέντα με την 2738/2014 ακυρωτική απόφαση, η μεταβατική διάταξη του άρθρου 3 του Γ.Π.Σ. Ηρακλείου του έτους 2003 δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής για το επιτρεπτό της χρήσης κινηματογράφων, β) για την έκδοση της έκθεσης αυτοψίας τηρήθηκε η προβλεπόμενη στον νόμο διαδικασία, γ) οι οδοί που περικλείουν το επίμαχο συγκρότημα είναι ενταγμένες στο βασικό οδικό δίκτυο της πόλης, και, τέλος, ότι δ) το καλοκαίρι του 2014 παραδόθηκε μελέτη χωροτάκτη-πολεοδόμου σχετικά με την προσαρμογή του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηρακλείου στον αναπτυξιακό σχεδιασμό του νέου Δήμου ..... . Τέλος, με την 88/28.5.2015 απόφαση του ΣΥΠΟΘΑ Ηρακλείου

(Πρακτικό 5 της 5ης/2015 συνεδρίασης), το περιεχόμενο της οποίας, πάντως, αμφισβητήθηκε στη συνέχεια, και αφού είχαν πραγματοποιηθεί και άλλες συνεδριάσεις του οργάνου αυτού κατά τις οποίες δεν είχε ληφθεί οριστική απόφαση, απορρίφθηκαν [“δεν κάνει δεκτές ...”, κατά την ακριβή διατύπωση του εγγράφου] οι από 21.10.2014 και 22.10.2014 ενστάσεις κατά της έκθεσης αυτοψίας των καθ’ ών η παρούσα αίτηση, χωρίς, ωστόσο, το ΣΥΠΟΘΑ να διαλάβει στο διατακτικό της απόφασής του κρίση σχετικά με την τύχη της προσφυγής της αιτούσας κατά της δήλωσης υπαγωγής του πολυκινηματογράφου στον ν. 4178/2013. Ακολούθησε, στις 29.5.2015, εξώδικο της αιτούσας προς τον Δήμο ..., με το οποίο ζητήθηκε η άμεση σφράγιση του πολυκινηματογράφου σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης του ΣΥΠΟΘΑ, ενώ στις 2.6.2015 η εταιρεία “...” ζήτησε την ανάκληση της έκθεσης αυτοψίας λόγω υπαγωγής του ακινήτου στον ν. 4178/2013. Για τον λόγο αυτό, η Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου ..., με το ..5.6.2015 έγγραφο της προς το ΣΥΠΟΘΑ, την ως άνω απόφαση του οποίου θεώρησε ασαφή, ζήτησε διευκρινίσεις σε σχέση με το ζήτημα αν οι υποβληθείσες ενστάσεις είχαν πράγματι γίνει δεκτές ή όχι με την 88/21.5.2015 απόφασή του. Το ΣΥΠΟΘΑ, πάντως (8ο Πρακτικό της 8ης/2015 συνεδρίασης), με την 129/14/27.7.2015 απόφασή του ασχολήθηκε ιδίως με τη

δήλωση ένταξης του πολυκινηματογράφου στον ν. 4178/2013 και αποφάσισε την υποβολή στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους του ερωτήματος “κατά πόσον η νομική πλημμέλεια της έκδοσης οικοδομικής άδειας, η οποία ουδέποτε ανεκλήθη, αποτελεί κώλυμα ...” για την υπαγωγή του συγκροτήματος κινηματογράφων στο σύστημα του ν. 4178/2013, αφού, πράγματι, όπως προκύπτει από το σώμα της απόφασης, ο Πρόεδρος του ΣΥΠΟΘΑ, δέχθηκε ότι “δεν υπάρχει σαφής απάντηση στην αποδοχή ή μη της ... δήλωσης ένταξης ...”. Περαιτέρω, και αφού με την 109/14/28.7.2015 απόφαση του ΣΥΠΟΘΑ είχε απορριφθεί και η ανωτέρω εξώδικη όχληση της αιτούσας, η Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου ..., με το ..../28.8.2015 έγγραφο της, διαβίβασε στο ΣΥΠΟΘΑ τον φάκελο της υπόθεσης προκειμένου αυτή να παραπεμφθεί στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους για γνωμοδότηση με το ερώτημα, όπως αυτό διαμορφώθηκε τελικώς (βλ. ..../22.9.2015 έγγραφο Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωροταξικού Σχεδιασμού της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης) “κατά πόσο μια οικοδομική άδεια η οποία ισχύει με βάση την απόφαση του ΣτΕ και ουδέποτε ανεκλήθη παράγει τα ίδια νόμιμα αποτελέσματα όπως αυτά διατυπώνονται στο άρθρο 8 του Ν. 4178/13 εάν για την άδεια αυτή υπάρχει νομική πλημμέλεια σύμφωνα με την απόφαση 2738/14 του ΣτΕ”. Ο Γενικός Γραμματέας

Αποκεντρωμένης Διοίκησης δεν υπέβαλε το ερώτημα στο ΝΣΚ, επικαλούμενος αναρμοδιότητα, υπενθύμισε δε παράλληλα προηγούμενο (.../12.8.2015) έγγραφό του σχετικά με την υποχρέωση του Δήμου να προβεί στη σφράγιση σε συμμόρφωση προς την ως άνω 2738/2014 απόφαση. Παρά ταύτα, με το .../25.9.2015 έγγραφό της προς τον Γενικό Γραμματέα και το ΣΥΠΟΘΑ, η Διεύθυνση Πολεοδομίας αντέτεινε ότι αναμένει την απόφαση του ΣΥΠΟΘΑ επί της από 20.11.2014 ενστάσεως της αιτούσας για τη δήλωση υπαγωγής του πολυκινηματογράφου στον ν. 4178/2013, πριν από την οποία δεν επιτρέπεται, κατά τη διατυπωθείσα άποψη, η σφράγισή του, έγγραφα δε παρομοίου περιεχομένου απέστειλε στο ΣΥΠΟΘΑ η ως άνω Διεύθυνση και μεταγενεστέρως (.../24.10.2015 και .../10.12.2015). Από τα στοιχεία του φακέλου, εξάλλου, δεν προκύπτει ότι έχει εκδοθεί απόφαση του ΣΥΠΟΘΑ επί της ενστάσεως της αιτούσας κατά της δήλωσης υπαγωγής στον ν. 4178/2013, αφού και με την 208/15/14.1.2016 απόφασή του (Πρακτικό 1 της 1ης/2016 συνεδρίασης) το όργανο αυτό διαπίστωσε έλλειψη απαρτίας. Τέλος, στις 30.11.2016 εκδόθηκε η 45/2016 απόφαση του Συμβουλίου Συμμόρφωσης του Δικαστηρίου, με την οποία, κατ' απόρριψη της σχετικής αίτησης της αιτούσας, διαπιστώθηκε ότι δεν συντρέχει περίπτωση μη συμμόρφωσης ή πλημμελούς συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τα

κριθέντα με την ΣτΕ 2738/2014 απόφαση, με τη σκέψη ότι «... σε συνέχεια προς την εν λόγω ακυρωτική απόφαση, η εν λόγω χρήση, η οποία, κατά συμμόρφωση προς τα κριθέντα με την ακυρωτική απόφαση, θεωρήθηκε από τη Διοίκηση αυθαίρετη, υπήχθη περαιτέρω, ως προς τις συνέπειες του αυθαιρέτου, στην αυτοτελή, σε σχέση με τη συγκεκριμένη δικαστική κρίση, διαδικασία της υπαγωγής της στις σχετικές διατάξεις του ν. 4178/2013, κατ' εκτίμηση της συνδρομής των προϋποθέσεων που προβλέπονται σε αυτήν», και περαιτέρω, ότι «... η νομιμότητα ... της σχετικής περί υπαγωγής αίτησης καθώς και τα έννομα αποτελέσματά της ... [δύνανται], πάντως, ν' αποτελέσουν αντικείμενο νέας δικαστικής κρίσης με την άσκηση των οικείων ενδίκων μέσων, όπως, μάλιστα, έχει ήδη συμβεί μετά την άσκηση αίτησης ακυρώσεως των ήδη αιτούντων κατά της από 6.10.2014 δήλωσης από την εταιρεία "....." της ένταξης του επίμαχου συγκροτήματος πολυκινηματογράφων στις διατάξεις του ν. 4178/2013 σχετικά με την τακτοποίηση αυθαίρετων κατασκευών ή χρήσεων καθώς και κατά της σιωπηρής απόρριψης από το ΣΥ.ΠΟ.Θ.Α. της προσφυγής τους».

11. Επειδή, στις 5.3.2013, δηλαδή πριν από τη δημοσίευση της 2738/2014 απόφασης του Ε' Τμήματος του Δικαστηρίου, η αιτούσα κατέθεσε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του

Ανθρώπου την ...../13 προσφυγή κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, ζητώντας την καταδίκη της για παραβίαση, μεταξύ άλλων, του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Στην εκδοθείσα από 23.5.2019 απόφασή του, το ΕΔΔΑ εξέθεσε τα βασικά σημεία των σχετικών με την υπόθεση αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας που εκτίθενται στην ένατη σκέψη, αναφέρθηκε δε και στην αίτηση υπαγωγής στις διατάξεις του ν. 4178/2013, που υπέβαλε, στη συνέχεια, η εταιρεία που είχε αναλάβει την ανέγερση του συγκροτήματος κινηματογράφων των ανταγωνιστών της αιτούσας, καθώς και στη νέα αίτηση ακυρώσεως κατά της εν λόγω υπαγωγής που άσκησε η αιτούσα το έτος 2014, ισχυριζόμενη ότι η υπαγωγή αυτή ήταν παράνομη, διότι δεν πληρούνταν η νόμιμη προϋπόθεση του επιτρεπτού της πραγματοποιηθείσας χρήσης, γενικώς ή κατά τον χρόνο έκδοσης της άδειας εγκατάστασης ή λειτουργίας. Περαιτέρω, το ΕΔΔΑ αναφέρθηκε και στην 45/2016 απόφαση του Τριμελούς Συμβουλίου Συμμόρφωσης του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενώπιον του οποίου είχε προσφύγει η αιτούσα, παραπονούμενη για τη μη συμμόρφωση του Δήμου ..... προς την 2738/2014 ακυρωτική απόφαση, καθώς και στην κρίση του Συμβουλίου ότι η μη σφράγιση δεν συνιστούσε άρνηση συμμόρφωσης ή πλημμελή συμμόρφωση με την ως άνω απόφαση ενόψει της υποβολής της αίτησης νομιμοποίησης της λειτουργίας του συγκροτήματος, σύμφωνα

με τις διατάξεις του ν. 4178/2013, η δε νομιμότητα της εν λόγω αίτησης και των συνεπειών της μπορούσαν μόνο να αποτελέσουν αντικείμενο νέας δίκης ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων (σκ. 19). Στη συνέχεια το ΕΔΔΑ, αφού παρέθεσε σειρά εφαρμοστέων, κατά την απόφαση, διατάξεων του εσωτερικού δικαίου, και, ιδίως το άρθρο 24 του Συντάγματος και τα άρθρα 14 παρ. 2 (περί της αρμοδιότητας της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας), 50 παρ. 5 (περί δεδικασμένου) και 69Α (περί αίτησης επανάληψης της διαδικασίας) του π.δ/τος 18/1989, αξιολόγησε τους ισχυρισμούς της αιτούσας περί παραβίασης του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, οι οποίοι είχαν επικεντρωθεί στην παραβίαση της αρχής ασφάλειας δικαίου από το Συμβούλιο της Επικρατείας, το Δ' Τμήμα του οποίου εξέδωσε, στην υπόθεσή της, απόφαση αντίθετη από την εκδοθείσα από την Ολομέλεια επί της ίδιας υποθέσεως (ΣΤΕ 3064/2012 και 1792/2011 Ολομ., αντιστοίχως). Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η γενομένη δεκτή αίτηση ακυρώσεως κατά της παράλειψης σφράγισης του πολυκινηματογράφου και η αίτηση ακυρώσεως κατά της υπαγωγής στον ως άνω ν. 4178/2013 έχουν διαφορετικό αντικείμενο τόσο μεταξύ τους όσο και από την αίτηση ακυρώσεως των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας του συγκροτήματος και, για το λόγο, άλλωστε, αυτό απέρριψε τον ισχυρισμό περί απαραδέκτου της προσφυγής λόγω μη

εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων κατά το μέρος που αυτός είχε προβληθεί από την Ελληνική Κυβέρνηση κατ' επίκληση της εκκρεμούς αιτήσεως ακυρώσεως κατά της δήλωσης υπαγωγής στον ν. 4178/2013 (σκέψεις 30 και 31). Καθ' όσον, περαιτέρω, αφορά το ζήτημα της παραβίασης του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ λόγω των συνθηκών ανασφάλειας δικαίου που διαμορφώθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας με την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων επί της ίδιας υποθέσεως, το ΕΔΔΑ εξέτασε το ζήτημα υπό το πρίσμα της νομολογίας του περί αποκλίσεων στην εσωτερική νομολογία των κρατών (ΕΔΔΑ μείζ. συνθ. απόφαση της 20.10.2011, Nejdet και Preihan Sahin κατά Τουρκίας, 13279/05, σκ. 49-58 και 61). Κατά τα γενόμενα δεκτά από το ΕΔΔΑ, οι αποκλίσεις στην εσωτερική νομολογία εξετάζονται υπό το πρίσμα των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της σταθερότητας των νομικών καταστάσεων, η δε διατήρησή τους ενέχει τον κίνδυνο να προκληθούν νομική αβεβαιότητα και κλονισμός της εμπιστοσύνης των πολιτών στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, η οποία είναι θεμελιώδης για το κράτος δικαίου. Στο πλαίσιο, όμως, αυτό, το ΕΔΔΑ υπενθύμισε τη νομολογία του, σύμφωνα με την οποία οι αποκλίσεις στην εσωτερική νομολογία είναι εγγενές στοιχείο κάθε συστήματος απονομής της δικαιοσύνης, χωρίς μάλιστα να αποκλείεται να εμφανίζονται ακόμη και εντός του ίδιου δικαστηρίου, το γεγονός δε αυτό δεν

προσκρούει καθ' εαυτό στην ΕΣΔΑ, όπως δεν προσκρούει σ' αυτήν και η μεταστροφή της νομολογίας. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι και η διαφορετική κρίση σε δύο όμοιες διαφορές δεν συνιστά αναγκαίως νομολογιακή απόκλιση, εφόσον μπορεί να υφίσταται διαφοροποίηση στα πραγματικά περιστατικά της καθεμιάς, το κατά πόσον δε πράγματι υφίσταται ή όχι νομολογιακή απόκλιση αντίθετη προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου πρέπει να κρίνεται βάσει των εξής κριτηρίων: α) εάν οι αποκλίσεις είναι σοβαρές και διαρκείς, β) εάν το εθνικό δίκαιο προβλέπει μηχανισμούς άρσης των αποκλίσεων και, γ) εάν οι μηχανισμοί εφαρμόστηκαν σε μία συγκεκριμένη περίπτωση και ποιες ήταν οι συνέπειες της εφαρμογής τους. Ως προς την εσωτερική έννομη τάξη της Ελληνικής Δημοκρατίας, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι, όπως συμβαίνει σε κάθε ανώτατο δικαστήριο, αρμόδια, κατά την εσωτερική νομοθεσία, για τη ρύθμιση των αντιθέσεων μεταξύ των Τμημάτων του και την οριστική επίλυση ενός ζητήματος ερμηνείας κανόνα δικαίου, αίροντας την ανασφάλεια δικαίου γύρω από αυτό. Καθ' όσον αφορά τη συγκεκριμένη υπόθεση, το ΕΔΔΑ έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι υφίσταται από πολλά έτη σοβαρή και διαρκής απόκλιση μεταξύ της νομολογίας του Δ' και του Ε' Τμήματος επί του ζητήματος του παρεμπόπτοντος ελέγχου της νομιμότητας της άδειας εγκατάστασης κατά την εξέταση της

νομιμότητας της άδειας λειτουργίας με προεκτάσεις αναγόμενες στις γενικές αρχές του συνταγματικού και διοικητικού δικαίου. Έκρινε, όμως, ότι υπάρχει, κατά τα ανωτέρω, στην ελληνική έννομη τάξη μηχανισμός άρσης των νομολογιακών αντιθέσεων μεταξύ Τμημάτων του Συμβουλίου της Επικρατείας, αυτός, δηλαδή, της εισαγωγής ορισμένης υπόθεσης στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, ο οποίος, μάλιστα, ενεργοποιήθηκε στην περίπτωση της αιτούσας με την έκδοση της 1792/2011 απόφασης της Ολομελείας, κληθείσης να επιλύσει το κρίσιμο, κατά το ΕΔΔΑ, νομικό ζήτημα κατά πόσον η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης υπερισχύει της αρχής της προστασίας του περιβάλλοντος, το οποίο ευρίσκεται στη βάση της διαπιστωθείσης νομολογιακής αντιθέσεως, με το Ε' Τμήμα να αποδίδει προτεραιότητα στη δεύτερη αρχή και το Δ' Τμήμα στην πρώτη. Περαιτέρω, όπως διέγινωσεν και το ΕΔΔΑ, η ως άνω απόφαση της Ολομελείας έκρινε ότι ο έλεγχος των χρήσεων γης κατά την έκδοση της άδειας λειτουργίας είναι όχι μόνο επιτρεπτός αλλά και αναγκαίος, τούτο δε για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, κρίνοντας, στη συνέχεια, ότι οι αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής σε καταστάσεις που δημιουργήθηκαν κατά παράβαση της συνταγματικής αρχής της προστασίας του

περιβάλλοντος, όπως εν προκειμένω. Επομένως, η Ολομέλεια υιοθέτησε, κατά το ΕΔΔΑ, τη νομολογία του Ε' Τμήματος, αποφαινόμενη, μάλιστα, όχι γενικώς επί των εφαρμοστέων αρχών, αλλά επιλύοντας το κρίσιμο ζήτημα της επίδικης διαφοράς, γεγονός που προκύπτει από τη χρήση του όρου «εν προκειμένω» κατά την αναφορά στον αποκλεισμό της εφαρμογής της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Περαιτέρω, όμως, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού άρσης των αποκλίσεων της νομολογίας, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι το Δ' Τμήμα, προς το οποίο η Ολομέλεια ανέπεμψε την υπόθεση μετά την επίλυση του ως άνω ζητήματος, παρ' ότι επανέλαβε τη θέση της Ολομελείας, ενέμεινε ουσιαστικά στην προηγούμενη νομολογία του κατ' επίκληση «εξαιρετικών περιστάσεων», οι οποίες εν προκειμένω επέβαλλαν την προστασία της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί βάσει της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, τούτο δε μολονότι η Ολομέλεια είχε ήδη λάβει υπόψη της τις ιδιαιτερότητες της επίμαχης περίπτωσης και είχε αποκλείσει την εφαρμογή της ως άνω αρχής, κρίνοντας ότι αυτή έπρεπε να υποχωρήσει έναντι της αρχής της προστασίας του περιβάλλοντος. Καθ' όσον, εξάλλου, αφορά το Ε' Τμήμα, αυτό, με την 2738/2014 απόφασή του, ενέμεινε στη νομολογία του, η εφαρμογή της οποίας καθιστά επιβεβλημένο το μέτρο της σφράγισης. Ενόψει τούτων, και παρ' ότι το αντικείμενο των δύο αιτήσεων

ακυρώσεως της αιτούσας ενώπιον του Δ' και του Ε' Τμήματος ήταν διαφορετικό από τεχνική άποψη, η απόφαση του Δ' Τμήματος επέτρεψε την κανονική λειτουργία του συγκροτήματος και η απόφαση του Ε' Τμήματος έκρινε ότι αυτή ήταν απαγορευμένη, ενώ η αντιφατική αυτή κατάσταση επιδεινώθηκε περαιτέρω από τη μη ολοκλήρωση της διαδικασίας σφράγισης σύμφωνα με την 2738/2014 απόφαση του Ε' Τμήματος, η οποία, όπως έκρινε το Συμβούλιο Συμμόρφωσης του Συμβουλίου της Επικρατείας, εξηγείται από το γεγονός ότι οι ανταγωνιστές της αιτούσας υπέβαλαν αίτηση υπαγωγής του συγκροτήματος σε καθεστώς πολεοδομικής τακτοποίησης κατά τον ν. 4178/2013. Επομένως, κατά το ΕΔΔΑ, η νομολογιακή απόκλιση μεταξύ των δύο Τμημάτων διατηρήθηκε παρά την παρέμβαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, γεγονός που καταδεικνύει την αναποτελεσματικότητα του μηχανισμού εναρμόνισης της νομολογίας, περαιτέρω δε, κλονίσθηκε η ασφάλεια δικαίου κατά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Συνεπεία των ανωτέρω, το ΕΔΔΑ επεδίκασε υπέρ της αιτούσας δίκαιη ικανοποίηση ύψους 8.000 ευρώ κατ' εφαρμογή του άρθρου 41 ΕΣΔΑ, για την ηθική βλάβη που υπέστη από το γεγονός ότι δεν επωφελήθηκε μιας διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας που να πραγματώνει την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Τέλος, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, στο πλαίσιο της απαίτησης της

επαναφοράς της αιτούσας σε κατάσταση ισοδύναμη εκείνης που θα είχε δημιουργηθεί εάν δεν υφίστατο η διαπιστωθείσα παραβίαση του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, το Κράτος έχει νομική υποχρέωση, πέραν της καταβολής αποζημίωσης στην αιτούσα, να επιλέξει τα κατάλληλα γενικά ή ατομικά μέτρα για τον τερματισμό της παραβίασης και την εξάλειψη των συνεπειών της, ώστε να διασφαλιστεί η επαναφορά στην προτέρα κατάσταση, τέτοιο δε πρόσφορο μέτρο αποτελεί η επανάληψη της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 69Α του πρ.δ/τος 18/1989. Ήδη, με την κρινόμενη αίτηση η αιτούσα ζητεί, παραδεκτώς, την επανάληψη της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας που οδήγησε στην έκδοση της 3064/2012 απόφασης του Δ' Τμήματος.

12. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 69Α του π.δ. 18/1989, αίτηση επανάληψης της διαδικασίας χωρεί (μόνον) σε σχέση με δικαστική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας η οποία κρίθηκε με (οριστική) απόφαση του ΕΔΔΑ ότι εκδόθηκε κατά παραβίαση διάταξης της ΕΣΔΑ. Εξάλλου, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 69Α του π.δ. 18/1989, προκειμένου να γίνει δεκτή, ως βάσιμη, αίτηση επανάληψης της διαδικασίας και, ακολούθως, να εξαφανισθεί η βλαπτική για τον αιτούντα απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, απαιτείται να

συντρέχουν σωρευτικώς οι παρακάτω προϋποθέσεις (πρβλ. ΣτΕ 1992/2016 επταμ., 1993/2016 επταμ., 680/2017 επταμ.): Α) Η διαπιστωθείσα από το ΕΔΔΑ παράβαση διάταξης της ΕΣΔΑ να τελεί σε αιτιώδη συνάφεια προς το σκεπτικό και το διατακτικό της οικείας απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία, εφόσον εκδόθηκε επί αιτήσεως ακυρώσεως, μπορεί να είναι ακυρωτική ή απορριπτική, έτσι ώστε η άρση της εν λόγω παράβασης και των συνεπειών της να μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ολικής ή μερικής εξαφάνισης της πληττόμενης απόφασης, η οποία θα καταστήσει εκ νέου εκκρεμή την αίτηση ακυρώσεως και θα οδηγήσει είτε σε μεταβολή του διατακτικού της αρχικής απόφασης είτε/και σε διαφορετική αιτιολογία αποδοχής ή απόρριψης της αιτήσεως ακυρώσεως, συμβατή προς την οικεία απόφαση του ΕΔΔΑ. Η προϋπόθεση αυτή δεν συντρέχει, ειδικότερα, στις περιπτώσεις που η εξαφάνιση της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν θα ήταν δυνατόν να άρει τις συνέπειες της διαγνωσθείσης εκ μέρους του ΕΔΔΑ παράβασης του εκ της ΕΣΔΑ δικαιώματος του αιτούντος (π.χ. λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης). Β) Η συμμόρφωση προς τη σχετική απόφαση του ΕΔΔΑ δεν συνεπάγεται παράβαση κανόνα του Συντάγματος, το οποίο ναι μεν υπερισχύει της ΕΣΔΑ, αλλά, πάντως, πρέπει να ερμηνεύεται, στο μέτρο του εφικτού, κατά τρόπο "φιλικό" προς την

ΕΣΔΑ, όπως αυτή ερμηνεύεται και εφαρμόζεται από το ΕΔΔΑ (βλ. Bundesverfassungsgericht 4.5.2011, 2 BvR 2365/09, σκέψεις 89 και 93-94· 18.8.2013, 2BvR 1380/08, σκέψεις 27-30· 15.12.2015, 2 BvL 1/12, σκέψεις 65-66· 18.4.2016, 2BvR 1833/12, σκέψεις 29-30· 20.4.2016, 2BvR 1488/14, σκέψεις 19-21). Γ) Η συμμόρφωση προς την απόφαση του ΕΔΔΑ δεν οδηγεί σε παραβίαση άλλης υποχρέωσης της χώρας από το διεθνές δίκαιο, ιδίως δε από το ενωσιακό δίκαιο, η οποία, ενόψει του περιεχομένου της και των συνθηκών της συγκεκριμένης περίπτωσης και κατόπιν σταθμίσεως των συγκρουόμενων έννομων αγαθών, κρίνεται σημαντικότερη σε σχέση με εκείνη που απορρέει από το άρθρο 46 της ΕΣΔΑ (πρβλ. ΔΕΕ μειζ. συνθ. 26.2.2013, C-617/10, Ekerberg Fransson, σκέψεις 29 και 36). Δ) Η συμμόρφωση προς την απόφαση του ΕΔΔΑ δεν προσκρούει, λαμβανομένων υπόψη και των συνθηκών της συγκεκριμένης περίπτωσης, σε κάποιον άλλο επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος, η εξυπηρέτηση του οποίου, σταθμιζόμενη με την ανάγκη εκτέλεσης της απόφασης του ΕΔΔΑ, βάσει της αρχής της δίκαιης ισορροπίας, κρίνεται ότι υπερέχει (πρβλ. ΑΕΔ 14/2013, ΣτΕ 668/2012 Ολομ.). Ε) Η απόφαση του ΕΔΔΑ, που αποδίδει στο Συμβούλιο της Επικρατείας παράβαση μίας ή περισσότερων διατάξεων της ΕΣΔΑ, δεν είναι εμφανώς ελλιπής, ασαφής ή αυθαίρετη ως προς τη νόμιμη ή την πραγματική της βάση σύμφωνα με τα κριτήρια που

προκύπτουν από τη νομολογία του ίδιου του ΕΔΔΑ (και, ιδιαίτερα, της ευρείας σύνθεσής του), αλλά και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), τη θεμελιώδη αρχή της επικουρικότητας, διαδικαστικής και ουσιαστικής, του ελέγχου του ΕΔΔΑ, καθώς με τη συναφή υποχρέωση του για επαρκή αιτιολόγηση των αποφάσεών του με τις οποίες διαπιστώνεται παράβαση της ΕΣΔΑ από κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης. ΣΤ) Η διαπίστωση των επίμαχων παραβάσεων, που δέχθηκε η σχετική απόφαση του ΕΔΔΑ, δεν κλονίζεται από οψιγενή στοιχεία, που απορρέουν είτε από απόφαση του ίδιου του ΕΔΔΑ είτε από απόφαση του ΔΕΕ είτε, τέλος, από απόφαση ανώτατου δικαστηρίου της χώρας, με την οποία γίνεται ερμηνεία ή εφαρμογή του εθνικού δικαίου ικανή να θεμελιώσει το συμπέρασμα ότι, με βάση το νεότερο αυτό νομολογιακό δεδομένο, το ΕΔΔΑ δεν θα ενέμενε στην κρίση του περί της αποδοθείσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας παραβάσεως της ΕΣΔΑ (πρβλ., ιδίως, ΣΤΕ 680/2017 επταμ., καθώς και ΕΔΔΑ 25.6.2009, 36963/06, ... κατά .....

(No. 2), σκέψεις 26-37, σε αντιδιαστολή προς την απόφαση ΕΔΔΑ 3.10.2013, 25816/09, ... κατά....., σκέψεις 34-54, η οποία εκδόθηκε ύστερα από την απόφαση 1/2012 του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου). Ζ) Δεν έχει μεσολαβήσει πράξη κρατικού οργάνου, με την οποία να θεραπεύεται κατ' ουσίαν η διαπιστωθείσα από το ΕΔΔΑ παράβαση και

να αίρονται τα δυσμενή για τον αιτούντα αποτελέσματά της, κατά τρόπο ώστε η επιδιωκόμενη από τον αιτούντα επανάληψη της διαδικασίας και εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας να παρίσταται αλυσιτελής για την προστασία των προσβληθέντων δικαιωμάτων του. Οι προϋποθέσεις αυτές εναρμονίζονται με τη φύση και τη λειτουργία της αίτησης επανάληψης της διαδικασίας ως έκτακτου ένδικου μέσου, με το οποίο αποσκοπείται η συμμόρφωση της Ελληνικής Δημοκρατίας προς απόφαση του ΕΔΔΑ, τις συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου, της ασφάλειας δικαίου και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων, η οποία εξυπηρετείται μέσω της αρχής του δεδικασμένου και της μη ανατροπής των αμετακλήτως κριθέντων με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και τις αρχές που διέπουν τη σχέση της ελληνικής έννομης τάξης με το διεθνές δίκαιο και, ιδίως, με την ΕΣΔΑ, καθώς και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

13. Επειδή, η αιτούσα ζητά την εξαφάνιση της 3064/2012 απόφασης του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (προκειμένου να κριθεί εκ νέου και να γίνει δεκτή η αίτηση ακυρώσεως που απορρίφθηκε με την απόφαση αυτή), υποστηρίζοντας ότι, συντρέχουν, εν προκειμένω, όλες οι ως άνω προϋποθέσεις

αποδοχής της. Αντίθετα, οι καθ' ών η παρούσα αίτηση εταιρείες «.....», «.....» και «.....» ζητούν την απόρριψή της ως αβάσιμης, προβάλλοντας ότι δεν συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις Α, Β, Γ, Ε και Ζ, αντίστοιχα, για τους ακόλουθους λόγους: (i) από την οικεία απόφαση του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι το Δικαστήριο αποφάσισε ότι παραβιάσθηκε το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, λόγω της απόκλισης της νομολογίας μεταξύ του Δ' Τμήματος και του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και της αναποτελεσματικότητας του μηχανισμού εναρμόνισης της νομολογίας, μέσω της παρέμβασης της Ολομέλειας, ενόψει, δε, του στοιχείου αυτού, καθώς και του ότι το ΕΔΔΑ δεν έκρινε επί του ζητήματος ποιά από τις δύο θέσεις της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν η ορθή, θα έπρεπε να έχει ζητηθεί η επανάληψη της διαδικασίας ως προς αμφότερες τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, τις οποίες το ΕΔΔΑ θεώρησε ως διιστάμενες/αντιφατικές μεταξύ τους (ΣτΕ Δ' Τμ. 3064/2012 και ΣτΕ Ε' Τμ. 2738/2014), (ii) η (επιδιωκόμενη) συμμόρφωση προς την από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ συνεπάγεται παραβίαση των δικαιωμάτων τους από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, διότι δεν διασφαλίζεται η επανάληψη της διαδικασίας εκδίκασης της αιτήσεως ακυρώσεως, η οποία έγινε δεκτή με την ως άνω 2738/2014 απόφαση του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου

της Επικρατείας, τοσούτω μάλλον όσο οι ίδιες δεν συμμετέσχον στην οικεία δίκη ενώπιον του ΕΔΔΑ ούτε εκπροσωπήθηκαν σε αυτήν, χωρίς υπαιτιότητά τους, εάν δε γινόταν επανάληψη της παραπάνω δίκης στο Ε' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, θα μπορούσαν να θέσουν και ζήτημα παραβίασης της αρχής ne bis in idem [με το σκεπτικό ότι η απόφαση ΣτΕ 2738/2014 θεώρησε νόμιμη την σε βάρος τους επιβολή της κύρωσης της σφράγισης για την ίδια παραβατική συμπεριφορά (παράνομη χρήση γης), την οποία η απόφαση ΣτΕ 3064/2012 είχε θεωρήσει θεμιτή], (iii) συνεπεία της πραγματοποίησης της δίκης στο ΕΔΔΑ χωρίς τη συμμετοχή τους, το ΕΔΔΑ παρέβλεψε κρίσιμα στοιχεία ή υπέπεσε σε σοβαρά λάθη, ειδικότερα, δε, (α) το ΕΔΔΑ δεν έλαβε υπόψη του το γεγονός ότι η εξακολούθηση της λειτουργίας των κινηματογράφων τους δεν στηρίχθηκε στην απόφαση ΣτΕ 3064/2012, αλλά, αφενός, στην εκ μέρους τους νόμιμη αμφισβήτηση της απόφασης σφράγισης, στην οποία η Διοίκηση προέβη μετά την απόφαση ΣτΕ 2738/2014, και, αφετέρου, στις ευνοϊκές διατάξεις της νομοθεσίας περί αυθαίρετης δόμησης (ν. 4178/2013), (β) το ΕΔΔΑ δεν έλαβε υπόψη του ότι η δίκη ενώπιον του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας εκκρεμούσε καθ' όλο το χρόνο που εξελισσόταν η δίκη που οδήγησε στην απόφαση ΣτΕ 3064/2012 και, επομένως, οι διάδικοι απώλεσαν εν γνώσει τους την ευκαιρία να επιλυθούν

ταυτόχρονα οι δύο υποθέσεις, χωρίς να προκληθεί νομολογιακή σύγκρουση, (γ) το ΕΔΔΑ υπέλαβε εσφαλμένα ότι η παρέμβαση της Ολομέλειας θα μπορούσε να έχει επιλύσει την αντίφαση μεταξύ του Δ' και του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, μολονότι το Ε' Τμήμα έπετο χρονικά των λοιπών αποφάσεων και, συνεπώς, ήταν εκείνο που προκάλεσε την αντίφαση, (δ) η κρίση του ΕΔΔΑ περί πολεοδομικής διαφοροποίησης των πολυκινηματογράφων από τους κινηματογράφους ήταν παντελώς εσφαλμένη και απαρχαιωμένη, αφού η στόχευση του πολεοδομικού νομοθέτη αντικατοπτρίζεται με σαφήνεια στον υπό έγκριση πολεοδομικό σχεδιασμό της περιοχής, ο οποίος είναι ήδη στο τελικό στάδιο και θα θεραπεύσει τη διαγνωσθείσα εν προκειμένω πλημμέλεια της φερόμενης αντίθεσης ως προς τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης και (iv) έχει εκδοθεί η με Α/Α ..... δήλωση ένταξης του συγκροτήματος στον ν. 4178/2013, δυνάμει της οποίας αναστέλλεται η επιβολή κάθε κύρωσης, όπως η σφράγιση του ακινήτου, και έχει εκκινήσει η διαδικασία μεταβολής του πολεοδομικού σχεδιασμού της περιοχής, μετά την έγκριση του οποίου θα παύσει η φερόμενη αντίθεση της εγκατάστασης προς τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης. Επιπλέον, σε σχέση με την προϋπόθεση του βασίμου υπό στοιχείο ΣΤ, οι παραπάνω εταιρείες προβάλλουν ότι υπάρχει περίπτωση κλονισμού της από 23.5.2019 απόφασης

του ΕΔΔΑ από την απόφαση της Ευρείας Σύθεσης του ΕΔΔΑ, αλλά ο ισχυρισμός αυτός είναι προδήλως απορριπτός, διότι, κατά τα προεκτεθέντα, η υπόθεση δεν παραπέμφθηκε στο Τμήμα Ευρείας Σύθεσης του ΕΔΔΑ.

14. Επειδή, η ως άνω από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ, με την οποία διαγνώσθηκε η δημιουργία συνθηκών ανασφάλειας δικαίου σε βάρος της αιτούσας κατά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, παρ' ότι φαίνεται να αποδίδει την ανασφάλεια αυτή στο γεγονός ότι ο υφιστάμενος μηχανισμός άρσης των νομολογιακών συγκρούσεων μεταξύ των τμημάτων του Δικαστηρίου, δηλαδή η έκδοση σχετικής απόφασης από την Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν λειτούργησε με επιτυχία (βλ. σκέψη 58), δεν προσάπτει, κατά την έννοιά της, στην ίδια την 1792/2011 απόφαση της Ολομελείας κανένα νομικό χαρακτηριστικό που να μπορεί να θεωρηθεί ως γενεσιουργό της διαπιστωθείσας ανασφάλειας δικαίου. Αντιθέτως μάλιστα, το ΕΔΔΑ επισημαίνει (βλ. σκέψη 55) ότι η απόφαση της Ολομέλειας δεν περιορίσθηκε στην *in abstracto* επίλυση του εγερθέντος (λόγω της απόκλισης της νομολογίας του Δ' και του Ε' Τμήματος) ερμηνευτικού ζητήματος, αλλά αποφάνθηκε και επί του κρίσιμου ζητήματος της συγκεκριμένης υπόθεσης, κατά τρόπο ευνοϊκό για την

αιτούσα. Η ανωτέρω κρίση του ΕΔΔΑ στηρίζεται σε ορθή εκτίμηση του (εκτεθέντος ανωτέρω στη σκέψη 9) περιεχομένου της απόφασης 1792/2011 της Ολομέλειας, προς την οποία όφειλε να ευθυγραμμισθεί το Δ΄ Τμήμα, στο οποίο η Ολομέλεια ανέπεμψε την υπόθεση για έκδοση τελειωτικής απόφασης. Ωστόσο, η πληττόμενη 3064/2012 απόφαση του Δ΄ Τμήματος δεν εφάρμοσε τη νομική λύση που είχε υιοθετήσει η προηγηθείσα απόφαση της Ολομελείας, προς την οποία, εν τούτοις, είχε παραπέμψει ο ίδιος σχηματισμός του Δικαστηρίου, προκειμένου, ακριβώς, να εναρμονισθεί η νομολογία των δύο τμημάτων του. Συγκεκριμένα, το Δ΄ Τμήμα, μολοντί έθεσε και το ίδιο στη μείζονα πρόταση του δικανικού του συλλογισμού τον κανόνα που διαμόρφωσε η προηγηθείσα απόφαση της Ολομελείας, έκρινε ότι ο κανόνας αυτός ήταν εφαρμοστέος μόνον “κατ’ αρχήν”, κατ’ επίκληση της σχετικής διατύπωσης της απόφασης της Ολομελείας (σκέψη 8), περαιτέρω δε έκρινε ότι ο ως άνω κανόνας, όπως τον διαμόρφωσε η Ολομέλεια, δεν ήταν εφαρμοστέος στη συγκεκριμένη υπόθεση λόγω των εξαιρετικών συνθηκών της. Η τελευταία αυτή κρίση της απόφασης του Δ΄ Τμήματος 3064/2012 αποκλίνει από τα γενόμενα δεκτά από την Ολομέλεια, δεδομένου ότι η χρήση της λέξης “κατ’ αρχήν”, στη σκέψη της Ολομελείας που περιέχει τον εφαρμοστέο κανόνα (σύμφωνα με την οποία “παράλειψη δε του οργάνου

αυτού να προβεί στον κατά τα ανωτέρω έλεγχο καθιστά την εκδιδόμενη πράξη με την οποία χορηγείται η άδεια λειτουργίας, κατ’ αρχήν, παράνομη”), αναφέρεται στην παράλειψη του αρμοδίου για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας οργάνου να διεξαγάγει έλεγχο χρήσεων γης, ως λόγο παρανομίας της άδειας, και όχι στον ίδιο τον τεθέντα από την Ολομέλεια κανόνα, κατά τον οποίο ο έλεγχος αυτός οφείλει, πάντως, να διεξάγεται και κατά το στάδιο της άδειας λειτουργίας, ιδίως αν αυτός δεν έχει διεξαχθεί κατά τα προηγούμενα στάδια. Πράγματι, η παράλειψη της Διοίκησης να διεξαγάγει έλεγχο χρήσεων γης κατά το στάδιο της άδειας λειτουργίας δεν θα καθιστούσε άνευ ετέρου παράνομη την εκδοθείσα άδεια, αφού αυτή, παρά την παράλειψη διενέργειας σχετικού ελέγχου, θα ήταν κάλλιστα νοητό να είναι σύμφωνη με το καθεστώς χρήσεων γης της περιοχής και να μην το παραβιάζει, αυτή δε ήταν η έννοια της απόφασης της Ολομελείας και όχι αυτή που τής προσέδωσε η πληττόμενη απόφαση. Αλλά και η περαιτέρω κρίση της πληττόμενης 3064/2012 απόφασης του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία, εν προκειμένω, η απόρριψη του αιτήματος χορήγησης της άδειας λειτουργίας δεν θα ήταν σύμφωνη με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως εκ της προηγούμενης εκδόσεως διοικητικών πράξεων που δημιούργησαν στους παρεμβάντες την εύλογη πεποίθηση ότι η δραστηριότητά τους ήταν επιτρεπτή από το

ισχύον πολεοδομικό καθεστώς, δεν είναι, καθ' εαυτή, σύμφωνη με την Ολομέλεια. Ειδικότερα, η απόφαση της Ολομελείας όχι απλώς δεν αποκλείει τη διοικητική απόρριψη αιτήματος για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας αν έχουν εκδοθεί προηγουμένως πράξεις που θεώρησαν, ρητώς ή σιωπηρώς, την οικεία δραστηριότητα ως συμβατή με τις ισχύουσες χρήσεις γης, αλλά, όλως αντιθέτως, θεωρεί τον σχετικό έλεγχο κατά μείζονα λόγο επιβεβλημένο στο στάδιο της άδειας λειτουργίας, στις περιπτώσεις που ο έλεγχος αυτός δεν έχει διενεργηθεί προηγουμένως κατά την έκδοση διοικητικών πράξεων που όφειλαν να τον διενεργήσουν, γεγονός που εξηγεί, ακριβώς την έκδοσή τους. Το γεγονός, εξάλλου, ότι εν προκειμένω είχαν εκδοθεί προηγούμενες της άδειας λειτουργίας διοικητικές πράξεις που δημιούργησαν στις εταιρείες που παρενέβησαν στην ακυρωτική δίκη την εύλογη πεποίθηση ότι η χρήση που επιθυμούσαν να ασκήσουν ήταν σύμφωνη με το πολεοδομικό καθεστώς της περιοχής, δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης υπόθεσης, αντιθέτως με τα γενόμενα δεκτά με την 3064/2012 απόφαση του Δικαστηρίου, αφού η άδεια λειτουργίας, κατά γενικό κανόνα, εκδίδεται αφού έχει εκδοθεί άδεια ίδρυσης (ή, σύμφωνα με άλλες νομοθεσίες, άδεια εγκατάστασης), της οποίας, συχνότατα, έχει προηγηθεί πολεοδομικός προέλεγχος ή ακόμη και οικοδομική άδεια, έχει δε προηγηθεί και

περιβαλλοντική αδειοδότηση, αν αυτή απαιτείται κατά την περιβαλλοντική νομοθεσία, τυχόν δε γενίκευση της νομικής λύσης που έδωσε η πληττόμενη 3064/2012 απόφαση, θα καθιστούσε, κατ' ουσίαν, γενικώς ανενεργό το νομικό κανόνα που διατύπωσε η 1792/2011 απόφαση της Ολομελείας. Εξάλλου, μετά την έκδοση της 2738/2014 απόφασης του Ε' Τμήματος του Δικαστηρίου, με την οποία ακυρώθηκε η παράλειψη σφράγισης των εγκαταστάσεων των καθ' ών η αίτηση κατ' επίκληση τόσο της ήδη διαμορφωθείσης νομολογίας του Τμήματος αυτού όσο και της ίδιας της 1792/2011 απόφασης της Ολομελείας, η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας η οποία βαίνει αντιρρόπως προς την ως άνω απόφαση της Ολομελείας (που επιχείρησε να τερματίσει τη διάσταση της σχετικής προηγούμενης νομολογίας του Δ' Τμήματος και του Ε' Τμήματος του παρόντος Δικαστηρίου, λαμβάνοντας θέση υπέρ της νομολογιακής γραμμής του Ε' Τμήματος) είναι η 3064/2012 απόφαση του Δ' Τμήματος. Η απόφαση αυτή αποτελεί και την (μόνη) απόφαση που προκάλεσε τις συνθήκες (της διαπιστωθείσας από το ΕΔΔΑ) ανασφάλειας δικαίου σε βάρος της αιτούσας, κατά παράβαση των δικαιωμάτων της εκ του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Τούτων έπεται ότι θα ήταν απαράδεκτη αίτηση επανάληψης της διαδικασίας ως προς την απόφαση ΣΤΕ 2738/2014 και ότι συντρέχει η υπό στοιχείο Α προϋπόθεση του βασίμου της κρινόμενης

αίτησης, πρέπει, δε, να απορριφθεί ο περί του αντιθέτου ισχυρισμός (βλ. ανωτέρω σκέψη 13, υπό στοιχείο i) των καθ' ών η παρούσα αίτηση εταιρειών, οι οποίες υποστηρίζουν αβάσιμα ότι η διαπιστωθείσα από το ΕΔΔΑ παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ προέκυψε (μόνον) από την αντίφαση μεταξύ των αποφάσεων 3064/2012 και 2738/2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

15. Επειδή, η συμμόρφωση της Ελληνικής Δημοκρατίας προς την από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ δεν προσκρούει σε κάποια διάταξη του Συντάγματος και, ειδικότερα, σε εκείνη του άρθρου 20 παρ. 1, ούτε, στην αντίστοιχη διάταξη (του άρθρου 6 παρ. 1) της ΕΣΔΑ, είναι δε απορριπτέος ο περί του αντιθέτου ισχυρισμός (βλ. ανωτέρω σκέψη 13, υπό στοιχείο ii) των καθ' ών η παρούσα αίτηση εταιρειών. Συναφώς, αφενός, υπενθυμίζονται όσα κρίθηκαν στην προηγούμενη σκέψη και, αφετέρου, σημειώνεται ότι, μολονότι οι εταιρείες αυτές, που είχαν την ιδιότητα του διαδίκου (παρεμβάντος) στη δίκη στην οποία εκδόθηκε η απόφαση ΣτΕ 2738/2014, είχαν το δικαίωμα να ασκήσουν προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ, για την προστασία των δικαιωμάτων τους κατά την ΕΣΔΑ, εάν θεωρούσαν ότι αυτά παραβιάζονταν, συνεπεία της απόφασης αυτής του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν το έπραξαν. Επικουρικά παρατηρείται ότι δεν

μπορεί να γίνει δεκτό και το επιχείρημά τους περί στέρησης της δυνατότητας προβολής, κατά την επανάληψη της οικείας δίκης στο Ε΄ Τμήμα, παραβίασης της αρχής *ne bis in idem*, αφενός, διότι οι ως άνω εταιρείες θα μπορούσαν να επικαλεσθούν τα δικαιώματα που αντλούν από την αρχή *ne bis in idem* στη δίκη η οποία κατέληξε στην απόφαση ΣτΕ 2738/2014 και, αφετέρου, διότι, εν πάση περιπτώσει, η επιδιωχθείσα (στην υπόθεση στην οποία εκδόθηκαν οι αποφάσεις 2375/2010, 1792/2011 και 3064/2012 του Δικαστηρίου) ακύρωση από το Συμβούλιο της Επικρατείας των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας συγκροτήματος κινηματογράφων των καθ' ών εταιρειών δεν συνιστούσε "ποινική" διαδικασία, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, με συνέπεια να μην τίθεται ζήτημα εφαρμογής της διάταξης αυτής ως προς την ένδικη διαδικασία στην οποία εκδόθηκε η απόφαση ΣτΕ 2738/2014.

16. Επειδή, συνεπώς συντρέχει η υπό στοιχείο Β προϋπόθεση αποδοχής ως βάσιμης της παρούσας αίτησης. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη και όσων κρίθηκαν στην προηγούμενη σκέψη περί μη παραβίασης κατοχυρωμένων στην ΕΣΔΑ δικαιωμάτων των καθ' ών εταιρειών, κρίνεται ότι συντρέχουν, και οι

προϋποθέσεις υπό στοιχεία Γ και Δ του βασίμου της κρινόμενης αίτησης.

17. Επειδή, ενόψει όσων εκτέθηκαν στις σκέψεις 9-11 και όσων κρίθηκαν στη σκέψη 14, καθώς και της παγιωμένης νομολογίας του ΕΔΔΑ ως προς την αρχή της ασφάλειας του δικαίου και τη σχετική έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, η από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ, παρίσταται, εν γένει, επαρκώς αιτιολογημένη, όσον αφορά τη νόμιμη και πραγματική βάση της, και δικαιολογημένη, ως προς το συμπέρασμά της περί παραβίασης, εν προκειμένω, της ανωτέρω διάταξης της ΕΣΔΑ. Συνεπώς, συντρέχει η προεκτεθείσα υπό στοιχείο Ε προϋπόθεση του βασίμου της κρινόμενης αίτησης, πρέπει, δε, να απορριφθεί ο περί του αντιθέτου ισχυρισμός των καθ' ών εταιρειών, σε σχέση με τον οποίο παρατηρούνται ειδικότερα τα ακόλουθα: (i) Το ΕΔΔΑ δεν υπέλαβε ότι η απόφαση της Ολομέλειας του παρόντος Δικαστηρίου (που εκδόθηκε το 2011) θα μπορούσε να επιλύσει την αντίφαση μεταξύ των αποφάσεων ΣτΕ 3064/2012 και ΣτΕ 2738/2014, όπως εσφαλμένα υποστηρίζουν οι καθ' ών εταιρείες, αλλά έκρινε (ορθώς) ότι η υπόθεση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια, προκειμένου αυτή να κρίνει (όπως και το έπραξε) ερμηνευτικό ζήτημα, ως προς το οποίο υπήρχε διάσταση στη νομολογία δύο Τμημάτων του Δικαστηρίου, ώστε να επιτευχθεί εναρμόνιση της νομολογίας του

για το συγκεκριμένο θέμα. (ii) Το στοιχείο ότι η υπόθεση εκκρεμούσε στο Ε' Τμήμα, ενώ παράλληλα εξελισσόταν η δίκη που ολοκληρώθηκε με την απόφαση ΣτΕ 3064/2012, ελήφθη υπόψη από το ΕΔΔΑ, αλλά δεν προκύπτει ότι είναι ουσιώδες, υπό την έννοια που προβάλλουν οι καθ' ών εταιρείες, οι οποίες, συναφώς, δεν εξηγούν (ώστε να καταστεί κατανοητό στο Δικαστήριο) πώς οι διάδικοι (στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν κι αυτές) απώλεσαν εν γνώσει τους την ευκαιρία να αποτρέψουν την απόκλιση μεταξύ των αποφάσεων ΣτΕ 3064/2012 και ΣτΕ 2738/2014. (iii) Κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 10, η εκ των καθ' ών η αίτηση "....." υπέβαλε την 6.10.2014 δήλωση υπαγωγής του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων στο ν. 4178/2013, προκειμένου να επιτύχει την πολεοδομική του τακτοποίηση. Η δήλωση υποβλήθηκε μετά την έκδοση της 2738/2014 απόφασης του Ε' Τμήματος, κατ' αυτής δε η αιτούσα άσκησε αίτηση ακυρώσεως, η οποία, μετά την έκδοση της 1214/2019 παραπεμπτικής απόφασης του Ε' Τμήματος, συζητήθηκε ενώπιον του παρόντος σχηματισμού της Ολομελείας κατά την ίδια δικάσιμο. Η υποβολή, εξάλλου, της εν λόγω δήλωσης υπαγωγής στο ν. 4178/2013 ήταν γνωστή στο ΕΔΔΑ (σκ. 19 και 57 της απόφασης της 23.5.2019), το οποίο, εν τούτοις, διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και, περαιτέρω, υπέδειξε στην αιτούσα να ασκήσει την υπό κρίση αίτηση. Η τοιαύτη

κρίση του ΕΔΔΑ δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αδικαιολόγητη, δεδομένου ότι επρόκειτο περί στοιχείου μη ουσιώδους, υπό την έννοια ότι αυτό δεν μπορούσε να ασκήσει επιρροή στην έκβαση της δίκης στο ΕΔΔΑ. Πράγματι, η τυχόν οριστικοποίηση της υπαγωγής του συγκροτήματος κινηματογράφων στο σύστημα του ν. 4178/2013 δεν θα καθιστούσε αλυσιτελή την παρούσα αίτηση, διότι η υπαγωγή αυτή δεν θα αποκαθιστούσε τις συμβατές με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ συνθήκες ασφάλειας δικαίου, που διασαλεύθηκαν σε βάρος της αιτούσας με την έκδοση της απόφασης 3064/2012 του Δικαστηρίου και συνιστούν, κατά τα κριθέντα από το ΕΔΔΑ, την διαπιστωθείσα παραβίαση του, κατ' άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, δικαιώματός της. Η παραβίαση αυτή θα διατηρείτο, ειδικότερα, είτε η υπαγωγή κρινόταν νόμιμη είτε ακυρωνόταν με την ως άνω εκκρεμούσα απόφαση της Ολομέλειας, αφού, και στις δύο περιπτώσεις, η ανασφάλεια δικαίου θα παρέμενε ενεργός και θα έτεινε να επηρεάσει, κατά τρόπο άδηλο και απρόβλεπτο, μελλοντικές έννομες καταστάσεις (π.χ. μεταβολές στη χρήση των εγκαταστάσεων των παρεμβαινουσών, ανανεώσεις άδειας λειτουργίας του πολυκινηματογράφου, τυχόν αναθεωρήσεις της οικοδομικής άδειας, ανανεώσεις ή τροποποιήσεις της ΑΕΠΟ κ.λπ.). Ούτε, εξάλλου, η μεταγενέστερη της 3064/2012, νεότερη και ευνοϊκή για την αιτούσα 2738/2014 απόφαση του

Δικαστηρίου, με την οποία αναπέμφθηκε η υπόθεση στη Διοίκηση προκειμένου να προβεί στη σφράγιση του συγκροτήματος των καθ' ών η αίτηση, καθιστά την τελευταία αλυσιτελή, διότι είναι ομοίως άδηλος ο τρόπος με τον οποίο θα επιδράσει το δεδουλευμένο της 3064/2012 απόφασης του Δικαστηρίου στην εξέλιξη των ενόμων καταστάσεων που θα αφορούν τη λειτουργία του εν λόγω συγκροτήματος, τούτο δε παρά την επακολουθήσασα 2738/2014 απόφαση, που δεν έχει, άλλωστε, ακόμη υλοποιηθεί. (iv) Τα προηγούμενα ισχύουν κατ' αναλογία και a fortiori σε σχέση με το (μη ουσιώδες, υπό την προεκτεθείσα έννοια) επιχείρημα των καθ' ών εταιρειών περί αναμενόμενης τροποποίησης του πολεοδομικού σχεδιασμού της επίδικης περιοχής, ως προς τις χρήσεις γης, που θα καταστήσουν νόμιμη τη χρήση του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων.

18. Επειδή, για τους λόγους που μνημονεύονται στην προηγούμενη σκέψη υπό στοιχεία iii και iv, κρίνονται απορριπτέοι οι ισχυρισμοί των καθ' ών περί μη συνδρομής της προϋπόθεσης Ζ του βασίμου της κρινόμενης αίτησης. Περαιτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχει τόσο η προϋπόθεση αυτή όσο και η προεκτεθείσα προϋπόθεση ΣΤ.

19. Επειδή, τούτων έπεται ότι η παρούσα αίτηση επανάληψης της διαδικασίας πρέπει να γίνει δεκτή ως βάσιμη. Συνακόλουθα, πρέπει να εξαφανισθεί η 3064/2012 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και να εκδικασθεί εκ νέου η αίτηση ακυρώσεως, επί της οποίας είχε εκδοθεί η εν λόγω απόφαση.

20. Επειδή, με την αίτηση αυτή, όπως συμπληρώθηκε με το από 2.12.2008 δικόγραφο προσθέτων λόγων, είχε ζητηθεί η ακύρωση των .../22.9.2003 και .../4.8.2005 αδειών εγκατάστασης συγκροτήματος κινηματογράφων, που χορηγήθηκαν από τον Αντιδήμαρχο ..... Κρήτης στην εταιρεία «...», καθώς και της .../7.8.2007 άδειας λειτουργίας για το ανωτέρω συγκρότημα κινηματογράφων («...»), ευρισκόμενο επί των οδών ..., ..., ... και ..., που χορηγήθηκε από τον Δήμαρχο ..... στην εταιρεία «...». Εξάλλου, με την 2375/2010 απόφαση του Δ' Τμήματος, με την οποία η υπόθεση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια, καθώς και με την εν συνεχεία εκδοθείσα 1792/2011 απόφαση της Ολομέλειας, η εναρμόνιση της οποίας με την ΕΣΔΑ δεν αμφισβητήθηκε με την από 23.5.2019 απόφαση του ΕΔΔΑ (βλ. ανωτ., δέκατη τέταρτη σκέψη), η αίτηση ακυρώσεως είχε ήδη απορριφθεί ως απαράδεκτη κατά το μέρος που στρεφόταν κατά των αδειών εγκατάστασης. Ως προς το ζήτημα αυτό, επί του οποίου, άλλωστε, δεν αποφάνθηκε η ως άνω εξαφανισθείσα

3064/2012 απόφαση του Δικαστηρίου, δεν ζητήθηκε η επανάληψη της διαδικασίας, και, επομένως, η αίτηση ακυρώσεως της αιτούσας εξετάζεται ήδη μόνο κατά το μέρος που στρέφεται κατά της .../7.8.2007 άδειας λειτουργίας.

21. Επειδή, προβάλλεται ότι μη νομίμως χορηγήθηκε στην παρεμβαίνουσα εταιρεία «...» άδεια λειτουργίας συγκροτήματος αιθουσών πολυκινηματογράφου σε περιοχή στην οποία ισχύει, κατά το οικείο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, χρήση γενικής κατοικίας και, συνεπώς, απαγορεύονται, κατά την πολεοδομική νομοθεσία, χώροι συνάθροισης του κοινού, όπως είναι οι κινηματογράφοι (άρθρο 3 του από 24.2.1987 πρ.δ/τος, Δ' 166). Με την απόφαση 1792/2011 της Ολομέλειας του Δικαστηρίου κρίθηκε σχετικώς ότι παραδεκτώς προβάλλεται η εν λόγω αιτίαση, με την οποία προσάπτεται κατ' ουσίαν στην Διοίκηση ότι παρανόμως δεν προέβη κατά το στάδιο χορήγησης της άδειας λειτουργίας του συγκροτήματος κινηματογράφων, σε νέο έλεγχο της συμβατότητας του έργου αυτού με τις επιτρεπόμενες στην συγκεκριμένη περιοχή χρήσεις γης, σύμφωνα με το ισχύον πολεοδομικό καθεστώς. Ο λόγος, επομένως, αυτός είναι εξεταστέος κατ' ουσίαν.

22. Επειδή, με το ν. 1337/1983 (Α' 33) θεσμοθετήθηκε ως γενική πρόταση πολεοδομικής οργάνωσης (άρθρα 2 παρ. 1-3, 3 παρ. 6 και 5 παρ. 2, όπως αυτά κωδικοποιήθηκαν στα άρθρα 38 παρ. 1-3, 39 παρ. 6 και 41 παρ. 2 του Κώδικα Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας – π.δ. της 14.7.1999, Δ' 580) των πολεοδομικών ενοτήτων και, σε ευρύτερη κλίμακα, των πόλεων, το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ). Το ΓΠΣ, όπως έχει παγίως κριθεί, διατυπώνεται μετά από εκτίμηση των οικιστικών αναγκών και των προβλεπόμενων επιπτώσεων των πολεοδομικών ρυθμίσεων στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και στους γενικότερους αναπτυξιακούς στόχους. Έχοντας τον χαρακτήρα αυτό, το ΓΠΣ περιλαμβάνει, κατ' αρχήν, γενικούς ορισμούς και κατευθύνσεις και, κατ' εξαίρεση, ειδικές ρυθμίσεις, και μολονότι μπορεί, κατά το σύστημα του νόμου, να θεσπίζεται και για περιοχές ήδη πολεοδομημένες, συνιστά, πάντως, εννοιολογικώς, το πρώτο στάδιο του πολεοδομικού σχεδιασμού, προς το οποίο πρέπει να εναρμονίζεται το δεύτερο στάδιο, δηλαδή το σχέδιο πόλεως (ν.δ. της 17.7.1923, Α' 228) ή η πολεοδομική μελέτη (ν. 1337/1983). Τον κανόνα αυτό απέδωσε και η διάταξη του άρθρου 29 παρ. 4 περ. γ' του ν. 2831/2000 (Α' 140), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 3044/2002 (Α' 197), σύμφωνα με την οποία «όπου ... προβλέπεται

τροποποίηση εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων και οικισμών, οι σχετικές πολεοδομικές ρυθμίσεις πρέπει: α) ... γ) να μην είναι αντίθετες με τις διατάξεις και κατευθύνσεις των εγκεκριμένων Γ.Π.Σ. και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.». Βασικό, εξάλλου, στοιχείο του ΓΠΣ, από το οποίο εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, η πολεοδομική εξέλιξη και οργάνωση μιας περιοχής, είναι οι προβλεπόμενες από αυτό χρήσεις γης. Οι σχετικές προβλέψεις του, μη επιδεκτικές, άλλωστε, εξειδικεύσεως, είναι δεσμευτικές τόσο για το δεύτερο στάδιο του πολεοδομικού σχεδιασμού, όσο, όμως, και στο επίπεδο της ατομικής αδειοδότησης κατασκευών (π.χ. κτιρίων) ή έργων και δραστηριοτήτων από τα προς τούτο αρμόδια όργανα, και όχι μόνο τα πολεοδομικά.

23. Επειδή, η περιοχή, στην οποία ευρίσκεται το επίδικο συγκρότημα κινηματογράφων, εντάχθηκε στο σχέδιο πόλεως με β.δ/γμα της 15.8.1958 «Περί αναθεώρησης και επεκτάσεως του ρυμοτομικού σχεδίου Ηρακλείου (Κρήτης) και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτού» (Α' 128), χωρίς, όμως, με το διάταγμα αυτό να καθορισθούν χρήσεις γης. Ρυθμίσεις για τις χρήσεις γης της περιοχής («Καμίνια», Πολεοδομική Ενότητα 13) περιέλαβε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Ηρακλείου, το οποίο εγκρίθηκε με την απόφαση

26968/1271/29.3.1988 του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) – (Δ΄ 458, αναδημοσίευση Δ΄ 618/1992). Το εν λόγω Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο προέβλεψε, με την εξαίρεση ειδικών ρυθμίσεων, «την ανάπτυξη κατά τα λοιπά χρήσεων γενικής κατοικίας» (άρθρο 1 Α β). Ακολούθως, με την απόφαση 26882/3.7.2003 της Υφυπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (ΦΕΚ Δ΄ 696) εγκρίθηκε η τροποποίηση του Γ.Π.Σ. του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηρακλείου, μεταξύ άλλων (άρθρο 1 Δ), «με την τροποποίηση των χρήσεων γης και τον καθορισμό αυτών, όπως φαίνεται [στους οικείους χάρτες] και ειδικότερα: Τον καθορισμό χρήσης πολεοδομικού κέντρου – κεντρικών λειτουργιών πόλης: ... Στην περιοχή εκατέρωθεν της λεωφόρου 62 Μαρτύρων στις Π.Ε. 6 και 13 ...». Από τα σχεδιαγράμματα που συνοδεύουν την ανωτέρω υπουργική απόφαση 26882/2003 και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της θεσπιζομένης με αυτήν κανονιστικής ρύθμισης, προκύπτει, όμως, σαφώς ότι η χρήση πολεοδομικού κέντρου – κεντρικών λειτουργιών πόλης, που προβλέπεται για την «περιοχή εκατέρωθεν της λεωφόρου 62 Μαρτύρων», όπου επιτρέπονται, κατά το νόμο, οι χώροι συνάθροισης κοινού, δεν καταλαμβάνει και τα οικόπεδα της Πολεοδομικής Ενότητας 13, τα οποία, όπως το επίδικο, δεν έχουν πρόσωπο επί της ως άνω λεωφόρου. Προκύπτει, επίσης, ότι για την περιοχή, στην οποία ευρίσκεται το

επίδικο συγκρότημα κινηματογράφων, εξακολουθεί να προβλέπεται χρήση γενικής κατοικίας όπου, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα σε προηγούμενη σκέψη, δεν επιτρέπονται, κατά το νόμο, χώροι συνάθροισης κοινού. Περαιτέρω, η πιο πάνω εγκριτική της τροποποίησης του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηρακλείου απόφαση 26882/3.7.2003 της Υφυπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. περιλαμβάνει στο άρθρο 3 μεταβατική διάταξη, κατά την οποία: «Εντός της περιοχής του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) και ειδικότερα στις εκτός και εντός σχεδίου περιοχές που περιλαμβάνονται σ΄ αυτό, οικοδομικές άδειες που έχουν εκδοθεί με τις προγενέστερα ισχύουσες διατάξεις ή έχει υποβληθεί στην αρμόδια Πολεοδομική Υπηρεσία ο πλήρης φάκελος με τα απαραίτητα για την έκδοση της οικοδομικής άδειας στοιχεία, μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης της παρούσας απόφασης [8.7.2003], εκτελούνται όπως εκδόθηκαν ή εκδίδονται βάσει των υποβληθέντων στοιχείων σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Ν. 1577/1985 "Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός" (Α΄ 210), όπως ισχύει». Σε ανάλογο πνεύμα, με το άρθρο 26 παρ. 1 του ν. 2831/2000 (Α΄ 140), διάταξη, δηλαδή, γενικής εφαρμογής, είχαν ορισθεί, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Όταν μετά την ισχύ του παρόντος νόμου τροποποιούνται οι γενικές ή ειδικές πολεοδομικές διατάξεις ή οι κανονισμοί που ισχύουν σε περιοχές

εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως ..., εφαρμόζονται οι προϊσχύουσες διατάξεις, εάν πριν από τη θέσπισή τους: α) έχει εκδοθεί και εξακολουθεί να ισχύει νόμιμη άδεια οικοδομής β) είχε υποβληθεί στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία αίτηση για την έκδοση ή την αναθεώρηση άδειας οικοδομής με όλα τα στοιχεία και δικαιολογητικά, που απαιτούνται από τις οικείες διατάξεις γ) ... δ) είχε υποβληθεί στην αρμόδια κατά περίπτωση υπηρεσία μέσα στο τελευταίο έτος αίτηση με πλήρη αρχιτεκτονική μελέτη η οποία προβλέπεται από σχετικές διατάξεις για τη χορήγηση άδειας οικοδομής». Τέλος, σύμφωνα με την γενική διάταξη του άρθρου 3 παρ. 2 του π.δ/τος της 8/13.7.1993 («Τρόπος έκδοσης οικοδομικών αδειών και έλεγχος των ανεγειρομένων οικοδομών», Δ' 795 – βλ. και άρθρο 331 παρ. 3 ΚΒΠΝ), «η αίτηση για έκδοση οικοδομικής άδειας πρέπει απαραίτητως να συνοδεύεται με τις μελέτες και τα δικαιολογητικά των εδαφίων α, β, γ, η, ιγ, ιε της παρ. 1 του παρόντος άρθρου καθώς και τα δικαιολογητικά των εδαφίων ια και ιβ όπου απαιτούνται».

24. Επειδή, υπό τα ανωτέρω δεδομένα, και ανεξαρτήτως του ότι κατά το χρόνο δημοσίευσης (8.7.2003) της προαναφερόμενης 26882/3.7.2003 απόφασης της Υφυπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., με την οποία τροποποιήθηκε το ΓΠΣ Ηρακλείου, δεν είχε υποβληθεί πλήρης

φάκελος για την έκδοση της οικοδομικής άδειας του επίμαχου συγκροτήματος κινηματογράφων, ώστε να έχει έδαφος εφαρμογής είτε η μεταβατική διάταξη του άρθρου 3 της εν λόγω υπουργικής απόφασης είτε το ως άνω άρθρο 26 παρ. 1 του ν. 2831/2000 (βλ. εκδοθείσες για την παρούσα υπόθεση αποφάσεις ΣΤΕ 3064/2012, σκ. 14, και 2738/2014, σκ. 11), εν προκειμένω, πάντως, το κρίσιμο πολεοδομικό καθεστώς του ακινήτου των καθ' ών η αίτηση – παρεμβαίνοντων δεν μεταβλήθηκε με την ως άνω τροποποίηση του ΓΠΣ, αφού ως επιτρεπόμενες χρήσεις γης παρέμειναν αυτές της γενικής κατοικίας (άρθρο 3 του από 23.2.1987 πρ.δ/τος, Δ' 166), που ήδη προέβλεπε το αρχικό ΓΠΣ της περιοχής. Υπό τα δεδομένα αυτά, δεν υπήρχε, και από την άποψη αυτή, πεδίο εφαρμογής των σχετικών με την τροποποίηση του καθεστώτος χρήσεων γης διατάξεων, μεταβατικών ή παγίων, στις οποίες, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να στηριχθεί ούτε η άδεια οικοδομής του συγκροτήματος ούτε η προσβαλλόμενη άδεια λειτουργίας. Το γεγονός, εξάλλου, ότι, κατά τα εκτιθέμενα στην δέκατη σκέψη, η έκδοση της οικοδομικής άδειας για το επίμαχο συγκρότημα κινηματογράφων, αλλά και των λοιπών εκδοθεισών αδειών, αποδίδεται από τη Διοίκηση σε γενικευμένη πρακτική μη εφαρμογής του ΓΠΣ του έτους 1988 σε περιοχές εντός σχεδίου, όπως η προκείμενη, τούτο δε κατ' εφαρμογή της 47264/6617/5.12.1991 εγκυκλίου του

ΥΠΕΧΩΔΕ, δεν είναι, από την άποψη αυτή, κρίσιμο, διότι η εφαρμογή της ως άνω μεταβατικής διατάξεως του άρθρου 3 του τροποποιημένου ΓΠΣ θα προϋπέθετε πραγματική μεταβολή του καθεστώτος χρήσεων γης και όχι μεταβολή της στάσης της Διοίκησης ως προς την εφαρμογή του και εγκατάλειψη της παράνομης πρακτικής να μην το εφαρμόζει, ασχέτως αν η πρακτική αυτή ήταν γενικευμένη ή εύρισκε έρεισμα σε εσωτερική εγκύκλιο. Κατά τα λοιπά, η νομική πλημμέλεια της προσβαλλόμενης άδειας λειτουργίας, με την οποία επιτράπη η λειτουργία χρήσης γης μη επιτρεπομένης από το πολεοδομικό καθεστώς της περιοχής, δεν θεραπεύεται από άλλες διατάξεις των οποίων έγινε επίκληση από τους παρεμβαίνοντες σε διάφορα στάδια της προπεριγραφόμενης διαδικασίας, αλλά και με δικόγραφα στην παρούσα δίκη, και, ιδίως, διατάξεις του ν. 4178/2013, μεταγενέστερου, άλλωστε, της προσβαλλόμενης πράξης. Έτσι, το άρθρο 51 παρ. 15 του ν. 4178/2013, στην οποία ορίζεται ότι "από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου οι χρήσεις γης που ορίζονται κατά τις ειδικές διατάξεις των Γ.Π.Σ. που εγκρίθηκαν πριν τη δημοσίευση του ν. 2508/1997 (Α' 124) είναι δεσμευτικές για τη διοίκηση μόνο στην περίπτωση που κατόπιν αυτών εγκρίθηκαν πολεοδομικές μελέτες αναθεώρησης ή ένταξης σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. ..." και ότι "... εντός προθεσμίας ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του παρόντος κινείται η διαδικασία

αναθεώρησης των συγκεκριμένων Γ.Π.Σ. κατόπιν απόφασης του αρμόδιου Δημοτικού Συμβουλίου ή άλλου αρμόδιου οργάνου κατά τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. Η ως άνω αναθεώρηση του Γ.Π.Σ. θα πρέπει να ολοκληρωθεί εντός προθεσμίας πέντε (5) ετών από τη δημοσίευση του παρόντος διαφορετικά με την παρέλευση της πενταετίας εφαρμόζονται αυτοδικαίως δεσμευτικά οι διατάξεις των ως άνω Γ.Π.Σ.", δεν αφορά, πάντως, ΓΠΣ τα οποία είχαν, μεν, αρχικώς εγκριθεί προ του 1997, αλλά τροποποιήθηκαν στη συνέχεια κατά τρόπο που να υποδηλώνει συνολική εξ ύπαρχής εξέτασή τους, όπως το ΓΠΣ Ηρακλείου, το οποίο τροποποιήθηκε το 2003 και ως προς την επίμαχη πολεοδομική ενότητα με αναθεώρηση των χρήσεων γης σε ορισμένες περιοχές της, όχι, όμως, στο συγκεκριμένο ακίνητο, ως προς το οποίο επανεπιβεβαιώθηκε το επιτρεπτό μόνο των χρήσεων που ίσχυαν και προηγουμένως. Κατόπιν τούτων, η προσβαλλόμενη .../7.8.2007 πράξη του Δημάρχου ..., με την οποία χορηγήθηκε στην παρεμβαίνουσα «.....» άδεια λειτουργίας για χρήση μη επιτρεπόμενη βάσει του ισχύοντος στην περιοχή πολεοδομικού καθεστώτος, είναι μη νόμιμη και πρέπει να ακυρωθεί.

25. Επειδή, μετά την αποδοχή της αιτήσεως ακυρώσεως της αιτούσας για τον προαναφερόμενο λόγο, αποβαίνει περιττή

η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως. Πρέπει, εξάλλου να απορριφθούν οι ασκηθείσες παρεμβάσεις.

Διά ταύτα

Δέχεται την αίτηση επαναλήψεως της διαδικασίας.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου.

Εξαφανίζει την 3064/2012 απόφαση του παρόντος Δικαστηρίου.

Δικάζει εκ νέου την αίτηση ακυρώσεως της αιτούσας και την δέχεται, καθ' ό μέρος αναπέμφθηκε προς εκδίκαση στο Δ' Τμήμα με την 1792/2011 απόφαση της Ολομελείας.

Ακυρώνει την ..../7.8.2007 πράξη του Δημάρχου .....

Απορρίπτει τις ασκηθείσες παρεμβάσεις κατά το μέρος που αφορούν την ως άνω ακυρωθείσα πράξη.

Επιβάλλει συμμέτρως στους καθ' ών η αίτηση επαναλήψεως της διαδικασίας, Δήμο ..... και παρεμβαίνοντες, τη δικαστική δαπάνη της αιτούσας, η οποία ανέρχεται σε εννιακόσια είκοσι (920) ευρώ για την αίτηση επαναλήψεως της διαδικασίας και εννιακόσια είκοσι (920) ευρώ για την αίτηση ακυρώσεως.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 31 Ιανουαρίου 2020

Η Προεδρεύουσα Αντιπρόεδρος

Ε. Σάρπ

Η Γραμματέας

Ελ. Γκίκα

πρΟΤΑση

Β. Πόθεν έσχες - Δηλώσεις Περιουσιακής Κατάστασης και Οικονομικών Συμφερόντων, ΝΣΚ 12/ 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

α) Δεν μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή της διάταξης της περίπτωσης λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 3213/2003, κατά το μέρος που αυτή εξαιρεί από την υποβολή Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (ΔΠΚ) και Δηλώσεων Οικονομικών Συμφερόντων (ΔΟΣ) τα φυσικά πρόσωπα αλλοδαπών επιχειρήσεων, που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και έχουν μόνιμη κατοικία εκτός Ελλάδας, στις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου αυτής, που αφορούν αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα με μόνιμη κατοικία εκτός Ελλάδας, καθώς και στα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα των ελληνικών εργοληπτικών επιχειρήσεων, με μόνιμη κατοικία, επίσης, εκτός Ελλάδας (ομόφωνα).
β) Οι όροι «εταίροι», «βασικοί μέτοχοι» και «διευθυντικά στελέχη», που αναφέρονται στην αυτή ως άνω διάταξη της περίπτωσης λθ', ταυτίζονται εννοιολογικά με τους αντίστοιχους όρους της διάταξης του άρθρου 2 του ν. 3310/2005 (ομόφωνα). Ως «εκτελεστικά μέλη οργάνου διοίκησης» νοούνται τα μέλη οργάνου διοίκησης νομικών προσώπων, για τα οποία, πέρα από την άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων, συντρέχει και το τυπικό στοιχείο της

επιλογής (εκλογή) και ότι έχουν τηρηθεί οι προς τούτο απαιτούμενες διατυπώσεις, όπως αποδεικνύεται από τα προβλεπόμενα έγγραφα (κατά πλειοψηφία). γ) Η έννοια του όρου «ιδιοκτήτης» αφορά ατομικές επιχειρήσεις (ομόφωνα). δ) Η διάταξη της περίπτωσης λ' του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 3213/2003, που αφορά σε Ανώνυμη Αθλητική Εταιρεία, δεν μπορεί να τύχει αναλογικής εφαρμογής και στις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του παραπάνω νόμου (ομόφωνα). ε) Στο ρυθμιστικό πεδίο των κανόνων του «πόθεν έσχες» δεν περιλαμβάνεται και ο τυχών «πραγματικός δικαιούχος», παρά μόνο κατά το μέρος και στην έκταση που αναφέρεται στο άρθρο 2 του ν. 3310/2005 στα «παρένθετα πρόσωπα» και στις «ελεγχόμενες επιχειρήσεις» (ομόφωνα).

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις παραπάνω διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό μεταξύ τους και την υπαγωγή σε αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα Υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

Επί του πρώτου υποερωτήματος

7. Η υποχρέωση δήλωσης περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) καθιερώθηκε, ως θεσμός διαφάνειας με το ν. 4351/1964 «Περί προστασίας της τιμής του πολιτικού κόσμου

της χώρας» (136 Α' 17-8-1963). Στη συνέχεια θεσπίστηκε ο ν. 1738/1987 «Σύσταση Συμβουλίου Πρόληψης της Εγκληματικότητας, τροποποίησης διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, των Κωδίκων Ποινικής και Πολιτικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», (Α' 20-11-1987), που στη συνέχεια συμπληρώθηκε με το ν. 2429/1997 «Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων-Δημοσιότητα και έλεγχος των οικονομικών των πολιτικών και των υποψηφίων βουλευτών- Δήλωση περιουσιακής κατάστασης πολιτικών, κρατικών λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και εντύπων και άλλων κατηγοριών προσώπων» (Α' 10-7-1996). Ακολούθησε ο ν. 3213/2003 «Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων κατηγοριών προσώπων» (Α' 309 31-12-2003) όπως τροποποιήθηκε, κυρίως, με το άρθρο 222 του ν. 4281/2014 και με επόμενους νόμους (βλ. υποσημείωση 3).

8. Με το ν. 3213/2003 ο νομοθέτης, αποβλέποντας στον αποτελεσματικότερο έλεγχο της διαχείρισης του δημοσίου χρήματος, την ενίσχυση της διαφάνειας και την ενδυνάμωση της δημοκρατίας, εισήγαγε νομοθετική ρύθμιση, στην οποία περιέλαβε διευρυμένο κατάλογο υπόχρεων προς υποβολή Δήλωσης Περιουσιακής

Κατάστασης (ΔΠΣ) (βλ. αιτιολογική έκθεση επί του σχεδίου του νόμου αυτού). Διαπιστώνεται, δηλαδή, πρόθεση του νομοθέτη να ελεγχθούν λεπτομερώς σε όλο το δημόσιο τομέα όλοι, όσοι διαχειρίζονται, κατά οιονδήποτε τρόπο, δημόσια εξουσία ή λαμβάνουν κρατικά χρήματα, προκειμένου να διαπιστωθεί η νομιμότητα των λαμβανόμενων χρηματικών ποσών και η ύπαρξη ή όχι παράνομου πλουτισμού,¹ καθώς και να αντιμετωπισθούν δυσλειτουργίες που είχαν ανακύψει κατά την εφαρμογή του ισχύοντος νόμου και να αξιοποιηθούν νέες τεχνολογίες.²

Ακολουθως, ο νομοθέτης καθιέρωσε και την υποχρέωση των προσώπων αυτών να υποβάλλουν δήλωση οικονομικών συμφερόντων των ιδίων, των συζύγων ή των προσώπων με τα οποία έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, έτσι ώστε ο έλεγχος να γίνεται με γνώμονα όχι μόνο την αποτύπωση της τρέχουσας περιουσιακής κατάστασής τους, αλλά κυρίως τη διαπίστωση της πηγής προέλευσης των χρημάτων τους που διατίθενται για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων³.

9. Το άρθρο 1 του ν. 3213/2003, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, περιέχει, ρητή και εξαντλητική απαρίθμηση των κατηγοριών προσώπων που υπέχουν την υποχρέωση υποβολής δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης και οικονομικών συμφερόντων. Η υπαγωγή στην υποχρέωση αυτή, ενόψει της εξαιρετικότητάς της και των συνεπειών της μη τήρησής της, προϋποθέτει ρητή πρόβλεψη του νόμου⁴ και συνεπώς δεν μπορεί να επεκταθεί σε ιδιότητες ή, γενικότερα, σε περιπτώσεις που αυτός δεν προβλέπει, το γεγονός δε ότι ο νομοθέτης ήθελε να εξασφαλίσει μεγάλο εύρος εφαρμογής της επίμαχης υποχρέωσης δεν μπορεί να οδηγήσει σε συμπερίληψη περιπτώσεων για τις οποίες ο νόμος σιωπά⁵. Επομένως, τα πρόσωπα που έχουν τις ιδιότητες αυτές καθίστανται υπόχρεοι αποκλειστικά με βάση την ιδιότητα που κατέχουν, χωρίς να απαιτείται «εν τοις πράγμασιν» άσκηση των καθηκόντων τους και αντίστοιχα αποκλείονται πρόσωπα που δεν αναφέρονται ως υπόχρεα, αν και κατέχουν αντίστοιχη θέση και ασκούν συναφή καθήκοντα⁶. Για την ταυτότητα του λόγου, όπου ο νομοθέτης έχει αποτυπώσει

¹ Ε.Σ. Ολομ. Ε.Σ. 3649/2013.

² ΣτΕ Ολομ. 1468/2016, σκέψη 5.

³ Στο άρθρο 2 του ν. 3213/2003 αναφέρονται τα κάθε είδους περιουσιακά στοιχεία που πρέπει να εμπεριέχονται στη δήλωση περιουσιακών στοιχείων και ως τέτοια θεωρούνται, ιδίως : Τα έσοδα από κάθε πηγή, τα ακίνητα, οι μετοχές ημεδαπών και αλλοδαπών εταιρειών, τα ομόλογα και ομολογίες

κάθε είδους, οι κάθε είδους καταθέσεις σε τράπεζες, ταμειυτήρια και άλλα πιστωτικά ιδρύματα κ.λ.π.

⁴ Ε.Σ. 2251/2010, πρβλ. Ε.Σ. V Τμ. 356, 810/2008, 3346/2009, 1633/201, Ε.Σ. Ολ. 499/2010

⁵ Γνωμ.ΝΣΚ120/2020, σκέψη 13

⁶ Γνωμ.ΝΣΚ 188/2017, σκέψη 6

με πληρότητα και σαφήνεια τη βούλησή του, δεν χωρεί επεκτατική - αναλογική ερμηνεία των σχετικών διατάξεων, αλλά ούτε και συσταλτική ερμηνεία αυτών.

10. Η αναλογία, ως γενική νομική έννοια, είναι η ενέργεια του ερμηνευτή του δικαίου, με την οποία αυτός, βάσει της αρχής της ομοιότητας, εφαρμόζει σε ένα θέμα ή σε μία περίπτωση, η οποία δεν έχει ρυθμισθεί από το νομοθέτη, το τεθειμένο δίκαιο για ορισμένο θέμα ή ορισμένη περίπτωση, διακρίνεται δε σε αναλογία νόμου και αναλογία δικαίου και αντιδιαστέλλεται από την ανάλογη εφαρμογή⁷. Όπως γίνεται γενικώς δεκτό, νομοθετικό κενό υφίσταται - μεταξύ των άλλων ελαττωμάτων του δικαίου - όταν μία σχέση δεν ρυθμίζεται ειδικώς, αν και η ρύθμισή της επιβάλλεται και παρουσιάζει ομοιότητες προς άλλη ρυθμιζόμενη περίπτωση, η οποία μπορεί να δικαιολογήσει τη χρησιμοποίηση των ξένων προς αυτή διατάξεων. Η ερμηνεία δηλαδή του δικαίου έρχεται να αναπληρώσει την τεκμαιρομένη βούληση του νομοθέτη και όχι να προχωρήσει σε κανονιστική της ρύθμιση, αφού η εξουσία αυτή επιφυλάσσεται από το Σύνταγμα στο νομοθέτη και μόνο. Επί πλέον, η πλήρωση κενού με την ανάλογη εφαρμογή ορισμένης διάταξης πρέπει να υπαγορεύεται από την αναμφισβήτητη ανάγκη μιας πάγιας και εξ

αντικειμένου, και όχι ad hoc, ρύθμισης. Τα νομοθετικά κενά διακρίνονται, κυρίως με τελολογικά - αξιολογικά κριτήρια, σε εκούσια, όταν ο νομοθέτης δεν θέλησε να υπαγάγει μία περίπτωση σε ορισμένη διάταξη νόμου (γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, ονομάζονται και μη πραγματικά κενά, καθώς στην ουσία δεν πρόκειται περί κενού, αφού η νομοθετική βούληση όντως εκφράστηκε με τον αποκλεισμό της πράξης από το πεδίο εφαρμογής του θεσπισθέντος κανόνα δικαίου) και σε ακούσια (ή γνήσια), που οφείλονται, είτε στο ότι ο νομοθέτης, κατά την θέσπιση του κανόνα δικαίου, παρέλειψε τη ρύθμιση σε υφιστάμενη περίπτωση (πρωτογενές κενό), είτε στο ότι η αδήριτη ανάγκη ρύθμισης προέκυψε εκ των υστέρων λόγω μεταβολής της νομοθεσίας ή των πραγματικών καταστάσεων εν γένει (δευτερογενές κενό)⁸. Επομένως, προϋποθέσεις αναλογικής εφαρμογής ρύθμισης είναι: α) η ύπαρξη ακούσιου νομοθετικού κενού, β) η ομοιότητα του θέματος που ρυθμίστηκε με το αυτό που δεν ρυθμίστηκε και γ) η ταυτότητα του νομικού λόγου⁹.

11. Με την περίπτωση λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 3213/2003 θεσπίστηκε η υποχρέωση υποβολής ΔΠΚ

⁷ Κ.Σημαντήρα Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, Έκδ. Β' σελ. 108 επ., Ανδρέα Τούση «Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου» σελ. 56-57)

⁸ Γνωμ. Ολομ. ΝΣΚ 420/2007

⁹ Ολομ.ΑΠ 15/2013

και με το άρθρο 19, που προστέθηκε με το ν. 4571/2018, και Δήλωσης Οικονομικών Συμφερόντων (ΔΟΣ), για όλους όσους έχουν την ιδιότητα του «διοκτήτη», «των εταίρων», «των βασικών μετόχων», «των εκτελεστικών μελών οργάνου διοίκησης» και «των διευθυντικών στελεχών των ελληνικών επιχειρήσεων» που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, καθώς και των φυσικών προσώπων, που φέρουν οποιαδήποτε από τις παραπάνω ιδιότητες σε αλλοδαπές επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα, εφόσον το αντικείμενό τους υπερβαίνει τα αναφερόμενα ανά περίπτωση ποσά, στην περίπτωση ια' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του παραπάνω ν. 3213/2003 (το ποσό των 150.000 ευρώ ανά διαγωνισμό ή εφόσον ο προϋπολογισμός του έργου υπερβαίνει τις 300.000 ευρώ). Από τη γραμματική διατύπωση της προαναφερόμενης διάταξης προκύπτει, εξ αντιδιαστολής, ότι πρόθεση του νομοθέτη ήταν να εξαιρέσει από την υποχρέωση υποβολής ΔΠΣ και ΔΟΣ μόνο τα υπόχρεα φυσικά πρόσωπα αλλοδαπών επιχειρήσεων

που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και δεν έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα (χωρίς διάκριση των φυσικών αυτών προσώπων σε ελληνικής ή ξένης υπηκοότητας). Σε όλες τις λοιπές περιπτώσεις, παρότι με το άρθρο 222 του ν.4281/2014 έγινε συνολική αντικατάσταση του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν.3213/2003, ως προς τα υπόχρεα πρόσωπα σε υποβολή ΔΠΚ και ΔΟΣ και επιχειρήθηκε «η κάλυψη νομοθετικών κενών, καθώς και η επίτευξη ενιαίας ρύθμισης ομοίων περιπτώσεων», δεν εισήχθη ανάλογη ρύθμιση. Τέτοια περίπτωση είναι και η ενδεικτικώς αναφερόμενη στο ερώτημα υπό στοιχείο ιδ' στην αυτή ως άνω παράγραφο 1, κατά την οποία «Οι Πρόεδροι, οι Αντιπρόεδροι, οι Διευθύνοντες σύμβουλοι, οι Διοικητές, οι Υποδιοικητές, τα εκτελεστικά μέλη Δ.Σ. και οι γενικοί διευθυντές πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών, καθώς και επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών», υποχρεούνται σε υποβολή ΔΠΣ και ΔΟΣ, χωρίς καμία εξαίρεση, δηλαδή, ανεξάρτητα αν είναι ή όχι μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδας¹⁰.

¹⁰ Αντίθετα, στην παράγραφο 5 του άρθρου 8 «Ονομαστικοποίηση μετοχών εταιρειών που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις» του ν. 3310/2005 σύμφωνα με την οποία «5. Ο ιδιοκτήτης, οι εταίροι, οι βασικοί μέτοχοι, τα μέλη οργάνου διοίκησης, τα διευθυντικά στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις υποχρεούνται να υποβάλλουν κάθε χρόνο στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του ν. 3213/2003 (ΦΕΚ 309 Α'), όπως ισχύει, δήλωση περιουσιακής κατάστασης, μέχρι και τρία (3) έτη από
πρ ΟΤΑ ση

την ολοκλήρωση της εκτέλεσης της εκάστοτε συναπτόμενης δημόσιας σύμβασης. Η ανωτέρω υποχρέωση ισχύει και για όλα ανεξαιρέτως τα φυσικά πρόσωπα, τα οποία έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα και φέρουν οποιαδήποτε από τις ανωτέρω ιδιότητες σε αλλοδαπές επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις», με το άρθρο 168 παρ. 4 του ν.4261/2014 (107 Α'/05-05-2014), προστέθηκε εδ. γ με το οποίο ορίστηκε ρητά ότι «Ειδικά για τα Πιστωτικά Ιδρύματα που εκάστοτε ανακεφαλαιοποιούνται σύμφωνα με το ν. 3864/2010

12. Εξάλλου, η εξαίρεση που εισάγεται με τη διάταξη της περίπτωσης λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν.3213/2003, δεν αφορά μόνο τα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα, αλλά όλα τα φυσικά πρόσωπα που έχουν μία από τις αναφερόμενες στην διάταξη αυτή ιδιότητες σε αλλοδαπές επιχειρήσεις (ιδιοκτήτη, εταίρου, βασικού μετόχου, εκτελεστικού μέλους οργάνου διοίκησης και διευθυντικού στελέχους) και τη μόνιμη κατοικία τους εκτός Ελλάδας, οι οποίοι, ως εκ τούτου, δεν υποβάλλουν ΔΠΚ και ΔΟΣ. Δηλαδή, εξαιρούνται από τη ρύθμιση της διάταξης αυτής οι αλλοδαποί που εργάζονται σε ελληνικές επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και κατοικούν μόνιμα στην αλλοδαπή και επομένως υποβάλλουν τις παραπάνω δηλώσεις και αντίστοιχα συμπεριλαμβάνονται ημεδαποί που έχουν μία από τις παραπάνω ιδιότητες σε αλλοδαπές εργοληπτικές επιχειρήσεις και δεν κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα, οι οποίοι δεν υποβάλλουν τις εν λόγω δηλώσεις.

13. Επομένως, ο νομοθέτης εκδήλωσε σαφώς τη βούλησή του να εξαιρούνται από

την υποχρέωση υποβολής ΔΠΣ και ΔΟΣ μόνο τα φυσικά πρόσωπα αλλοδαπών εργοληπτικών επιχειρήσεων, που έχουν κάποια από τις προαναφερθείσες ιδιότητες και δεν έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα, ενώ, αντίθετα, στις λοιπές περιπτώσεις δεν το όρισε και αυτό δεν οφείλεται σε παραδρομή, δηλαδή δεν πρόκειται για ακούσια (γνήσια) κενά, αλλά ούτε και για όμοια ζητήματα, ώστε αυτά να πρέπει να καλυφθούν με αναλογική εφαρμογή της προαναφερόμενης διάταξης της περίπτωσης λθ'.

14. Περαιτέρω, δεν μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή της ίδιας αυτής διάταξης και στις ελληνικές επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, αφού στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει κενό, επειδή ο νομοθέτης υπήγαγε, ρητά, στην υποχρέωση υποβολής ΔΠΣ και ΔΟΣ, όλα τα υπόχρεα φυσικά πρόσωπα (ημεδαπά και αλλοδαπά) των ελληνικών επιχειρήσεων που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, χωρίς να εξαρτήσει την υποχρέωση αυτή από οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση, όπως το εάν κατοικούν ή όχι μόνιμα στην Ελλάδα.

(Α' 119) και συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, την ανωτέρω υποχρέωση έχουν τα φυσικά πρόσωπα που φέρουν τις ιδιότητες του πρώτου εδαφίου και έχουν μόνιμη κατοικία στην Ελλάδα και έχουν μόνιμη κατοικία στην Ελλάδα», δηλαδή, ο ιδιοκτήτης, οι

εταίροι, οι βασικοί μέτοχοι, τα μέλη οργάνου διοίκησης, τα διευθυντικά στελέχη, χωρίς διάκριση των φυσικών αυτών προσώπων σε ελληνικής ή ξένης υπηκοότητας.

Εξάλλου, η παραπάνω διάταξη δεν συνάπτεται ούτε συσχετίζεται με φορολογικές διατάξεις και με την υποχρέωση ή μη των παραπάνω φυσικών προσώπων για υποβολή φορολογικής δήλωσης στην Ελλάδα. Διαφορετικό είναι το ζήτημα, εάν τα πρόσωπα αυτά (ημεδαπά και όχι μόνο αλλοδαπά), έχουν τη μόνιμη διαμονή τους ή τη (φορολογική) κατοικία τους στην αλλοδαπή, χωρίς να πορίζονται εισόδημα ή να φορολογούνται στην ημεδαπή, ώστε να στερούνται Α.Φ.Μ. και εντεύθεν αδυναμίας ή δυσχέρειας πρόσκτησης κωδικών taxisnet και εξ αυτού του λόγου ύπαρξης αδυναμίας υποβολής ηλεκτρονικής δήλωσης πόθεν έσχες μέσω του υπάρχοντος συστήματος, ως απαιτεί η διάταξη του άρθρου 2Α παρ. 3 του παραπάνω νόμου¹¹.

15. Συμπερασματικά και σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, δεν μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή της περίπτωσης λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν.3213/2003, κατά το μέρος που αυτή εξαιρεί από την υποβολή ΔΠΣ και ΔΟΣ τα φυσικά πρόσωπα που έχουν μία από τις αναφερόμενες στην διάταξη αυτή ιδιότητες (ιδιοκτήτη, εταίρου, βασικού μετόχου, εκτελεστικού μέλους οργάνου διοίκησης και διευθυντικού στελέχους) σε αλλοδαπές

επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και έχουν μόνιμη κατοικία εκτός Ελλάδας, στις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου αυτής, που αφορούν αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα, που δεν έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα (α' σκέλος υποερωτήματος), ούτε στα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα που έχουν μία από τις προαναφερόμενες ιδιότητες σε ελληνικές εργοληπτικές επιχειρήσεις και κατοικούν μόνιμα εκτός Ελλάδας (β' σκέλος υποερωτήματος).

Επί του δευτέρου και τρίτου υποερωτήματος

16. Στο ν. 3212/2003, στη διάταξη της περίπτωσης λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1, αναφέρονται οι όροι «εταίροι», «βασικοί μέτοχοι», «εκτελεστικά μέλη οργάνου διοίκησης» και «διευθυντικά στελέχη», χωρίς, όμως, να προσδιορίζεται στη διάταξη αυτή ή άλλη διάταξη του παραπάνω νόμου η έννοιά τους.

Ο όρος «εταίρος» ή «εταίριος» απαντάται στις ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρείες, καθώς και στις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης για αυτούς που κατέχουν τα εταιρικά μερίδια (μερίδες συμμετοχής), προσδιορισμός δε εννοιολογικός γίνεται και στην παράγραφο 7 του ν. 3310/2005, ως «Το

¹¹ «Η ταυτοποίηση του υπόχρεου και των προσώπων, τα περιουσιακά στοιχεία των οποίων συνυποβάλλονται, από την εφαρμογή ηλεκτρονικής πρΟΤΑση

υποβολής Δ.Π.Κ., γίνεται με τη χρήση των προσωπικών κωδικών στο TAXISnet»

φυσικό ή νομικό πρόσωπο που μετέχει ή κατέχει εταιρικά μερίδια είτε απευθείας στην επιχείρηση είτε σε νομικό πρόσωπο το οποίο είναι εταίρος ή βασικός μέτοχος της επιχείρησης αυτής», ενώ ο όρος «μέτοχος», κυρίως, στις ανώνυμες εταιρείες.

Ο όρος του βασικού μετόχου χρησιμοποιείται για πρώτη φορά σε κείμενο του Συντάγματος, δεν προσδιορίζεται όμως από αυτό¹², ενώ από τη συζήτηση των άρθρων 14 και 15 στην Ολομέλεια της Βουλής στις 7 Φεβρουαρίου του 2001, όπως αυτή έχει καταγραφεί στα πρακτικά της Βουλής, τα οποία αποτελούν στοιχείο για την εξακρίβωση της βούλησης του Συνταγματικού νομοθέτη για το συγκεκριμένο θέμα, προκύπτει ότι η πιο πάνω έννοια θα προσδιοριστεί από τον κοινό νομοθέτη κατά την έκδοση του σχετικού νόμου. Ο όρος βασικός μέτοχος δεν υπάρχει ούτε στην κείμενη περί εταιρειών νομοθεσία, ενώ στον

προϊσχύσαντα νόμο περί ανωνύμων εταιρειών (κ.ν. 2190/1920, άρθρο 39) γινόταν απλή αναφορά στα δικαιώματα της μειοψηφίας των μετόχων, που μπορούσαν, εφόσον εκπροσωπούσαν ποσοστά άνω του 5% του εταιρικού κεφαλαίου που έχει καταβληθεί, να ζητήσουν έκτακτη σύγκληση γενικής συνέλευσης κ.λ.π.¹³

Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου αυτού έγινε με το άρθρο 2 παρ. 6 του ν.3310/2005, σύμφωνα με το οποίο βασικός μέτοχος είναι «Ο μέτοχος, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ο οποίος με οποιονδήποτε τρόπο μπορεί να επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων που λαμβάνουν τα αρμόδια όργανα ή στελέχη της επιχείρησης σχετικά με τον τρόπο διοίκησης και την εν γένει λειτουργία της», κατά τις ειδικότερες διακρίσεις των περιπτώσεων α)...αα)... ββ)... γγ)...δδ)... και β της παραγράφου 6 του παραπάνω άρθρου.

¹² Άρθρο 14 του Σ. «...9. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσω ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή πρ ΟΤΑ ση

νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.»

¹³ Γνωμ. Ολομ. ΝΣΚ 520/2001

Όπως αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση του νόμου αυτού με το άρθρο 2 (Ορισμοί), μεταξύ άλλων, επαναπροσδιορίζεται στην ορθή συνταγματική διάσταση η έννοια του «βασικού μετόχου», με τρόπο απόλυτα σαφή, ώστε να μην καταλείπονται αμφιβολίες περί του κύκλου των φυσικών και νομικών προσώπων που καταλαμβάνονται από τη διάταξη αυτή. Οι ειδικότερες (εξ αντικειμένου) περιπτώσεις που αναφέρονται στο παραπάνω άρθρο δεν είναι παραδείγματα, αφού ούτε αποσκοπούν να καταστήσουν εναργέστερη την έννοια του βασικού μετόχου, ούτε επιτρέπουν επέκταση σε άλλες αντίστοιχα ισότιμες περιπτώσεις, αλλά είναι σαφείς περιοριστικοί ορισμοί.¹⁴

17. Στην αιτιολογική έκθεση του ν.4281/2014, με το άρθρο 222 του οποίου, όπως προαναφέρθηκε, έγινε συνολική αντικατάσταση του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 3213/2003, ως προς τα υπόχρεα πρόσωπα σε υποβολή ΔΠΚ¹⁵ επιχειρήθηκε η διεύρυνση του κύκλου των υπόχρεων προσώπων προς υποβολή της δήλωσης αυτής, προς το σκοπό, αφενός η νέα

διάταξη να περιλάβει εκτός των ήδη υπόχρεων, που αναφέρονταν στο άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 3213/2003, κατηγορίες υπόχρεων που αναφέρονταν σε άλλες ειδικές ρυθμίσεις της ισχύουσας νομοθεσίας, ώστε να επιτευχθεί η ενότητα των σχετικών ρυθμίσεων και αφετέρου να συμπεριληφθούν νέες κατηγορίες προσώπων, τα καθήκοντα των οποίων αφορούν τη διαχείριση δημοσίου χρήματος.

Στο πλαίσιο αυτό, κατά το νόημα και το πνεύμα των προαναφερθέντων νόμων (3213/2003, 4281/2014) και τον σκοπό που εξυπηρετούν, μετά την δημοσίευση και ισχύ του τελευταίου και αναμορφωτικού νόμου και της προσθήκης με το άρθρο 222 της περίπτωσης λθ', αναφορικά με τον επιχειρηματικό κλάδο, στα υπόχρεα σε υποβολή ΔΠΚ (και ΔΟΣ) σύμφωνα με την περίπτωση αυτή συγκαταλέγονται, οι ιδιοκτήτες, εταίροι, βασικοί μέτοχοι και τα διευθυντικά στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και τα φυσικά πρόσωπα που έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα

¹⁴ Βλ. Λάμπρου Κοτσιρή, «Η λογική των ορισμών (ένα παράδειγμα Βασικός Μέτοχος είναι)» σε: Συλλογικό έργο, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τομ. 3, 2007, σελ. 805-815), όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται «... 1. Ο ορισμός πρέπει να είναι σαφέστερος από την οριστέα έννοια, δηλαδή να μην χρειάζεται η ορίζουσα να επανορίζεται. 2. Ο ορισμός πρέπει να μην περιλαμβάνει περιττά στοιχεία ή να παραλείπει ουσιώδη. 3. Ο ορισμός πρέπει να είναι αντιστρέψιμος... Η επιλογή του νομοθέτη ως προς

τους ορισμούς δε μπορεί να θεωρηθεί ως "εσφαλμένη" αλλά μη σκόπιμη (βλ. Klug ο.π. σελ. 90).. Όπου ο νομοθέτης προβαίνει σε ορισμό, θα ήταν λάθος να ρωτήσει κανείς αν είναι αληθής ή εσφαλμένος, αλλά μόνο να αναζητήσει τη σκοπιμότητά του...»

¹⁵ και ΔΟΣ μετά το ν. 4571/2018

και φέρουν κάποια από τις ανωτέρω ιδιότητες σε αλλοδαπές επιχειρήσεις που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, εφόσον, όμως, το αντικείμενο των δημοσίων συμβάσεων υπερβαίνει το ποσό των 150.000 ευρώ ανά διαγωνισμό ή ο προϋπολογισμός του έργου υπερβαίνει τις 300.000 ευρώ.

Ανάλογου περιεχομένου ρύθμιση, δηλαδή, με σχεδόν όμοια διατύπωση (λείπει μόνο η λέξη «εκτελεστικά» (μέλη οργάνου διοίκησης)), ήταν αυτή της διάταξης του άρθρου 8 παρ. 5 του ν. 3310/2005¹⁶, με την οποία υποχρεώνονταν στην υποβολή κάθε χρόνο στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου της προβλεπόμενης από τις διατάξεις του ν. 3213/2003 δήλωσης περιουσιακής κατάστασης οι «ιδιοκτήτης», «εταίροι», «βασικοί μέτοχοι», «μέλη οργάνου διοίκησης» και «διευθυντικά στελέχη» των επιχειρήσεων που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, καθώς και όλων, ανεξαιρέτως, των φυσικών προσώπων αλλοδαπών επιχειρήσεων, που έχουν τις παραπάνω ιδιότητες και κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα μέχρι και τρία (3) έτη από την

ολοκλήρωση της εκτέλεσης της εκάστοτε συναπτόμενης δημόσιας σύμβασης.

18. Επομένως, ο εννοιολογικός προσδιορισμός των παραπάνω όρων «εταίρος» ή «εταίροι», «βασικοί μέτοχοι», «διευθυντικά στελέχη» στην περίπτωση λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 3213/2003 νοείται ως αυτός που ορίζεται στο άρθρο 2 του ν. 3310/2005, το οποίο εφαρμόζεται αναλογικά, εφόσον πρόκειται για όμοιες ρυθμίσεις και κυρίως μεταφορά-ένταξη της ίδιας διάταξης στον ενοποιημένο πλέον κατάλογο υπόχρεων προσώπων για υποβολή ΔΠΣ και ΔΟΣ.

Αντίθετα, ως προς τα διευθυντικά στελέχη, όταν δεν υπάρχει πρόβλεψη στο καταστατικό ή όταν σε μία εταιρεία δεν ορίζονται τέτοια ή όταν οι θέσεις αυτές φέρονται υπό διαφορετική ονομασία ή όταν δεν έχουν παραχωρηθεί δικαιώματα εκπροσώπησης και διαχείρισης της επιχείρησης, είναι όσα ασκούν εκτελεστικές αρμοδιότητες, δηλαδή αυτά που ασχολούνται με καθήκοντα που από τη φύση τους χαρακτηρίζονται ως ουσιώδη για την επίτευξη των σκοπών ή τη λειτουργία

---

¹⁶ Με το άρθρο 12 παρ. 11 περ. α του ν. 3310/2005 ορίστηκε ότι: Η «Η τέταρτη περίοδος της παρ. 8 του άρθρου 6 του ν. 2328/1995, όπως ισχύει, αντικαθίσταται ως ακολούθως: Οι ιδιοκτήτες, οι εταίροι, οι μέτοχοι, τα μέλη του Δ.Σ. και τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης ή των νομικών προσώπων που μετέχουν σε αυτές, υποβάλλουν κάθε χρόνο στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του ν. 3213/2003, όπως ισχύει, δήλωση περιουσιακής κατάστασης και υπάγονται στις διαδικασίες ελέγχου του τρόπου απόκτησης των οικονομικών τους μέσων, που προβλέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού, όπως ισχύει, ή άλλης συναφούς νομοθετικής ή κανονιστικής διάταξης», βλ. και ΑΠ 528/2019.

Πάγου την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του ν. 3213/2003, όπως ισχύει, δήλωση περιουσιακής κατάστασης και υπάγονται στις διαδικασίες ελέγχου του τρόπου απόκτησης των οικονομικών τους μέσων, που προβλέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού, όπως ισχύει, ή άλλης συναφούς νομοθετικής ή κανονιστικής διάταξης», βλ. και ΑΠ 528/2019.

της επιχείρησης, πράγμα που συνάπτεται με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά κάθε περίπτωσης.

19. Ειδικά, όμως, ως προς την έννοια «των εκτελεστικών μελών οργάνου διοίκησης», κατά την συζήτηση ενώπιον του Τμήματος διαμορφώθηκαν δύο απόψεις:

Κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία, η οποία απαρτίσθηκε από τους: Ευγενία Βελώνη, Αντιπρόεδρο του ΝΣΚ και Πρόεδρο του Τμήματος και τους Ανδρέα Ανδρουλιδάκη, Στυλιανή Χαριτάκη, Δήμητρα Κεφάλα, Χριστίνα Διβάνη, Μαρία Σπάσου, Κωνσταντίνο Ζαμπάρα, Θεόδωρο Ράπτη, Παρασκευά Χρυσοστομίδη και Κωνσταντίνο Γεωργιάδη, Νομικούς Συμβούλους του Κράτους (ψήφοι 10), ως εκτελεστικά όργανα κατά την προαναφερόμενη διάταξη της περίπτωσης λθ' του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν. 3213/2003 (άρθρο 222 του ν. 4281/2014),

νοούνται αυτά που συγκροτούν το όργανο διοίκησης του νομικού προσώπου και έχουν εκτελεστικές αρμοδιότητες, σύμφωνα με τις οικείες, κατά περίπτωση διατάξεις, ανάλογα με τη μορφή του νομικού προσώπου.

Η έννοια του εκτελεστικού οργάνου και ακριβέστερα των μελών που συγκροτούν το όργανο διοίκησης του νομικού προσώπου εισήχθη στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 3016/2002. Έτσι, κατά τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του νόμου αυτού, ως εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.), όργανο διοίκησης του νομικού προσώπου, θεωρούνται όσα ορίζονται από αυτό για να ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης του νομικού προσώπου¹⁷. Ο νόμος αυτός καταργήθηκε με το άρθρο 91 του ν.4706/2020, στο πεδίο εφαρμογής του οποίου υπάγονται οι ανώνυμες εταιρείες με μετοχές ή άλλες κινητές αξίες εισηγμένες¹⁸

¹⁷ Ακολούθως η διάκριση αυτή μεταξύ εκτελεστικών και μη μελών του Δ.Σ. έγινε και με το ν. 3429/2005 (ΦΕΚ Α' 314/27-12-2005) «Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.)», όπως ισχύει, που ορίζει στο άρθρο 3 ότι «... 6. Το Διοικητικό συμβούλιο της κάθε δημόσιας επιχείρησης αποτελείται από εκτελεστικά, μη εκτελεστικά μέλη και ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη. Οι διατάξεις των άρθρων 3 παρ. 1 και 4 παρ. 1 και 2 του ν. 3016/2002 (ΦΕΚ 110 Α') εφαρμόζονται αναλογικά. 7. Κάθε δημόσια επιχείρηση υποχρεούται να καταρτίσει κανονισμό λειτουργίας του διοικητικού της συμβουλίου, ο οποίος εγκρίνεται με απόφαση του διοικητικού της συμβουλίου... Ο κανονισμός λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου περιλαμβάνει υποχρεωτικά: α) τον προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων των εκτελεστικών, μη εκτελεστικών και ανεξάρτητων μελών του διοικητικού συμβουλίου

και β) τον προσδιορισμό των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου και του διευθύνοντος συμβούλου. 8. Ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της δημόσιας επιχείρησης δεν μπορεί να έχει εκτελεστικές αρμοδιότητες.»

¹⁸ Με τον όρο εισηγμένες νοούνται οι Α.Ε., που έχουν εισάγει τις μετοχές τους σε οργανωμένη αγορά. Βασικά χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων ανωνύμων εταιριών είναι η αυξημένη εποπτεία, κρατική ή από φορείς της αντίστοιχης αγοράς ή από επιφορτισμένες προς τούτο ανεξάρτητες αρχές, η ανάληψη παντός είδους ευθύνης τους απέναντι στο επενδυτικό κοινό και η τήρηση των υποχρεώσεων διαφάνειας, των κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης

σε ρυθμιζόμενη αγορά στην Ελλάδα (άρθρο 1). Στο άρθρο 2 του νόμου τούτου υπάρχει σαφής διάκριση και ορισμός των εκτελεστικών μελών, δηλαδή των μελών του Δ.Σ., που έχουν εκτελεστικές αρμοδιότητες όσον αφορά τη διαχείριση της εταιρείας, ενδεικτική απαρίθμηση των οποίων γίνεται στο άρθρο 6 του νόμου, ενώ στο άρθρο 5 ρητά προβλέπεται ότι τα εκτελεστικά μέλη ορίζονται από το Δ.Σ. και ότι στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς υποβάλλονται τα πρακτικά της συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου ή της γενικής συνέλευσης, που έχει ως θέμα και τη συγκρότηση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και μάλιστα εντός καθοριζόμενης προθεσμίας.

Με το άρθρο 87 παράγραφος 5 του ν.4548/2018 δόθηκε η δυνατότητα και στις μη εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά ανώνυμες εταιρείες να εκλέγουν, βάση σχετικής πρόβλεψης του καταστατικού τους, εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ., με τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες που ορίζονται στο ν. 3016/2002, όπως αυτός ισχύει¹⁹, ενώ, εφόσον δεν υπάρχει τέτοια πρόβλεψη στο καταστατικό, η διοίκηση και εκπροσώπηση της εταιρείας ανήκει σε όλα τα μέλη του Δ.Σ. (πολυμελές και τουλάχιστον τριμελές), που ενεργούν, κατά

το άρθρο 87 παράγραφος 1 του ν.4548/2018, καταρχήν, συλλογικά²⁰. Στην περίπτωση αυτή, όμως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τα μέλη του Δ.Σ. εμπíπτουν στην περίπτωση λθ' του ν. 3213/2003, νοούμενα ως εκτελεστικά μέλη, και ως εκ τούτου υποχρεούνται σε υποβολή ΔΠΚ και ΔΟΣ ακόμη και αν έχουν την ιδιότητα του διευθύνοντος ή εντεταλμένου συμβούλου (μέλος ή μη του Δ.Σ. ή και τρίτοι) ή είναι μέλη της τυχόν προβλεπόμενης εκτελεστικής επιτροπής (μέλη του Δ.Σ. ή και τρίτοι) και ασκούν αποφασιστικές αρμοδιότητες στη διοίκηση και διαχείριση της εταιρείας. Και τούτο διότι, πέρα από τη στενή ερμηνεία που πρέπει να δίδεται όσον αφορά στις κατηγορίες των υπόχρεων προσώπων για υποβολή των παραπάνω δηλώσεων του ν. 3213/2003, ο νόμος αυτός αναφέρεται, όχι σε μέλη οργάνου διοίκησης με εκτελεστικές αρμοδιότητες, αλλά σε εκτελεστικά μέλη, δηλαδή, σε ιδιότητες που απαντώνται σε ορισμένα μόνο όργανα διοίκησης νομικών προσώπων και οι οποίες προϋποθέτουν, πέρα από την άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων και το τυπικό στοιχείο της επιλογής (εκλογή) ως εκτελεστικών μελών²¹. Ο νομοθέτης, προφανώς, είχε υπόψη του, το ότι στις μη εισηγμένες εταιρείες, δεν υπάρχει η

(ν.3016/2002), δημοσιότητας και αδειοδότησης από τις αρχές.

¹⁹ Γ. Σωτηρόπουλος Δικ. Αν. Ετ. έκδ. 2019 σελ. 1120, Λιβαδά εισ. Δικ. α.ε. σελ. 189-215

²⁰ Σπ. Ψυχομανη το Δικ. των Εμπορ. Εταιρ., έκδ. 2020, με αριθμό 1240

²¹ ΔΕΑ 1211/2014, 3235, 3057, 4412/2013

διασπορά που υπάρχει στις εισηγμένες και ότι κατά τεκμήριο, λόγω της μικρότερης μετοχικής τους αξίας, οι ίδιοι οι μέτοχοι είναι και οι διευθύνοντες σύμβουλοι και οι λοιποί ασκούντες τις αποφασιστικές αρμοδιότητες (δεύτερο υποερώτημα).

Στο πλαίσιο αυτό, ο εντοπισμός των εκτελεστικών μελών οργάνου διοίκησης εταιρείας γίνεται από το καταστατικό της από το οποίο και προκύπτει η ιδιότητα του μέλους και ο χαρακτηρισμός του ως εκτελεστικού, εφόσον σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, για τα μέλη αυτά, πέρα από την άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων, πρέπει να συντρέχει και το τυπικό στοιχείο της επιλογής (εκλογή,) επί δε εισηγμένων ανωνύμων εταιρειών και υποβολή του πρακτικού συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου ή της Γενικής Συνέλευσης στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (τρίτο υποερώτημα).

20. Κατά την άποψη της μειοψηφίας, η οποία απαρτίστηκε από τις: Κωνσταντίνα Χριστοπούλου και Φωτεινή Δεδούση, Νομικούς Συμβούλους του Κράτους (ψήφοι 2) η αναφορά του νόμου σε εκτελεστικά και μη μέλη γίνεται με βάση το ουσιαστικό περιεχόμενο των ασκούμενων από αυτά αρμοδιοτήτων. Έτσι, στις μη εισηγμένες Α.Ε., εφόσον, σύμφωνα με πρόβλεψη του καταστατικού, μέρος των αρμοδιοτήτων του ΔΣ μεταβιβαστεί σε ένα ή περισσότερα

μέλη του ή και σε τρίτα πρόσωπα τα μέλη αυτά, εφόσον ασκούν αποφασιστικές αρμοδιότητες στη διοίκηση και εκπροσώπηση της εταιρείας, θεωρούνται εκτελεστικά, και επομένως υποχρεούνται σε υποβολή δήλωσης ΔΠΣ και ΔΟΣ, στην περίπτωση δε αυτή η ιδιότητα του εκτελεστικού μέλους οργάνου διοίκησης θα προκύπτει για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση από το ουσιαστικό περιεχόμενο των αρμοδιοτήτων του και τα πραγματικά περιστατικά κάθε περίπτωσης. Διαφορετικά, θα ήταν άτοπο να απαιτείται υποβολή δήλωσης ΔΠΣ και ΔΟΣ από τα διευθυντικά στελέχη ανώνυμης εταιρείας-, που ασκούν εκτελεστικές αρμοδιότητες (χωρίς διάκριση εισηγμένων και μη) και να μην έχουν την υποχρέωση αυτή οι σύμβουλοι, οι οποίοι ασκούν εκτελεστικές αρμοδιότητες, επειδή ελλείπει το στοιχείο της τυπικότητας (εκλογής ως τέτοιου).

Επί του τετάρτου υποερωτήματος

21. Από τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης της περίπτωσης λθ' του ν.3213/2003, συνάγεται ότι η έννοια της φράσης «ιδιοκτήτη που συνάπτει δημόσιες συμβάσεις», που απαντάται στη διάταξη αυτή δεν ταυτίζεται με την έννοια της φράσης «επιχείρηση που συνάπτει δημόσιες συμβάσεις» κατά τον ορισμό που δίδεται στο άρθρο 5 του ν. 3310/2005. Αν ο νομοθέτης του ν. 3213/2003 ήθελε αυτό θα χρησιμοποιούσε την λέξη «επιχείρηση» και όχι «ιδιοκτήτη», ούτε, επίσης, θέλησε να

συνδέσει την έννοια του τελευταίου αυτού όρου με την έννοια του «βασικού μετόχου» επιχείρησης, όπως υπολαμβάνει η ερωτώσα Αρχή. Αναφερόμενος ο νομοθέτης στην παραπάνω διάταξη σε «ιδιοκτήτη», προφανώς, έχει υπόψη του τις ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν ένα μόνο ιδιοκτήτη ή ιδρυτή, που μπορεί να συνάπτει δημόσια σύμβαση ή να συμμετέχει σε διαγωνισμό ή διαδικασία ανάθεσης με σκοπό τη σύναψη δημόσιας σύμβασης, ανεξάρτητα εάν για την εκτέλεση αυτής προσφεύγει στη βοήθεια τρίτων. Περαιτέρω, να μεν, τόσο στην Α.Ε., όσο και στην εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε), δεν αποκλείεται η συγκέντρωση και όλων των μετοχών της ανώνυμης εταιρείας ή των εταιρικών μεριδίων εταιρείας περιορισμένης ευθύνης σε ένα μόνο πρόσωπο, ακόμη και εάν αυτό είναι ο διευθύνων σύμβουλος ή ο διαχειριστής της εταιρείας, αντίστοιχα, ο οποίος έτσι την ελέγχει τυπικά και ουσιαστικά²², αφού αναγνωρίζεται από το δίκαιο η μονοπρόσωπη κεφαλαιουχική εταιρεία²³, ο νομοθέτης όμως στην προαναφερόμενη διάταξη δεν είχε υπόψη του προσωπικές ή

εμπορικές εταιρείες. Και τούτο διότι, εφόσον η υποβολή ΔΠΣ και ΔΟΣ απαιτείται από μετόχους Α.Ε. που συγκεντρώνουν, μόλις, το 1% του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου κ.λπ και συμπεριλαμβάνονται στους δέκα πρώτους μετόχους ή από οποιονδήποτε εταίρο της Ε.Π.Ε. (άρθρο 2 παράγραφος 6 περ. αα, ββ του ν. 3310/2005), είναι σαφές ότι συμπεριλαμβάνονται σε κάθε περίπτωση και οι μέτοχοι ή οι εταίροι που κατέχουν μεγαλύτερο ποσοστό και ασφαλώς και αυτός που κατέχει το σύνολο των μετοχών της Α.Ε. ή των εταιρικών μεριδίων της Ε. Π. Ε., ώστε η αναφορά σε ιδιοκτήτη και συσχέτιση με τον βασικό μέτοχο να είναι εντελώς περιττή. Οι ατομικές αυτές επιχειρήσεις, όπως και οι εταιρικές επιχειρήσεις (όλες), σύμφωνα με το άρθρο 102 του ν. 3669/2008²⁴ που ίσχυε κατά το χρόνο θέσπισης της διάταξης της περίπτωσης λθ', μπορούσαν να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς δημοσίων έργων, εφόσον ήσαν εγγεγραμμένες στο ΜΕΕΠ στις τάξεις α1, α2, 1η Τάξη και 2η Τάξη και καλύπτουν τα όρια προϋπολογισμού ανά κατηγορία έργων²⁵ (από την Τρίτη Τάξη

²² ΑΠ 154/2018, ΑΠ 1355/2018, Ολομ. ΑΠ 5/1996 κ.α., ΠΠρΑθ 414/2020

²³ Βλ. άρθρο 1 παρ. 3 του κ.ν. 2190/1920, όπως αντικαταστάθηκε με το αρθρ. 3 του νόμου 3604/2007 και το άρθρο 41 παρ. 2 του νόμου 959/1979 και ήδη άρθρο 16 παρ. 2 ν. 4548/ 2018 για την ανώνυμη εταιρεία και άρθρο 43α του νόμου 3190/1955 για εταιρεία περιορισμένης ευθύνης

²⁴ «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας περί κατασκευής δημοσίων έργων» (ο ν. 3669/2008 καταργήθηκε με
πρ ΟΤΑ ση

την παρ. 1 περίπτωση 31 του άρθρου 377 του ν. 4412/2016, ΦΕΚ Α' 147/08-08-2016, πλην των άρθρων 80 έως 110, τα οποία παρέμειναν σε ισχύ μέχρι την έκδοση του προεδρικού διατάγματος του άρθρου 83

²⁵ Άρθρο 102 Όρια προϋπολογισμού έργων κατά τάξη επιχειρήσεων Μ.Ε.ΕΠ. «1.Τα όρια προϋπολογισμού ανά κατηγορία έργων, στα οποία έχουν δικαίωμα συμμετοχής οι εγγεγραμμένες στο Μ.Ε.ΕΠ. εργοληπτικές επιχειρήσεις, ανάλογα με την τάξη εγγραφής τους, είναι τα ακόλουθα: α) για την Α1 τάξη ανώτατο όριο ενενήντα χιλιάδες (90.000) ευρώ,
ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

και άνω μόνο Α.Ε.)²⁶. Επίσης, επί Ο.Ε. και Ε.Ε. δεν νοείται ιδιοκτήτης, επειδή στην περίπτωση που απομείνει ένας εταίρος ή σε ετερόρρυθμη, αν εκλείψει ο μοναδικός ετερόρρυθμος εταίρος, αυτή λύεται, εάν δεν εισέλθει νέο μέλος ή δεν αντικατασταθεί ο ετερόρρυθμος εταίρος, αντίστοιχα - βλ. άρθρα 267 και 281 του ν. 4072/2012).

Επί του πέμπτου υποερωτήματος

22. Σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν, η υποχρέωση ΔΠΣ και ΔΟΣ αφορά τον ιδιοκτήτη, τους εταίρους, τους βασικούς μετόχους, τα εκτελεστικά μέλη οργάνου διοίκησης και τα διευθυντικά στελέχη των ελληνικών εργοληπτικών επιχειρήσεων που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, εφόσον το αντικείμενό τους υπερβαίνει τα οριζόμενα στο νόμο ποσά, καθώς και τα φυσικά πρόσωπα των αλλοδαπών εργοληπτικών επιχειρήσεων, που κατέχουν μία από τις παραπάνω ιδιότητες και έχουν τη μόνιμη κατοικία τους στην Ελλάδα. Η υποχρέωση, επομένως, δεν βαρύνει τις επιχειρήσεις που

συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, αφού οι ΔΠΣ και ΔΟΣ δεν υποβάλλονται για λογαριασμό τους αλλά, αυτοτελώς, από τα πρόσωπα που έχουν μία από τις παραπάνω ιδιότητες. Στην περίπτωση δε που βασικός μέτοχος είναι νομικό πρόσωπο, την υποχρέωση υποβολής ΔΠΣ και ΔΟΣ υπέχουν, σύμφωνα και με τις λοιπές προϋποθέσεις που ορίζονται στο προαναφερθέν άρθρο 2 παρ. 6 εδ. γ του ν.3310/2005, όλα τα φυσικά πρόσωπα, απεριορίστως, μέχρι το τελευταίο, εφόσον είναι κύρια μετοχών ή κάτοχοι δικαιωμάτων ψήφου ποσοστού, τουλάχιστον 1%. Πρόσθετο επιχείρημα αντλείται και από το άρθρο 2 παρ. 1 περ. vii του ν. 3213/2003, το οποίο επιβάλλει να αναφέρονται στην ΔΠΣ και ΔΟΣ των φυσικών προσώπων, μεταξύ άλλων, οι μετοχές ημεδαπών και αλλοδαπών εταιρειών, καθώς και η συμμετοχή σε κάθε είδους εταιρεία ή επιχείρηση. Αντίθετα, ο νομοθέτης, εξαιρετικά και μόνο στην περίπτωση λε' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν.

β) για την Α2 τάξη ανώτατο όριο τριακόσιες χιλιάδες (300.000) ευρώ, γ) για την πρώτη τάξη ανώτατο όριο επτακόσιες πενήντα χιλιάδες (750.000) ευρώ, δ) για τη δεύτερη τάξη ανώτατο όριο ένα εκατομμύριο πεντακόσιες χιλιάδες (1.500.000) ευρώ και κατώτατο εκατόν εβδομήντα πέντε χιλιάδες (175.000) ευρώ, ε) για την τρίτη τάξη ανώτατο όριο τρία εκατομμύρια επτακόσιες πενήντα χιλιάδες (3.750.000) ευρώ και κατώτατο πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ, στ) για την τέταρτη τάξη ανώτατο όριο επτά εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (7.500.000) ευρώ και κατώτατο ένα εκατομμύριο τετρακόσιες χιλιάδες (1.400.000) ευρώ, ζ) για την πέμπτη τάξη ανώτατο όριο είκοσι δύο εκατομμύρια (22.000.000) ευρώ και κατώτατο τρία εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (3.500.000) ευρώ, η) για την έκτη τάξη ανώτατο όριο σαράντα τέσσερα εκατομμύρια (44.000.000) ευρώ και

κατώτατο δέκα εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (10.500.000) ευρώ, θ) για την έβδομη τάξη δεν τίθεται ανώτατο όριο, ενώ το κατώτατο όριο είναι τριάντα πέντε εκατομμύρια (35.000.000) ευρώ.

-Ήδη το παραπάνω άρθρο (όπως και τα άρθρα 80-110) καταργήθηκαν με το άρθρο 119 παρ. 25 του ν. 4472/2019, μετά την έκδοση του προεδρικού διατάγματος που προβλέπεται από την παράγραφο 20 αυτού

²⁶ Η φράση μόνο «με μορφή ανώνυμης εταιρείας» της παρ. 6 του άρθρου 100 του ν. 3669/2008, η οποία διατηρήθηκε σε ισχύ με την περίπτωση 31 της παρ. 1 του άρθρου 377 του ν. 4412/2016, είχε καταργηθεί με το άρθρο 119 του ν. 4472/2019

3213/2003, για τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και εταιρείες, που κατέχουν ποσοστό άνω του 1% σε Ανώνυμες Αθλητικές Εταιρείες, περιόρισε την υποχρέωση στον Πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ. αυτών, απαλλάσσοντας από την υποχρέωση τα φυσικά πρόσωπα, που κατείχαν ποσοστά μεγαλύτερα του 1% του μετοχικού κεφαλαίου.

Επομένως, δεν συντρέχει περίπτωση αναλογικής εφαρμογής της περίπτωσης λε' σε όσες περιπτώσεις υπόχρεο είναι νομικό πρόσωπο, επειδή στην περίπτωση αυτών πρόκειται για εκούσιο κενό, αφού, όπου ο νομοθέτης το θέλησε, το όρισε ρητά, θεσπίζοντας εξαίρεση στον κανόνα, όπως έπραξε μόνο στην περίπτωση λε' της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3212/2003 ειδικά για τις Ανώνυμες Αθλητικές Εταιρείες.

Επί του έκτου υποερωτήματος

23. Πραγματικός δικαιούχος (beneficial owner) επιχείρησης ή εταιρείας ή νομικής οντότητας θεωρείται κάθε φυσικό πρόσωπο στο οποίο αυτά ανήκουν ή το οποίο ελέγχει πραγματικά ένα από τα νομικά αυτά πρόσωπα ή για λογαριασμό

του οποίου διεξάγονται συναλλαγές ή δραστηριότητές τους. Η έννοια του πραγματικού δικαιούχου αντιπαραβάλλεται με την έννοια του νόμιμου κυρίου (legal owner) του νομικού προσώπου ή της νομικής οντότητας, ο οποίος δηλώνεται ως μέτοχος ασκών τον έλεγχο αυτών. Όπως παραπάνω αναφέρθηκε, ο ν. 3213/2003 περιέχει εξαντλητική απαρίθμηση των ιδιοτήτων των υπόχρεων, εξαιτίας των οποίων τα πρόσωπα αυτά υπέχουν την υποχρέωση υποβολής ΔΠΣ και ΔΟΣ. Στην προκειμένη περίπτωση από το νόμο γίνεται αναφορά μόνο σε «ιδιοκτήτη», «εταίρο» και «βασικό μέτοχο», χωρίς να περιλαμβάνει κάποια πρόβλεψη, στη διάταξη αυτή, για τον «πραγματικό δικαιούχο», ενώ δεν γίνεται παραπομπή σε κάποια άλλη διάταξη νόμου. Ωστόσο κατά τον ορισμό της έννοιας του βασικού μετόχου, ρητά, ορίζεται ότι, κατά τον υπολογισμό του ποσοστού του μετοχικού κεφαλαίου, λαμβάνεται υπόψη και ο αριθμός μετοχών ή δικαιωμάτων ψήφου, που ανήκουν ή κατέχονται από «παρένθετα πρόσωπα» κατά την έννοια του άρθρου 9 του 3310/2005²⁷, από «ελεγχόμενες επιχειρήσεις», από «συνδεδεμένες με αυτές

²⁷ «9. "Παρένθετα πρόσωπα": Είναι:

α) οι σύζυγοι,
β) οι συγγενείς σε ευθεία γραμμή απεριορίστως και εκ πλάγιου μέχρι και τρίτου βαθμού εξ αίματος και εξ αγχιστείας,

γ) το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί, για οποιαδήποτε αιτία, για λογαριασμό ή καθ' υπόδειξη ή κατ' εντολή άλλου φυσικού ή νομικού προσώπου που κατέχει, είτε το ίδιο είτε μέσω άλλου παρένθετου προσώπου, μία ή περισσότερες ιδιότητες της

πρ ΟΤΑ ση

παραγράφου 1 του άρθρου 3 σε επιχείρηση μέσωσ ενημέρωσης ή σε επιχείρηση που συνάπτει δημόσιες συμβάσεις ή εξαρτάται οικονομικά μέσω χρηματοδότησης, εξαιρουμένων των δανείων από αναγνωρισμένους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, ή καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο ή επηρεάζεται καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο, στη λήψη αποφάσεων που λαμβάνονται σχετικά με τη διοίκηση ή λειτουργία της επιχείρησης»

εταιρείες κατά την έννοια του άρθρου 42 Ε του κ.ν. 2190/1920», καθώς και από «συνδεδεμένες με αυτές άλλες εταιρείες». Επίσης, υπολογίζονται τα δικαιώματα ψήφου, τα οποία κατέχονται από άλλο μέτοχο βάσει σύμβασης ενεχύρου ή επικαρπίας ή ως συνέπεια λήψης ασφαλιστικού μέτρου σε βάρος του κυρίου των αντίστοιχων μετοχών, καθώς και ο αριθμός μετοχών που δεν ανήκουν στην κυριότητά του, αλλά από τις οποίες ο μέτοχος αυτός δικαιούται να λαμβάνει μέρος.

Κατά συνέπεια αυτών, στο ρυθμιστικό πεδίο των κανόνων του «πόθεν έσχες» δεν περιλαμβάνεται και ο τυχών «πραγματικός δικαιούχος», παρά μόνο κατά το μέρος και στην έκταση που αναφέρεται το άρθρο 2 του ν. 3310/2005 στα «παρένθετα πρόσωπα» και στις «ελεγχόμενες επιχειρήσεις».

Απαντήσεις

24. Ενόψει των προεκτεθέντων, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Α' Τμήμα) στα ερωτήματα που τέθηκαν, γνωμοδοτεί ως εξής:

α. Ομόφωνα, ότι δεν μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή της διάταξης της περίπτωσης λθ' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 3213/2003, κατά το μέρος που αυτή εξαιρεί από την υποβολή ΔΠΣ και ΔΟΣ τα φυσικά πρόσωπα αλλοδαπών επιχειρήσεων, που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις και έχουν μόνιμη κατοικία εκτός

Ελλάδας, στις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου αυτής, που αφορούν αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα με μόνιμη κατοικία εκτός Ελλάδας, καθώς και στα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα των ελληνικών εργοληπτικών επιχειρήσεων, με μόνιμη κατοικία, επίσης, εκτός Ελλάδας (α υποερώτημα, πρώτο και δεύτερο σκέλος, αντίστοιχα).

β. Ομόφωνα, ότι οι όροι «εταίριοι», «βασικοί μέτοχοι» και «διευθυντικά στελέχη», που αναφέρονται στην αυτή ως άνω διάταξη της περίπτωσης λθ', ταυτίζονται εννοιολογικά με τους αντίστοιχους όρους της διάταξης της παραγράφου 2 του ν. 3310/2005.

Κατά πλειοψηφία, ότι ως «εκτελεστικά μέλη οργάνου διοίκησης» νοούνται τα μέλη οργάνου διοίκησης νομικών προσώπων, για τα οποία, πέρα από την άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων, συντρέχει και το τυπικό στοιχείο της επιλογής (εκλογή) και ότι έχουν τηρηθεί οι προς τούτο απαιτούμενες διατυπώσεις, όπως αποδεικνύεται από τα προβλεπόμενα έγγραφα (β και γ υποερώτημα).

γ. Ομόφωνα ότι η έννοια του όρου «διοκτήτης» αφορά ατομικές επιχειρήσεις (δ υποερώτημα).

δ. Ομόφωνα, ότι η διάταξη της περίπτωσης λε' του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 3213/2003, που αφορά σε Ανώνυμη Αθλητική Εταιρεία, δεν μπορεί να τύχει αναλογικής εφαρμογής και στις λοιπές περιπτώσεις της

παραγράφου 1 του άρθρου 1 του παραπάνω νόμου (ε υποερώτημα).

ε. Ομόφωνα, ότι στο ρυθμιστικό πεδίο των κανόνων του «πόθεν έσχες» δεν περιλαμβάνεται και ο τυχόν «πραγματικός δικαιούχος», παρά μόνο κατά το μέρος και στην έκταση που αναφέρεται στο άρθρο 2 του ν. 3310/2005 στα «παρένθετα πρόσωπα» και στις «ελεγχόμενες επιχειρήσεις» (στ υποερώτημα).

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 03-02-2021

Η Πρόεδρος του Α' Τμήματος

Ευγενία Βελώνη

Ο Εισηγητής

Παρασκευάς Χρυσστομίδης

Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ. Νομικός Σύμβουλος
του Κράτους

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

A. Άδειες Δημοτικών Υπαλλήλων

B. Άδεια Ανατροφής Τέκνου Υπαλλήλων Ν.Π.Ι.Δ.

Α. Άδειες δημοτικών υπαλλήλων

ΘΕΜΑ: Ρυθμίσεις θεμάτων αδειών υπαλλήλων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Ν. 4674/2020 (ΦΕΚ 53 Α') και παροχή διευκρινίσεων για τη χορήγηση αδειών σε νεοδιόριστους υπαλλήλους

Εγκύκλιος 19431/ 13.3.2021 (ΑΔΑ: ΑΔΑ: ΨΛ2Δ46ΜΤΛ6-ΦΦΙ) του Υπουργείου Εσωτερικών

Σε συνέχεια της υπ. αρ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/117/οικ. 11102/28.5.2020 (ΑΔΑ:6ΣΦ146ΜΤΛ6-48Π) διευκρινιστικής εγκυκλίου της Γενικής Διεύθυνσης Ανθρώπινου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα επί διατάξεων του ν. 3528/2007 ΥΚ για θέματα αδειών, με την παρούσα παρέχονται οδηγίες εφαρμογής για τις ομοίου περιεχομένου ρυθμίσεις του ν. 3584/2007 Κώδικας Κατάστασης Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων, όπως τροποποιήθηκαν και πλέον ισχύουν με το άρθρο 47 του ν. 4674/2020 (ΦΕΚ 53 Α'), καθώς και διευκρινίσεις σχετικά με τη χορήγηση αδειών σε νεοδιόριστους υπαλλήλους.

Προς διευκόλυνση των υπηρεσιών προσωπικού η παρούσα εγκύκλιος χωρίζεται σε τρία κεφάλαια: Το πρώτο αφορά άδειες και διευκολύνσεις των μονίμων υπαλλήλων και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου προσωπικό, στο δεύτερο περιλαμβάνονται

οι άδειες που δικαιούται το προσωπικό με σχέση ΙΔΟΧ και στο τρίτο κεφάλαιο παρέχονται οδηγίες για τη χορήγηση αδειών σε νεοδιόριστους υπαλλήλους. Διευκρινίζεται, ότι στο τρίτο κεφάλαιο, δεν περιλαμβάνονται νέες ρυθμίσεις, ωστόσο λόγω του διορισμού μεγάλου αριθμού νέων υπαλλήλων στους φορείς των ΟΤΑ α βαθμού, κατά το τελευταίο διάστημα, ιδίως μέσω της 3Κ/2018 Προκήρυξης του ΑΣΕΠ και της αποστολής πλήθους σχετικών ερωτημάτων, κρίθηκε σκόπιμο να παρασχεθούν εκ νέου οδηγίες για την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του ΚΚΔΚΥ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ ΜΟΝΙΜΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΑΙ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΙΔΑΧ

1. ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ 22 ΗΜΕΡΩΝ

Με την παρ. 1 β) του άρθρου 47 του νόμου επέρχονται τροποποιήσεις στις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 57 του Κώδικα Κατάστασης Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων (ν. 3584/2007, εφεξής ΚΚΔΚΥ), τόσο στην ουσία όσο και στη δομή των ρυθμίσεων προκειμένου αφενός η ενάσκηση των προβλεπόμενων δικαιωμάτων να προβλέπεται με σαφήνεια στο κείμενο του νόμου και, αφετέρου, οι υπάλληλοι που έχουν πράγματι ανάγκη διευκόλυνσης, είτε γιατί έχουν οι ίδιοι πρόβλημα αναπηρίας είτε γιατί έχουν την άμεση φροντίδα ατόμων με αναπηρία ή

προβλήματα υγείας, να διευκολύνονται ουσιαστικά.

Ειδικότερα, στην παρ. 2 συγκεντρώνονται οι ρυθμίσεις που περιλαμβάνονταν στις προϊσχύουσες παρ. 2 και 3 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ και προβλέπονται τα εξής:

Α) *«Υπάλληλοι που πάσχουν ή έχουν σύζυγο ή τέκνο που πάσχει από νόσημα, το οποίο α) απαιτεί τακτικές μεταγγίσεις αίματος ή β) χρήζει περιοδικής νοσηλείας, δικαιούνται ειδική άδεια με αποδοχές έως είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο.»*

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα και στην αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 εγκύκλιο για τον καθορισμό των ανωτέρω νοσημάτων, η εν λόγω άδεια θα πρέπει να χορηγείται στους δικαιούχους εφόσον πληρούνται οι εξής δύο προϋποθέσεις:

- κατάθεση γνωμάτευσης της αρμόδιας πρωτοβάθμιας υγειονομικής επιτροπής, με την οποία θα πιστοποιείται αιτιολογημένα ότι η πάθηση από την οποία πάσχουν οι ίδιοι οι υπάλληλοι, ο/η σύζυγος ή κάποιο τέκνο τους, χρήζει τακτικών μεταγγίσεων αίματος ή περιοδικής νοσηλείας σε δημόσιο ή ιδιωτικό νοσηλευτικό ίδρυμα
- προσδιορισμός του χρονικού διαστήματος, για το οποίο απαιτείται η νοσηλεία αυτή ή οι

τακτικές μεταγγίσεις, εφόσον δεν προκύπτει ήδη από τα δικαιολογητικά της προηγούμενης περίπτωσης.

Ως τέκνα για την εφαρμογή της παρούσας νοούνται τα ανήλικα τέκνα, για τα οποία ο γονέας έχει την φροντίδα και επιμέλεια αυτών, καθώς βάσει των ισχυουσών πλέον ρυθμίσεων, όπου ο νομοθέτης επιθυμεί να χορηγεί δικαίωμα ειδικής άδειας και για ενήλικα τέκνα, το προβλέπει ρητώς.

Β) *Η ειδική άδεια των 22 ημερών χορηγείται και σε υπαλλήλους που έχουν τέκνα που πάσχουν από βαριά νοητική στέρωση ή σύνδρομο Down ή Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (Δ.Α.Δ.), εφόσον αυτά είναι ανήλικα ή ενήλικα που δεν εργάζονται λόγω των παθήσεων αυτών.*

Σε συνέχεια και των προηγούμενων σχετικών αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 και ΔΙΔΑΔ/Φ.69/94/οικ.27322/8-8-2017, ΑΔΑ: ΩΡ9Θ465ΧΘΨ-ΛΤΥ, εγκυκλίων, διευκρινίζεται ότι για τη χορήγηση της ανωτέρω άδειας, η οποία χορηγείται ανεξαρτήτως του εάν τα τέκνα χρήζουν ή όχι περιοδικής νοσηλείας και χωρίς γνωμάτευση υγειονομικής επιτροπής, απαιτείται:

- γνωμάτευση από δημόσιο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο ή παιδοψυχιατρικό τμήμα δημοσίου νοσοκομείου, στην οποία θα δηλώνεται

η βαριά νοητική στέρση ή το σύνδρομο Down ή η Δ.Α.Δ.

- σε περίπτωση που το τέκνο είναι ενήλικο, απαιτείται προσκόμιση εκείνων των δικαιολογητικών (όπως π.χ. φορολογικές δηλώσεις, πιστοποιητικά ΚΕΠΑ ή άλλα αρμοδίως χορηγηθέντα δημόσια έγγραφα), από τα οποία θα προκύπτει ότι το τέκνο δεν εργάζεται και είναι ανάκανο προς εργασία λόγω της πάθησης αυτής.

Γ) Με τις ρυθμίσεις των ως άνω διατάξεων προβλέπεται, για πρώτη φορά με νομοθετική ρύθμιση, η δυνατότητα χορήγησης αυξημένου αριθμού ημερών ειδικής άδειας (32 ημέρες) είτε σε περίπτωση που ο υπάλληλος δικαιούται την ειδική άδεια για περισσότερα από ένα πρόσωπα είτε σε περίπτωση που, για το ίδιο πρόσωπο, δικαιούχοι της άδειας είναι περισσότεροι του ενός υπάλληλοι. Ειδικότερα:

Γι) Σε περίπτωση που ο/η υπάλληλος δικαιούται την ειδική άδεια των 22 ημερών για περισσότερα από ένα πάσχοντα πρόσωπα σύμφωνα με τις διατάξεις των δύο πρώτων εδαφίων της παρ. 2 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ, η ειδική άδεια με αποδοχές προσαυξάνεται κατ' ανώτατο όριο σε τριάντα δύο (32) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο.

Υπάλληλος δικαιούται την ειδική άδεια των 22 ημερών, γιατί πάσχει ο ίδιος από νόσημα που χρήζει περιοδικής νοσηλείας, έχει σύζυγο που πάσχει από νόσημα που χρήζει τακτικών μεταγγίσεων και/ή έχει τέκνο που πάσχει από Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (Δ.Α.Δ.). Για τον συγκεκριμένο υπάλληλο η ειδική άδεια προσαυξάνεται σε τριάντα δύο (32) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο.

Γii) Σε περίπτωση που για το ίδιο πάσχον πρόσωπο δικαιούχοι της άδειας είναι περισσότεροι του ενός υπάλληλοι, η ειδική άδεια με αποδοχές προσαυξάνεται κατ' ανώτατο όριο σε τριάντα δύο (32) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο για το σύνολο των δικαιούχων υπαλλήλων αθροιστικά.

Στην περίπτωση αυτή οι συνδικαιούχοι, με κοινή τους δήλωση, η οποία κατατίθεται στις υπηρεσίες τους, καθορίζουν ποιος θα κάνει χρήση της άδειας και για πόσο χρονικό διάστημα. Σε κάθε περίπτωση πάντως η συνολική διάρκεια της άδειας δεν μπορεί να υπερβεί τις τριάντα (32) εργάσιμες ημέρες ετησίως για το σύνολο των συνδικαιούχων υπαλλήλων. Επιπλέον, ο κάθε δικαιούχος θα πρέπει να δηλώνει υπεύθυνα κάθε φορά στη σχετική αίτηση χορήγησης, πόσες ημέρες της δικαιούμενης από κοινού άδειας των 32 ημερών έχει κάνει ήδη χρήση ο άλλος συνδικαιούχος στην υπηρεσία, όπου εργάζεται.

Παράδειγμα:

πρ ΟΤΑ ση

Παράδειγμα:

Σύζυγοι υπάλληλοι ΟΤΑ που έχουν τέκνο που πάσχει από Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (Δ.Α.Δ.):

- Και οι δύο δικαιούνται ειδική άδεια, η οποία προσαυξάνεται αθροιστικά καθώς είναι και οι δύο δικαιούχοι, για το ίδιο πάσχον πρόσωπο, σε τριάντα δύο (32) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο.

- Με δήλωσή τους καθορίζεται ο αριθμός των ημερών που θα λάβει κάθε δικαιούχος υπάλληλος από το σύνολο των τριάντα δύο (32) εργάσιμων ημερών τον χρόνο που δικαιούνται αθροιστικά για το τέκνο τους.

- Σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, την εν λόγω άδεια δικαιούται ο γονέας που ασκεί την επιμέλεια του τέκνου που χρήζει τακτικής μετάγγισης ή περιοδικής νοσηλείας ή του τέκνου που πάσχει από βαριά νοητική στέρση ή σύνδρομο Down ή Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (Δ.Α.Δ.).

Επισημαίνεται ότι η ως άνω ειδική άδεια των 22 ή 32 ημερών, κατά περίπτωση, χορηγείται είτε συνεχόμενα είτε τμηματικά ανά ημερολογιακό έτος, ήτοι από 01/01 έως 31/12 του κάθε έτους και δεν μεταφέρεται στο επόμενο έτος τυχόν μέρος της άδειας που δεν χορηγήθηκε έως 31/12.

πρ ΟΤΑ ση

Επισημαίνεται δε ότι η εν λόγω άδεια χορηγείται ολόκληρη και όχι αναλογία αυτής, ανεξαρτήτως του χρονικού σημείου εντός του έτους κατά το οποίο ο/η υπάλληλος θα υποβάλει τη σχετική αίτηση και εκδοθεί η απόφαση χορήγησής της.

ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ 6 ΗΜΕΡΩΝ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Στη νέα παρ. 3 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ προβλέπεται, για πρώτη φορά, η δυνατότητα χορήγησης άδειας επιπλέον της κανονικής και για τους υπαλλήλους που έχουν τέκνα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 50% και δεν υπάγονται στις περιπτώσεις της παρ. 2 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ, ενώ προβλέπεται και σε αυτή την περίπτωση προσαύξηση σε περίπτωση που οι προϋποθέσεις συντρέχουν για περισσότερα πρόσωπα ή υπάρχουν περισσότεροι συνδικαιούχοι. Ειδικότερα:

i) Υπάλληλοι που δεν υπάγονται στις περιπτώσεις της παρ. 2 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ, για τις οποίες χορηγείται η ειδική άδεια των 22 ημερών και α) έχουν οι ίδιοι ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω, ή β) έχουν ανήλικα ή ενήλικα τέκνα, τα οποία δεν εργάζονται λόγω της αναπηρίας αυτής, με ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω, δικαιούνται ειδική άδεια έξι (6) εργάσιμων ημερών με αποδοχές κάθε χρόνο, επιπλέον της κανονικής.

Προϋποθέσεις χορήγησης της εν λόγω ειδικής άδειας είναι:

ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

- ο/η υπάλληλος να μην δικαιούται την ειδική άδεια των 22 ημερών για το ίδιο πρόσωπο
- πιστοποίηση ποσοστού αναπηρίας 50% και άνω για τον/την ίδιο/ -α τον/την υπάλληλο ή τέκνο αυτού/αυτής από ΚΕ.Π.Α.

εφόσον τα τέκνα είναι ενήλικα, απαιτείται προσκόμιση εκείνων των δικαιολογητικών (όπως π.χ. φορολογικές δηλώσεις, πιστοποιητικά ΚΕΠΑ ή άλλα αρμοδίως χορηγηθέντα δημόσια έγγραφα), από τα οποία θα προκύπτει ότι το τέκνο δεν εργάζεται και είναι ανίκανο προς εργασία λόγω της αναπηρίας.

ii) Σε περίπτωση που ο/η υπάλληλος δικαιούται την ειδική άδεια για περισσότερα από ένα πάσχοντα πρόσωπα, η ειδική άδεια των 6 ημερών με αποδοχές προσαυξάνεται κατ' ανώτατο όριο σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο.

- Σε περίπτωση που για το ίδιο πάσχον πρόσωπο δικαιούχοι της άδειας είναι περισσότεροι του ενός υπάλληλοι, η ειδική άδεια με αποδοχές προσαυξάνεται κατ' ανώτατο όριο σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες τον χρόνο για το σύνολο των δικαιούχων υπαλλήλων αθροιστικά.
- Με δήλωση των συνδικαιούχων υπαλλήλων καθορίζεται ο αριθμός των ημερών που θα λάβει κάθε δικαιούχος υπάλληλος από το

σύνολο των δέκα (10) εργάσιμων ημερών τον χρόνο που δικαιούνται για το ίδιο πάσχον πρόσωπο αθροιστικά.

Για την εφαρμογή των ανωτέρω ισχύουν αντίστοιχα τα ανωτέρω παραδείγματα για τη χορήγηση της ειδικής άδειας των 22 ημερών.

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΑΔΕΙΩΝ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΤΕΣ

Για πρώτη φορά με τη νομοθετική ρύθμιση της παραγράφου 4 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ προβλέπεται η δυνατότητα χορήγησης των ειδικών αδειών των παρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου και σε δικαστικούς συμπαραστάτες προσώπων που πληρούν τις προϋποθέσεις των διατάξεων είτε η καθημερινή φροντίδα των προσώπων αυτών παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας είτε όχι, με πρόβλεψη, ωστόσο, για χορήγηση μειωμένου αριθμού ημερών άδειας στην πρώτη περίπτωση. Ειδικότερα για τη χορήγηση των ειδικών αδειών σε δικαστικούς συμπαραστάτες απαιτείται κατά περίπτωση να πληρούνται οι κάτωθι προϋποθέσεις:

Γενικές προϋποθέσεις:

-Δικαστική απόφαση, με την οποία ο/η υπάλληλος ορίζεται δικαστικός συμπαραστάτης.

-Ρητή ανάθεση της επιμέλειας του συμπαραστατούμενου στον δικαστικό συμπαραστάτη με τη δικαστική απόφαση (σχετική και η αριθ. 77/2018 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους).

- Για τη χορήγηση ολόκληρης της άδειας των 22 ημερών θα πρέπει η καθημερινή φροντίδα των συμπαραστατούμενων να μην παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας. Η συνδρομή της προϋπόθεσης αυτής αποδεικνύεται με υπεύθυνη δήλωση του/της υπαλλήλου.

Ειδικές προϋποθέσεις:

α) Για τη χορήγηση της ειδικής άδειας των 22 ημερών απαιτείται ο/η συμπαραστατούμενος/η να πάσχει από τα αναφερόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 57 νοσήματα ή από ανοϊκή συνδρομή.

Για τη διαπίστωση συνδρομής των νοσημάτων της παρ. 2 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ ισχύουν τα ανωτέρω αναφερόμενα για τη χορήγηση της ειδικής άδειας των 22 ημερών ενώ για τη συνδρομή της προϋπόθεσης της ανοϊκής συνδρομής απαιτείται σχετική ιατρική γνωμάτευση ή να προκύπτει αυτό από το σκεπτικό της δικαστικής απόφασης περί δικαστικής συμπαράστασης.

β) Για τη χορήγηση της ειδικής άδειας των 6 ημερών απαιτείται:

-ο/η υπάλληλος να μην δικαιούται την ειδική άδεια των 22 ημερών και

-ο/η συμπαραστατούμενος/η να έχει ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω βάσει σχετικού πιστοποιητικού από Κ.Ε.Π.Α.

Σε περίπτωση που από την υπεύθυνη δήλωση που προσκομίζουν οι υπάλληλοι-δικαστικοί συμπαραστάτες προκύπτει ότι η φροντίδα των συμπαραστατούμενων παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας, τότε οι υπάλληλοι αυτοί, τηρουμένων κατά περίπτωση των λοιπών προϋποθέσεων, δικαιούνται το ήμισυ των προβλεπομένων ειδικών αδειών των παρ. 2 και 3 του άρθρου 57 του ΚΚΔΚΥ, ήτοι έντεκα (11) και τρεις (3) ημέρες το έτος, αντίστοιχα.

4. ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΑΙΜΟΛΗΨΙΑΣ Ή ΛΗΨΗΣ ΑΙΜΟΠΕΤΑΛΙΩΝ

Με τη νέα παράγραφο 5 του άρθρου 57 του ν. 3584/2007, αφενός προβλέπεται πλέον ρητά η δυνατότητα χορήγησης της άδειας και στους δότες αιμοπεταλίων, αφετέρου προβλέπεται ανώτατο ετήσιο όριο χορήγησης της άδειας αυτής.

Ειδικότερα, υπάλληλος που ανταποκρίνεται σε πρόσκληση από υπηρεσία αιμοληψίας για κάλυψη έκτακτης ανάγκης, καθώς και υπάλληλος, ο οποίος μετέχει σε οργανωμένη ομαδική αιμοληψία ή σε

διαδικασία παροχής αιμοπεταλίων, δικαιούται ειδικής άδειας απουσίας με πλήρεις αποδοχές δύο (2) ημερών για έξι (6) κατ' ανώτατο όριο το χρόνο αιμοληψίες ή παροχή αιμοπεταλίων.

Επισημαίνεται ότι το ως άνω προβλεπόμενο ανώτατο ετήσιο όριο αφορά συνολικά και τις αιμοληψίες ή παροχές αιμοπεταλίων.

Κατά τα λοιπά ισχύουν τα αναφερόμενα στην αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 εγκύκλιο.

5. ΑΔΕΙΑ ΓΙΑ ΕΤΗΣΙΟ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Στο άρθρο 57 του ΚΚΔΚΥ προστίθεται παράγραφος 9, με την οποία προβλέπεται για πρώτη φορά ότι στις υπαλλήλους χορηγείται μία (1) ημέρα τον χρόνο με αποδοχές για τη διενέργεια ετήσιου γυναικολογικού ελέγχου.

Για τη χορήγηση της άδειας αυτής απαιτείται να προσκομιστεί από την υπάλληλο σχετική βεβαίωση του θεράποντος ιατρού περί πραγματοποίησης του σχετικού ελέγχου.

6. ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΣΥΖΥΓΟΥ Ή ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΤΕΚΝΟΥ

Στο άρθρο 57 του ΚΚΔΚΥ προστίθεται παράγραφος 10, με την οποία προβλέπεται ότι υπάλληλοι που έχουν σύζυγο ή ανήλικο τέκνο που πάσχει από κακοήθεις νεοπλασίες, όπως λευχαιμίες, λεμφώματα και συμπαγείς όγκους, και ακολουθεί

θεραπίες με χημικούς ή ανοσοτροποποιητικούς παράγοντες ή ακτινοθεραπεία δικαιούνται ειδικής άδειας, η οποία καλύπτει την ημέρα της θεραπείας και την επόμενη αυτής.

Για τη χορήγηση της εν λόγω άδειας απαιτείται:

- εξάντληση των δικαιούμενων ειδικών αδειών των 22 ή 6 ημερών, αντίστοιχα

- προσκόμιση άπαξ σχετικής ιατρικής γνωμάτευσης σε ισχύ για τον/την σύζυγο ή το ανήλικο τέκνο, εφόσον δεν έχει προσκομιστεί ήδη για τη χορήγηση των αδειών των 22 ή 6 ημερών αντίστοιχα.

- βεβαίωση περί πραγματοποίησης της θεραπείας, η οποία θα πρέπει να κατατίθεται κάθε φορά αμέσως μετά την επάνοδο του υπαλλήλου στην υπηρεσία, προκειμένου να εγκριθεί η άδεια.

7. Α) ΑΔΕΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΕΚΝΟΥ ΣΕ ΘΕΤΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΟΧΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Η παρ. 2 του άρθρου 60 του ΚΚΔΚΥ τροποποιείται προκειμένου, στο πλαίσιο προστασίας της οικογένειας και αναγνώρισης των ιδιαιτεροτήτων του θεσμού της υιοθεσίας και αναδοχής, να συμπεριληφθεί σε αυτή ειδική ρύθμιση για τη χορήγηση της 9μηνιας άδειας ανατροφής τέκνου σε θετούς ή ανάδοχους γονείς.

Επισημαίνεται ότι μέχρι σήμερα για τη χορήγηση της 9μηνιας άδειας ανατροφής τέκνου σε θετούς ή ανάδοχους γονείς

εφαρμόζονταν τα αναφερόμενα στην υπ' αρ. 64/2008 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την υπ' αρ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/590/οικ.14346/29-5-2008 εγκύκλιο, σύμφωνα με τα οποία, οι θετοί και ανάδοχοι γονείς λάμβαναν αναλογία της άδειας αυτής με βάση την ημερομηνία γέννησης του υιοθετούμενου ή αναδεχόμενου τέκνου.

Ειδικότερα υπάλληλος που σωρευτικά:

- υιοθετεί ή αναδέχεται τέκνο ηλικίας έως τεσσάρων (4) ετών,

-έχει λάβει την τρίμηνη άδεια της παρ. 9 του άρθρου 60 του ΚΚΔΚΥ,

-αιτείται τη χορήγηση της συνεχόμενης 9μηνης άδειας ανατροφής τέκνου έναντι της διευκόλυνσης του μειωμένου ωραρίου,

δικαιούται, κατ' εξαίρεση, τη χορήγηση του συνόλου της άδειας των εννέα (9) μηνών για ανατροφή τέκνου, ανεξαρτήτως εν προκειμένω της ημερομηνίας γέννησης του τέκνου. Εάν μέχρι τη συμπλήρωση των τεσσάρων (4) ετών απομένει διάστημα μικρότερο των εννέα (9) μηνών, χορηγείται άδεια για το διάστημα που υπολείπεται.

Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι το μειωμένο ωράριο για ανατροφή τέκνου χορηγείται χωρίς να απαιτείται υποβολή σχετικής αίτησης από τον δικαιούχο υπάλληλο γονέα, εκτός της περίπτωσης που η δήλωση αφορά ποιος από τους δύο γονείς θα κάνει χρήση του εν λόγω δικαιώματος.

πρ ΟΤΑ ση

Αντίθετα και μόνο εφόσον ο υπάλληλος επιθυμεί να κάνει χρήση της συνεχόμενης εννεάμηνης άδειας ανατροφής απαιτείται εκ μέρους του η σχετική υποβολή αίτησης προκειμένου να μην ενεργοποιηθεί αυτοδικαίως το δικαίωμα το μειωμένου ωραρίου.

Επιπλέον, διευκρινίζεται ότι ειδικά για τους θετούς ή αναδόχους γονείς η χρήση της κατ' εξαίρεση εννεάμηνης άδειας ανατροφής δεν δύναται να διακοπεί και να μετατραπεί σε μειωμένο ωράριο, αφού προϋπόθεση για την χρήση του αποτελεί η ανέκκλητη εν προκειμένω δήλωσή του ότι δεν θα κάνει χρήση του μειωμένου ωραρίου.

Β) ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΓΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗ 4^{ου} ΤΕΚΝΟΥ ΚΑΙ ΑΝΩ

Επίσης, η παρ. 2 του άρθρου 60 του ΚΚΔΚΥ τροποποιείται ως προς το ότι προβλέπεται πλέον ρητά ότι:

- σε περίπτωση γέννησης τέταρτου τέκνου και άνω η υφιστάμενη διευκόλυνση της παράτασης του μειωμένου ωραρίου για δύο (2) ακόμα χρόνια χορηγείται ανεξάρτητα από τη διευκόλυνση που έχει προηγουμένως επιλέξει ο/η υπάλληλος (μειωμένο ωράριο ή συνεχόμενη άδεια) και
- η ίδια ως άνω διευκόλυνση χορηγείται με την απόκτηση κάθε τέκνου μετά το τέταρτο.

ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

8. ΔΗΛΩΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΕΚΝΟΥ

Η παρ. 3 του άρθρου 60 του ΚΚΔΚΥ τροποποιείται προκειμένου σε συνέχεια σειράς τροποποιήσεων των ρυθμίσεων του άρθρου 60 του ΚΚΔΚΥ να προσδιοριστεί ότι πλέον η υποχρέωση κοινής δήλωσης των γονέων υπαλλήλων, με την οποία δηλώνεται ποιος από τους δύο θα κάνει χρήση των διευκολύνσεων του άρθρου 60 ή με την οποία οι γονείς καθορίζουν χρονικά διαστήματα που ο καθένας θα κάνει χρήση των διευκολύνσεων, γίνεται πάντα μέσα στα προβλεπόμενα από κάθε επιμέρους διάταξη όρια ηλικίας του τέκνου.

Επισημαίνεται ότι η χρήση των ανωτέρω διευκολύνσεων από τους συνδικαιούχους γονείς θα πρέπει προκειμένου να πληρούται ο σκοπός της διάταξης, ήτοι η φροντίδα του τέκνου, να αφορά σε διαδοχικά χρονικά διαστήματα και όχι ταυτόσημα χρονικά.

9. ΑΔΕΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΙΑΤΡΙΚΩΣ ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Με τη διάταξη του άρθρου 19 του ν. 4604/2019 (Α' 50) προστέθηκε παράγραφος 8 στο άρθρο 57 του ΚΚΔΚΥ, με την οποία προβλέφθηκε ότι στις υπαλλήλους στις οποίες εφαρμόζονται μέθοδοι ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής του ν. 3305/2005 (Α' 17) χορηγείται για κάθε εφαρμογή των μεθόδων αυτών άδεια επτά (7) εργασίμων

ημερών με πλήρεις αποδοχές, ύστερα από βεβαίωση του θεράποντος ιατρού και του διευθυντή μονάδας ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (Μ.Ι.Υ.Α.). Σχετική είναι και η υπ. αρ. 31/2019 (ΑΔΑ: 978Τ465ΧΘ7-Κ65) εγκύκλιός μας.

10. ΑΔΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΔΙΑΚΟΠΗ ΦΟΙΤΗΣΗΣ Ή ΜΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΙΤΛΟΥ

Η παρ. 3 της αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.53/1379/οικ.4727/19-2-2008 απόφασης του Υπουργού Εσωτερικών (Β' 315) με τίτλο «Καθορισμός υποχρεώσεων των υπαλλήλων που τελούν σε άδεια υπηρεσιακής εκπαίδευσης» αντικαθίσταται και πλέον σε περίπτωση υπαίτιας διακοπής της φοίτησης υπαλλήλου, στον οποίο έχει χορηγηθεί άδεια υπηρεσιακής εκπαίδευσης ή άπρακτης παρέλευσης της προθεσμίας προσκόμισης του τίτλου σπουδών, πέραν της επιστροφής της προσαύξησης αποδοχών που ενδεχομένως έλαβε ο υπάλληλος προβλέπεται ως κύρωση ότι ο χρόνος της άδειας υπηρεσιακής εκπαίδευσης δεν υπολογίζεται ως χρόνος πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας.

Επισημαίνεται ότι προκειμένου να επέλθουν οι ως άνω δυσμενείς για τον υπάλληλο συνέπειες και στο πλαίσιο στοιχειοθέτησης της υπαιτιότητας αυτού απαιτείται η προηγούμενη κλήση αυτού σε ακρόαση κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις του

άρθρου 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν.2690/1999).

11. ΜΕΙΩΜΕΝΟ ΩΡΑΡΙΟ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (άρθρο 16 ν.2527/1997)

Α) Με τις διατάξεις της παρ. 9α του άρθρου 47 του ν. 4674/2020 αντικαθίσταται η παρ. 4 του άρθρου 16 του ν.2527/1997 και προβλέπεται πλέον ότι το μειωμένο ωράριο κατά μία (1) ώρα την ημέρα δικαιούνται οι μόνιμοι υπάλληλοι και οι υπάλληλοι με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ και ΙΔΟΧ που έχουν παιδιά έως 18 ετών που πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη ινσουλινοεξαρτώμενο ή τύπου 1 με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω, αντί της ηλικίας των 15 ετών που ίσχυε μέχρι σήμερα.

Επίσης, όσον αφορά τη χορήγηση μειωμένου ωραρίου για σύζυγο με αναπηρία, προστίθεται, πέραν της προϋπόθεσης της συντήρησης αυτού και η προϋπόθεση της φροντίδας του, προκειμένου να διευκρινιστεί ότι η έννοια της συντήρησης σχετίζεται περισσότερο με την υποχρέωση καθημερινής επιμέλειας αυτού και όχι με την οικονομική του συντήρηση. Για την απόδειξη της υποχρέωσης απαιτείται πιστοποιητικό από Κ.Ε.Π.Α., στο οποίο αναφέρεται ότι ο/η σύζυγος χρήζει βοήθειας άλλου προσώπου ή σχετική υπεύθυνη δήλωση του/ της υπαλλήλου ότι συντηρεί και φροντίζει τον/την σύζυγο του/ της που έχει ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω. Εξυπακούεται ότι

σε περίπτωση που η καθημερινή φροντίδα του/ της συζύγου παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας δεν είναι δυνατή η χορήγηση της διευκόλυνσης του μειωμένου ωραρίου, καθώς στην περίπτωση αυτή δεν πληρούται η προϋπόθεση της συντήρησης και φροντίδας του/ της συζύγου.

Β) Με τις διατάξεις της παρ. 9β του άρθρου 47 του ν.4674/2020 στο άρθρο 16 του ν.2527/1997 προστέθηκε παράγραφος 6 με την οποία προβλέπονται τα εξής:

-Σε περίπτωση που στον/ στην υπάλληλο αντιστοιχούν περισσότερα από ένα πρόσωπα, τα οποία υπάγονται στις προϋποθέσεις των παρ. 4 και 5 του ίδιου άρθρου (ο ίδιος ο/ η υπάλληλος, τα τέκνα και ο/η σύζυγος) το ωράριο δεν μειώνεται αθροιστικά.

Παράδειγμα:

Σε υπάλληλο με ποσοστό αναπηρίας 70% που έχει τέκνο ηλικίας 16 ετών που πάσχει από σακχαρώδη διαβήτη ινσουλινοεξαρτώμενο ή τύπου 1 με ποσοστό αναπηρίας 50% ή/ και σύζυγο με ποσοστό αναπηρίας 80%, τον οποίο συντηρεί και φροντίζει, το ωράριο εργασίας μειώνεται για όλες τις ως άνω περιπτώσεις κατά μία (1) ώρα και όχι αθροιστικά για εκάστη των ως άνω περιπτώσεων.

- Σε περίπτωση που για το ίδιο πάσχον πρόσωπο δικαιούχοι της διευκόλυνσης είναι περισσότεροι του ενός υπάλληλοι, με δήλωση των συνδικαιούχων υπαλλήλων καθορίζεται ποιος υπάλληλος θα κάνει χρήση του μειωμένου ωραρίου.

Παράδειγμα:

Υπάλληλοι που έχουν τέκνο με ποσοστό αναπηρίας 70% και είναι και οι δύο δικαιούχοι της διευκόλυνσης του μειωμένου ωραρίου με δήλωσή τους στις υπηρεσίες τους θα καθορίσουν ποιος από τους δύο θα κάνει χρήση του μειωμένου ωραρίου.

Ως τέκνα για την εφαρμογή της παρ. 4 νοούνται τα ανήλικα ή τα ενήλικα τέκνα που δεν εργάζονται λόγω της αναπηρίας, εφόσον η καθημερινή φροντίδα των προσώπων αυτών δεν παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας.

Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 47 του ν.4674/2020, με την οποία αντικαταστάθηκε η παρ. 3 του άρθρου 8 του ν.2880/2001, οι διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 16 του ν.2527/1997 περί χορήγησης μειωμένου ωραρίου εφαρμόζεται και για τους υπαλλήλους που έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, καθώς και για ανάδοχους γονείς ατόμου με ειδικές

ανάγκες, για όσο χρόνο διαρκεί η αναδοχή, εφόσον η καθημερινή φροντίδα των προσώπων αυτών δεν παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας.

Ειδικά για τη χορήγηση του μειωμένου ωραρίου σε υπαλλήλους που έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια άλλου προσώπου απαιτούνται τα εξής:

Γενικές προϋποθέσεις:

-Δικαστική απόφαση, με την οποία στον/ στην υπάλληλο ανατίθεται η επιμέλεια προσώπου (π.χ. στο πλαίσιο ορισμού δικαστικού συμπαραστάτη)

-Σε περίπτωση που πρόκειται για απόφαση ορισμού δικαστικού συμπαραστάτη θα πρέπει να προκύπτει από την απόφαση ρητή ανάθεση της επιμέλειας του συμπαραστατούμενου στον δικαστικό συμπαραστάτη (σχετική και η αριθ. 77/2018 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους)

- Η καθημερινή φροντίδα των συμπαραστατούμενων να μην παρέχεται από αρμόδια ιδρύματα και φορείς κοινωνικής πρόνοιας. Η συνδρομή της προϋπόθεσης αυτής αποδεικνύεται με υπεύθυνη δήλωση του/της υπαλλήλου.

-ο/η συμπαραστατούμενος/η να έχει το προβλεπόμενο κατά περίπτωση

ποσοστό αναπηρίας βάσει σχετικού πιστοποιητικού από Κ.Ε.Π.Α.

Επισημαίνεται ότι το σύνολο των αναφερόμενων στο Κεφάλαιο Α' της παρούσας εγκυκλίου εφαρμόζεται και για τους υπαλλήλους με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 177 της παρ. 1 του ΚΚΔΥ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Οι άδειες του προσωπικού με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ των ΟΤΑ α' βαθμού ρυθμίζονται με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 177 του ν. 3584/2007, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Ειδικότερα, με την παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020 ορίζεται ότι για το προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου εφαρμόζονται οι παράγραφοι 1, 2, 3, 4 και 5 του άρθρου 57, οι παράγραφοι 6 και 8 του άρθρου 60 και το άρθρο 67, ενώ κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας. Για την εφαρμογή των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 57, των παραγράφων 6 και 8 του άρθρου 60 και του άρθρου 67, οι άδειες χορηγούνται σε αναλογία με βάση τη διάρκεια της σύμβασης των εργαζομένων.

Για λόγους διευκόλυνσης των Διευθύνσεων Προσωπικού των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, παρατίθενται κατωτέρω τα προβλεπόμενα για τις βασικές άδειες και διευκολύνσεις που δικαιούνται οι εργαζόμενοι που απασχολούνται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, ανεξαρτήτως του εάν απασχολούνται με καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

1. ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Η κανονική άδεια του προσωπικού σχέση εργασίας ΙΔΟΧ, ελλείψει σχετικού πλαισίου, ρυθμίζεται με τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας. Ειδικότερα, με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 3302/04, με τις οποίες τροποποιήθηκε η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του Α.Ν. 539/1945 (ΦΕΚ 229 Α'), ισχύουν τα εξής με βάση και τα αναφερόμενα στην αριθ. οικ. 3392/1-3-2005 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας:

Για το πρώτο ημερολογιακό έτος- εντός του οποίου προσελήφθη ο/η εργαζόμενος-η, η υπηρεσία υποχρεούται να χορηγεί στον /στην εργαζόμενο-η μέχρι την 31η Δεκεμβρίου ή μέχρι τη λήξη της σύμβασης, εφόσον η σύμβαση λήγει εντός του ίδιου ημερολογιακού έτους, αναλογία – ποσοστό των ημερών αδείας που δικαιούται ο/η εργαζόμενος-η, βάσει του χρονικού

διαστήματος απασχόλησης στην υπηρεσία κατά το έτος αυτό. Η αναλογία της άδειας, η οποία υπολογίζεται επί των 20 –επί πενθημέρου- και των 24 –επί εξαημέρου- ημερών, θα πρέπει να χορηγείται έως την 31η Δεκεμβρίου του ημερολογιακού έτους πρόσληψης, ακόμη και αν δεν έχει ζητηθεί από τους εργαζόμενους.

Κατά το δεύτερο ημερολογιακό έτος, ο/η εργαζόμενος-η δικαιούται να λάβει τμηματικά την κανονική άδεια, η οποία αναλογεί στο χρόνο απασχόλησής του στο δεύτερο αυτό έτος. Η αναλογία της άδειας υπολογίζεται εκ νέου, όπως και κατά το πρώτο ημερολογιακό έτος, με βάση τις 20 ημέρες επί πενθημέρου και τις 24 ημέρες επί εξαημέρου. Κατά τη διάρκεια του έτους αυτού και κατά το χρονικό σημείο συμπλήρωσης 12 μηνών από την ημερομηνία πρόσληψης, η άδεια επαυξάνεται κατά μία εργάσιμη ημέρα. Ως εκ τούτου, η άδεια κατά το δεύτερο ημερολογιακό έτος, η οποία θα πρέπει να χορηγηθεί από την υπηρεσία αναλογικώς ή ολόκληρη στο τέλος, έως την 31η Δεκεμβρίου του έτους αυτού, φθάνει στο ύψος των 21 επί πενθημέρου και 25 επί εξαημέρου, εργάσιμων ημερών.

Κατά το τρίτο ημερολογιακό έτος, καθώς και τα επόμενα, ο/ η εργαζόμενος-η δικαιούται να λάβει, και εφόσον οι υπηρεσιακές ανάγκες το επιτρέπουν, ολόκληρη την ετήσια άδειά του και σε

οποιοδήποτε χρονικό σημείο του έτους αυτού. Η άδεια αυτή, θα φθάσει τις 22 ημέρες επί πενθημέρου και τις 26 επί εξαημέρου, εάν έχουν συμπληρωθεί 2 έτη απασχόλησης εντός του τρίτου αυτού ημερολογιακού έτους.

Παράδειγμα

Εργαζόμενος-η που προσλαμβάνεται με σύμβαση ορισμένου χρόνου διάρκειας δύο (2) ετών με πενθήμερη εργασία την 1η Απριλίου του 2020 δικαιούται κανονική άδεια ως εξής:

- Από 1η Απριλίου 2020 έως 31 Δεκεμβρίου 2020 δικαιούται αναλογία επί των 20 ημερών κανονικής άδειας, ήτοι 20/12 x μήνες απασχόλησης με στρογγυλοποίηση του γινομένου ή 1,6667 ημέρες για κάθε μήνα απασχόλησης, με ανώτατο όριο τις 15 ημέρες για το έτος 2020 (9 μήνες απασχόλησης x 1,6667 ημέρες άδειας ανά μήνα απασχόλησης).

- Από 1η Ιανουαρίου 2021 έως 31 Μαρτίου 2021 δικαιούται αναλογία επί των 20 ημερών κανονικής άδειας, ήτοι 20/12 x μήνες απασχόλησης με στρογγυλοποίηση του γινομένου ή 1,6667 ημέρες για κάθε μήνα απασχόλησης, με ανώτατο όριο τις 5 ημέρες για το διάστημα αυτό του έτους 2021 (3 μήνες απασχόλησης x 1,6667 ημέρες άδειας ανά μήνα απασχόλησης).

- Από 1η Απριλίου 2021 έως 31 Δεκεμβρίου 2021 δικαιούται αναλογία επί των 21 ημερών κανονικής άδειας, ήτοι 21/12 x μήνες απασχόλησης με στρογγυλοποίηση του γινομένου ή 1,75 ημέρες για κάθε μήνα

απασχόλησης, με ανώτατο όριο τις 16 ημέρες (9 μήνες απασχόλησης x 1,75 ημέρες άδειας ανά μήνα απασχόλησης, στρογγυλοποίηση του 15,75).

- Από 1η Ιανουαρίου 2022 έως 31 Μαρτίου 2022 (ημερομηνία λήξης της 2ετούς σύμβασής τους) δικαιούται να λάβει ολόκληρη την ετήσια άδειά του διάρκειας 21 ημερών σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο του έτους αυτού και μέχρι τη λήξη της σύμβασης.

Ο εργοδότης είναι υποχρεωμένος να χορηγήσει εντός του ημερολογιακού έτους την άδεια που δικαιούται ο εργαζόμενος, έπειτα από αίτησή του και εντός δύο (2) μηνών από την υποβολή της αίτησης και δεν επιτρέπεται η μεταφορά ημερών αδείας στο επόμενο ημερολογιακό έτος.

Τέλος, βάσει του άρθρου 3 της ΕΓΣΣΕ 2008-2009 προβλέπεται προσαύξηση της κανονικής άδειας λόγω προϋπηρεσίας και ειδικότερα, «Υπάλληλοι και εργατοτεχνίτες (-τριες) που συμπληρώνουν υπηρεσία δέκα (10) ετών στον ίδιο εργοδότη ή προϋπηρεσία δώδεκα (12) ετών σε οποιοδήποτε εργοδότη και με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, δικαιούνται άδεια τριάντα (30) εργάσιμων ημερών, αν εφαρμόζεται σύστημα εξαήμερης εβδομαδιαίας εργασίας ή είκοσι πέντε (25) εργάσιμων ημερών, αν εφαρμόζεται σύστημα πενθήμερης εβδομαδιαίας εργασίας. Από 1-1-2008, μετά τη συμπλήρωση 25ετούς υπηρεσίας ή προϋπηρεσίας δικαιούνται μία

(1) επιπλέον εργάσιμη ημέρα, δηλ. συνολικά τριάντα μία (31) και είκοσι έξι (26) εργάσιμες ημέρες αντίστοιχα».

Ειδικά για την εφαρμογή των παραπάνω ρυθμίσεων της εργατικής νομοθεσίας στο προσωπικό των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου επισημαίνονται τα εξής:

Στις περιπτώσεις παράτασης ή ανανέωσης συμβάσεων ΙΔΟΧ χωρίς διακοπή της απασχόλησης των εργαζομένων και με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις (π.χ. απασχολούμενων στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προγραμμάτων), για τον υπολογισμό της κανονικής άδειας που δικαιούνται οι εργαζόμενοι και τον τρόπο χορήγησής της, ο χρόνος απασχόλησής τους θεωρείται συνεχόμενος. Αντίθετα, σε περίπτωση νέας πρόσληψης που προκύπτει κατόπιν νέας διαδικασίας, ακόμη και αν οι συμβαλλόμενοι είναι οι ίδιοι και η απασχόληση διέπεται από τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις, η κανονική άδεια των εργαζομένων υπολογίζεται εκ νέου με βάση το χρόνο απασχόλησης του/ της εργαζόμενου-ης, βάσει της νέας σύμβασης εργασίας.

Τα ανωτέρω δεν ισχύουν για τους εργαζομένους με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ οι οποίοι έχουν κατά τις κείμενες διατάξεις διακοπές εργασίας. Το προσωπικό αυτό μπορεί, εφόσον συντρέχουν σοβαροί

λόγοι ανάγκης, να λαμβάνει άδεια με αποδοχές έως δέκα (10) εργάσιμες ημέρες κατ' έτος, η οποία δεν εξαντλείται υποχρεωτικά, ούτε αποζημιώνεται.

2. ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Για τους εργαζόμενους με σχέση ΙΔΟΧ, ελλείψει ρύθμισης στον ΚΚΔΥ, εφαρμόζονται οι διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας και συγκεκριμένα οι διατάξεις των άρθρων 657 και 658 του Αστικού Κώδικα για την ανυπαίτια αδυναμία παροχής εργασίας (σχετικό το αριθ. 6549/241/29-3-2019 έγγραφο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης).

Σύμφωνα με τα άρθρα 657 και 658 του Αστικού Κώδικα («Λόγοι που εμπόδισαν τον εργαζόμενο»), «Ο εργαζόμενος διατηρεί την αξίωσή του για το μισθό, αν ύστερα από δεκαήμερη τουλάχιστον παροχή εργασίας εμποδίζεται να εργαστεί από σπουδαίο λόγο που δεν οφείλεται σε υπαιτιότητά του. Ο εργοδότης έχει δικαίωμα να αφαιρέσει από το μισθό τα ποσά που εξαιτίας του εμποδίου καταβλήθηκαν στον εργαζόμενο από ασφάλιση υποχρεωτική κατά το νόμο. Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο διατηρείται, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, η αξίωση για το μισθό σε περίπτωση εμποδίου, δεν μπορεί να υπερβεί τον ένα μήνα, αν το εμπόδιο εμφανίστηκε ένα τουλάχιστον έτος μετά την έναρξη της σύμβασης, και το μισό μήνα σε κάθε άλλη

περίπτωση. Η αξίωση για το διάστημα αυτό υπάρχει και αν ακόμη ο εργοδότης κατάγγειλε τη μίσθωση επειδή το εμπόδιο του παρέιχε το δικαίωμα αυτό».

Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται ότι για να διατηρηθεί η αξίωση του εργαζομένου για το μισθό, μολονότι δεν παρέχει εργασία, πρέπει το κώλυμα (εμπόδιο) για παροχή εργασίας να οφείλεται σε σπουδαίο λόγο, ήτοι σε λόγο που κατά την καλή πίστη και τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, καθιστά δικαιολογημένη τη μη παροχή εργασίας. Να μη μπορεί δηλαδή, κατά την καλή πίστη και τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη, να αξιωθεί από το μισθωτό η παροχή εργασίας εξαιτίας του σπουδαίου λόγου. Σπουδαίος λόγος αποχής από την εργασία μπορεί να είναι οποιοδήποτε πραγματικό περιστατικό που αναφέρεται είτε σε πρόσωπο του μισθωτού και γενικότερα στη δική του «σφαίρα» είτε σε πραγματικό γεγονός, που δημιουργεί αντικειμενική αδυναμία παροχής εργασίας (Αγγαλόπουλος: Εργ. Δικ. 1958, σελ. 211-212- Κουκιάδης: Εργ. Δικ. 1995 σελ. 532- Βλαστός: Συμβ. Εξ. Εργ. 1990, σελ. 590-591 – Γεωργιάδης-Σταθόπουλος: Ειδ. Ενοχ. 1980, σελ. 495 - Α.Π.328/1976 - Πρωτ. Αθ. 3219/1975-Πρωτ. Κω 15/1961.)

Επομένως, η ασθένεια του μισθωτού, όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 660,661 Α.Κ., παρ. 3 του άρθρου 5 του Ν.2112/1920 (Α' 67), άρθρου 8 του Β. Δ/τος 16/18-7-1920 και άρθρου 3 του

N.4558/1930 (Α' 124) αλλά και όπως έχει γίνει δεκτό από τη νομολογία των δικαστηρίων (Α.Π.: 542/2010, Εφ. Πειραιώς 917/1996, Α.Π.308/1986, Α.Π.385/1964, Π.Κ. 15/1961, Α.Π.308/1959 κ.λ.π.) συνιστά σπουδαίο λόγο αποχής αυτού εκ της εργασίας του, χωρίς δυσμενείς γι' αυτόν συνέπειες.

Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην εργατική νομοθεσία, ο εργαζόμενος έχει καθήκον, που απορρέει από τις αρχές της καλής πίστης, για επιμελή εκτέλεση της εργασίας του και υποχρέωση πίστωσης προς τον εργοδότη, λαμβανομένων υπόψη και των διατάξεων του άρθρου 336 εδ. Β' του ΑΚ αφενός μεν να ειδοποιήσει εγκαίρως περί της ασθένειάς του τον εργοδότη με κάθε πρόσφορο και κατάλληλο τρόπο, ώστε να μπορέσει ο τελευταίος να μεριμνήσει για την αντικατάσταση του όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η ασθένεια του, αφετέρου δε να αποδείξει την ασθένειά του κατά τον προσήκοντα τρόπο (Α.Π.447/89-Ι. Κουκιάδης: Εργ. Δίκαιο 1984 σελ. 510-Αγαλλόπουλος: Εργ. Δίκαιο σελ. 214 και 358).

Από το νόμο δεν ορίζεται ειδικός και περιοριστικός τρόπος αποδείξεως της ασθένειας του εργαζομένου, αλλά αρκεί για αυτή βεβαίωση (Α.Π.378/65-Εγγ. Υπ. Εργασίας 1440/11-7-86).

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 του Ν. 3418/2005 «Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας» (ΦΕΚ 28/Α/2005: «Τα ιατρικά πιστοποιητικά και οι ιατρικές γνωματεύσεις, καθώς και οι ιατρικές συνταγές που εκδίδονται κατά τους νόμιμους τύπους, έχουν το ίδιο κύρος και την ίδια νομική ισχύ ως προς τις νόμιμες χρήσεις και ενώπιον όλων των αρχών των υπηρεσιών, ανεξάρτητα από το αν εκδίδονται από ιατρούς που υπηρετούν σε Ν.Π.Δ.Δ. ή Ν.Π.Ι.Δ ή Ιδιώτες ιατρούς...».

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 657 Α.Κ., ο εργοδότης έχει μεν την υποχρέωση να καταβάλει τον μισθό για την απουσία του εργαζομένου μέσα στα ανωτέρω χρονικά πλαίσια, δικαιούται δε να αφαιρέσει τα ποσά που εξαιτίας του κωλύματος καταβλήθηκαν στον μισθωτό από **ασφάλιση υποχρεωτική από το νόμο**. Εκτεστέα είναι τα ποσά που καταβάλλει ο ασφαλιστικός οργανισμός για την απώλεια του εργατικού εισοδήματος (επίδομα ασθένειας) και μόνο στο μέτρο που αντιστοιχούν στην κατά χρόνο υποχρέωση του εργοδότη (Α.Π.308/1986), όχι όμως άλλου είδους ασφαλιστικές παροχές, όπως η φαρμακευτική περίθαλψη (Καρακατσάνης Α. – Γαρδίκας Σ., Ατομικό Εργατικό Δίκαιο, 1995, σελ. 369). Σημειώνεται, επίσης, ότι ο εργοδότης δύναται να αφαιρέσει μόνο όσο ποσό θα λάβει ο εργαζόμενος από τον ασφαλιστικό οργανισμό στον οποίο είναι ασφαλισμένος υποχρεωτικώς εκ του νόμου

και συνεπώς, δε δικαιούται να αφαιρέσει το ποσό που θα λάβει ο εργαζόμενος από ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία, σε περίπτωση ασφάλισής του ιδιωτικώς για ασθένεια. Εξ άλλου, ο εργοδότης δε δύναται να αφαιρέσει από το μισθό, παρά μόνο από το ποσό το οποία εισέπραξε πράγματι ο μισθωτός από τον ασφαλιστικό οργανισμό (Πρωτ. Πειραιώς 3089/190, Πρωτ. Βόλου 165/1963, Πρωτ. Αθηνών 1525/1961), ενώ στην περίπτωση που ο εργαζόμενος δεν επιδοτείται κατά τα ανωτέρω, τότε ο εργοδότης οφείλει να του καταβάλει για την κάθε ημέρα της απουσίας του, τόσα ημερομίσθια, όσες είναι οι ώρες εργασίας, κατά τις οποίες αυτός θα εργαζόταν, αν δεν μεσολαβούσε το κώλυμα, για εργασία (Βλαστός Στ. Ατομικό Εργατικό Δίκαιο, Έκδοση Τρίτη, 1999,σελ. 631).

Σχετική με τις υποχρεώσεις του εργοδότη έναντι του μισθωτού σε περίπτωση μόνον ασθένειας είναι, εκτός από τις διατάξεις των άρθρων 657 και 658 του Αστ. Κώδικα και η διάταξη του άρθρου 5 του ΑΝ 178/67 που ορίζει ότι «εν περιπτώσει αποχής εκ της εργασίας του μισθωτού λόγω ασθένειας, δια το από της αναγγελίας της ανικανότητας μέχρι της ενάρξεως της επιδοτήσεως εκ μέρους του ΙΚΑ ή ετέρου ασφαλιστικού Οργανισμού χρονικό διάστημα (1 έως 3 ημερών), ο εργοδότης υποχρεούται εις πληρωμήν μόνον του ημίσεος του ημερομισθίου ή του αναλογούντος μισθού,

αποκλειόμενης της συμπληρώσεως του εκ του οικείου ασφαλιστικού Οργανισμού».

3. ΑΔΕΙΑ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΙΟΧ

Η άδεια μητρότητας των εργαζομένων ΙΔΟΧ των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ χορηγείται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην εργατική νομοθεσία. Ειδικότερα, στις διατάξεις του άρθρου 7 της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. 1993 και του άρθρου 7 της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. 2000-2001, το οποίο κυρώθηκε με το άρθρο 11 του Ν.2874/2000, η διάρκεια της άδειας μητρότητας ορίζεται στις δεκαεπτά (17) εβδομάδες για τις εργαζόμενες σε οποιονδήποτε εργοδότη με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου. Από αυτές, τις οκτώ (8) εβδομάδες πρέπει να πάρει η εργαζόμενη πριν από τον τοκετό και τις υπόλοιπες εννέα (9) μετά. Η τήρηση των χρονικών διαστημάτων είναι υποχρεωτική. Σε περίπτωση που η εργαζόμενη γεννήσει πρόωρα, το υπόλοιπο της άδειας χορηγείται μετά τον τοκετό, έτσι ώστε ο χρόνος της άδειας να φθάνει συνολικά τις δεκαεπτά (17) εβδομάδες.

4. ΑΔΕΙΑ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΙΟΧ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 9 της ΕΓΣΣΕ 1993, του άρθρου 6 της ΕΓΣΣΕ 2002-2003, το οποίο κυρώθηκε από τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 3144/03, των άρθρων 8 & 9 της ΕΓΣΣΕ 2004-2005, του άρθρου 2 της ΕΓΣΣΕ 2014 και του άρθρου 38 του

ν.4342/2015, οι εργαζόμενοι φυσικοί, θετοί ή ανάδοχοι γονείς και των δύο φύλων δικαιούνται για χρονικό διάστημα τριάντα (30) μηνών από τη λήξη της άδειας μητρότητας, είτε να προσέρχονται αργότερα, είτε να αποχωρούν νωρίτερα κατά μια (1) ώρα κάθε ημέρα από την εργασία τους. Εναλλακτικά, με συμφωνία του εργοδότη, το ημερήσιο ωράριο μπορεί να ορίζεται μειωμένο κατά δύο (2) ώρες ημερησίως για τους πρώτους δώδεκα (12) μήνες και σε μία (1) ώρα για έξι (6) επιπλέον μήνες.

Ειδικότερα, την άδεια απουσίας για λόγους φροντίδας του παιδιού, δικαιούνται η μητέρα ή ο πατέρας, ανεξάρτητα από το είδος της δραστηριότητας που ασκεί ο άλλος γονέας, ακόμη και αν ο άλλος γονέας δεν εργάζεται. Στην περίπτωση που και οι δύο γονείς είναι μισθωτοί, με κοινή τους δήλωση που κατατίθεται στους αντίστοιχους εργοδότες τους, καθορίζεται η επιλογή τους για το ποιος από τους δύο θα κάνει χρήση της γονικής άδειας φροντίδας παιδιού (μειωμένο ωράριο), εκτός αν με κοινή τους δήλωση καθορίσουν χρονικά διαστήματα που ο καθένας κάνει χρήση μέσα στα χρονικά όρια ισχύος του δικαιώματος αυτού, τα οποία γνωστοποιούν. Οι εργοδότες υποχρεούνται να παρέχουν στους εργαζόμενους σχετικές βεβαιώσεις. Σε περίπτωση διαζυγίου, διάστασης ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, την άδεια φροντίδας

παιδιού λαμβάνει ο γονέας που έχει την επιμέλεια, εκτός και αν συμφωνήσουν διαφορετικά.

Το μειωμένο ωράριο φροντίδας παιδιών δικαιούται ο/η εργαζόμενος /-η με αίτηση του/της να το ζητήσει εναλλακτικά ως ισόχρονη άδεια με αποδοχές, εντός της χρονικής περιόδου κατά την οποία δικαιούται μειωμένου ωραρίου για τη φροντίδα του παιδιού. Η εναλλακτική χορήγηση της άδειας προϋποθέτει συμφωνία του εργοδότη και χορηγείται εφάπαξ ή τμηματικά. Η ανωτέρω άδεια, θεωρείται και αμείβεται ως χρόνος εργασίας και δεν πρέπει να προκαλεί δυσμενέστερες συνθήκες στην απασχόληση και στις εργασιακές σχέσεις.

5. ΓΟΝΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Με τις διατάξεις των άρθρων 48-54 του κεφ. ΣΤ΄ του ν. 4075/2012 (Α΄89), προσαρμόσθηκε η εθνική μας νομοθεσία προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2010/18/ΕΕ του Συμβουλίου. Ειδικότερα, με το άρθρο 50 του ν. 4075/2012, ορίζεται το δικαίωμα της γονικής άδειας ανατροφής, διάρκειας τεσσάρων (4) μηνών, άνευ αποδοχών, μέχρι το παιδί να φθάσει την ηλικία των έξι (6) ετών, για όλους τους εργαζόμενους που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, εφόσον έχουν ένα έτος προϋπηρεσία, συνεχόμενη ή διακεκομμένη, στον ίδιο εργοδότη, με σκοπό την εκπλήρωση των

ελάχιστων υποχρεώσεων ανατροφής προς αυτό. Η άδεια αυτή χορηγείται ως ατομικό και αμεταβίβαστο δικαίωμα του εργαζόμενου προκειμένου να ενθαρρυνθούν και οι δύο γονείς να ασχοληθούν με την ανατροφή του παιδιού.

Στις περιπτώσεις δε που ένα παιδί στερείται παντελώς τον ένα γονέα λόγω θανάτου, μη αναγνώρισης του από τον πατέρα, ή στην περίπτωση που ο ένας εκ των γονέων έχει καθ' ολοκληρία στερηθεί τη γονική μέριμνα, ορίζεται ότι τη γονική άδεια ανατροφής δικαιούται στο διπλάσιο ο άλλος γονέας. Καλύπτονται επίσης ισότιμα οι ανάγκες των γονέων που υιοθετούν ή αναδέχονται τέκνο ηλικίας έως έξι (6) ετών.

Αν και οι δύο γονείς απασχολούνται στον ίδιο εργοδότη, αποφασίζουν με κοινή δήλωση τους, κάθε φορά, ποιος από τους δύο θα κάνει πρώτος χρήση αυτού του δικαιώματος και για πόσο χρονικό διάστημα.

6. ΑΔΕΙΑ ΓΙΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με το άρθρο 7 της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. 2002-2003 στους εργαζόμενους (-ες), που έχουν χηρέψει και στον άγαμο (η) γονέα, που έχει την επιμέλεια του παιδιού, χορηγείται άδεια με αποδοχές έξι (6) εργάσιμων ημερών το χρόνο, πέραν αυτής που δικαιούται από άλλες διατάξεις. Επίσης, μονογονέας με τρία

(3) παιδιά ή περισσότερα, δικαιούται άδεια οκτώ (8) εργάσιμων ημερών.

Η άδεια αυτή χορηγείται λόγω των αυξημένων αναγκών φροντίδας των παιδιών ηλικίας μέχρι δώδεκα (12) ετών συμπληρωμένων, εφάπαξ ή τμηματικά μετά από συνεννόηση με τον εργοδότη, σύμφωνα με τις ανάγκες του γονέα και δεν πρέπει να συμπίπτει χρονικά με την αρχή ή το τέλος της ετήσιας κανονικής άδειας.

7. ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΣΟΒΑΡΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ/ ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ Ή ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 177 του ν.3584/2007, όπως αντικαθίσταται από την παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020, ισχύουν αναλόγως τα οριζόμενα στις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 57 του ν. 3584/2007, για τους μόνιμους και με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ δημοτικούς υπαλλήλους.

Η παραπομπή αφορά στην ειδική άδεια των 22 ημερών και στην άδεια των 6 ημερών λόγω αναπηρίας, όπως διαμορφώθηκαν οι προϋποθέσεις χορήγησής τους μετά την τροποποίηση των διατάξεων με το άρθρο 47 του ν.4674/2020 και σύμφωνα με τα αναλυτικώς αναφερόμενα στο Κεφάλαιο Α' της παρούσας εγκυκλίου.

Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω άδειες των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 57 του

ν.3584/2007 χορηγούνται στους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ σε αναλογία με τη διάρκεια της σύμβασης που έχουν συνάψει.

Ο αριθμός των ημερών της ειδικής άδειας των 22 ημερών με βάση τη διάρκεια της σύμβασης υπολογίζεται ως εξής: 22 ημέρες (ή 32 κατά περίπτωση)/ 12μήνες x αριθμό μηνών που διαρκεί η σύμβαση. Σε περίπτωση που προκύπτει δεκαδικός αριθμός γίνεται στρογγυλοποίηση αυτού.

Παράδειγμα:

Εργαζόμενος-η που προσλαμβάνεται σε ΟΤΑ με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου διάρκειας 5 μηνών και είναι δικαιούχος της ειδικής άδειας 22 ημερών γιατί έχει τέκνο με Δ.Α.Δ., δικαιούται ειδική άδεια 9 ημερών για όλη της διάρκεια της σύμβασής του. Εάν πάσχει και ο ίδιος ο εργαζόμενος από νόσημα που χρήζει περιοδικής νοσηλείας η αναλογία υπολογίζεται με βάση τις 32 ημέρες και ο εργαζόμενος δικαιούται 13 ημέρες ειδική άδεια.

Αντίστοιχα εφαρμόζονται και οι διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 57 του Κ.Κ.Δ.Υ. για την ειδική άδεια των 6 ημερών λόγω αναπηρίας του/της εργαζόμενου-ης και/ ή των τέκνων του/ της και της παρ. 4 για τους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ που έχουν οριστεί δικαστικοί συμπαραστάτες, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής των οικείων διατάξεων (βλέπε Κεφάλαιο Α' της παρούσας εγκυκλίου).

πρ ΟΤΑ ση

8. ΑΔΕΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΕΚΝΟΥ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 177 του ν.3584/2007, έτσι όπως αντικαθίσταται από την παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020, ισχύουν αναλόγως τα οριζόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 60 του ν. 3584/2007, για τους μόνιμους και με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ δημοτικούς υπαλλήλους, αναφορικά με την άδεια λόγω ασθένειας των τέκνων τους.

Στις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 60 του Κ.Κ.Δ.Υ., όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 76 του ν.4590/2019, προβλέπεται για κάθε ημερολογιακό έτος άδεια τεσσάρων (4) ημερών για τους υπαλλήλους με ανήλικα τέκνα, άδεια επτά (7) ημερών για τους τρίτεκνους υπαλλήλους, άδεια δέκα (10) ημερών για τους πολύτεκνους υπαλλήλους και άδεια οκτώ (8) ημερών για τους υπαλλήλους που είναι μονογονείς.

Οι ως άνω άδειες χορηγούνται σε αναλογία με βάση τη διάρκεια της σύμβασης των υπαλλήλων και ο υπολογισμός γίνεται σύμφωνα με τα αναφερόμενα ανωτέρω για την ειδική άδεια των 22 ημερών.

Για τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησης της άδειας ισχύουν τα αναφερόμενα στις αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.49Κ/5/οικ.32342/19-12-2016 (ΑΔΑ: ΩΝ46465ΦΘΕ-Ω93)

ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

ΔΙΔΑΔ/Φ.35.53/2521/οικ.11469/14-3-2019 (ΑΔΑ: 7Χ8Χ465ΧΘΨ-ΛΛΝ) εγκυκλίου της Υπηρεσίας μας, καθώς και η αριθ. 205/2019 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

9. ΑΔΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020, που αντικατέστησε την παρ. 2 του άρθρου 177 του ν. 3584/2007, για τη διευκόλυνση της παρακολούθησης της σχολικής επίδοσης των τέκνων των απασχολούμενων με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ στους ΟΤΑ α' βαθμού, ισχύουν αναλόγως τα αντίστοιχα οριζόμενα για τους μόνιμους και με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ υπαλλήλους.

Ειδικότερα, για την άδεια παρακολούθησης της σχολικής επίδοσης των τέκνων ισχύουν τα προβλεπόμενα στην αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.53/1222/20561/9-8-2007 απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Χορήγηση διευκόλυνσης στους υπαλλήλους για την παρακολούθηση της σχολικής προόδου των τέκνων τους» (1613 Β'), η οποία εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 60 παρ. 6 του ΚΚΔΥ (σχετικές οι αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 και ΔΙΔΑΔ/Φ.51/590/οικ.14346/29-5-2008 εγκύκλιοι).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ως άνω Υπουργική απόφαση: α) Ο γονέας-υπάλληλος που έχει ένα (1) τέκνο, το οποίο

παρακολουθεί μαθήματα πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δικαιούται άδεια έως τέσσερις (4) ημέρες το έτος, β) Ο γονέας-υπάλληλος που έχει δύο (2) τέκνα και άνω, τα οποία παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δικαιούται έως πέντε (5) ημέρες το έτος και γ) Σε περίπτωση που τα τέκνα παρακολουθούν μαθήματα σε ιδρύματα διαφορετικής εκπαιδευτικής βαθμίδας, η δικαιούμενη άδεια αυξάνεται κατά μία (1) ημέρα.

Η άδεια χορηγείται καταρχάς για ορισμένες ώρες και σε εξαιρετικές περιπτώσεις για ολόκληρη την ημέρα, σε καμιά όμως περίπτωση πάνω από μία ημέρα συνεχώς. Ο συνολικός χρόνος της άδειας δεν εξαντλείται υποχρεωτικά. Τυχόν υπόλοιπο που δεν έχει ληφθεί, δεν μεταφέρεται στο επόμενο έτος, ούτε καταβάλλεται αποζημίωση στον εργαζόμενο.

Σε περίπτωση δε που και οι δύο γονείς είναι δικαιούχοι, λαμβάνουν από κοινού την άδεια, η διάρκεια της οποίας και για τους δυο δεν μπορεί να υπερβεί το συνολικό αριθμό των ημερών, όπως αυτός καθορίζεται ανωτέρω.

Οι ως άνω άδειες χορηγούνται σε αναλογία με βάση τη διάρκεια της σύμβασης των εργαζομένων και ο υπολογισμός γίνεται αναλογικώς σύμφωνα με τα αναφερόμενα

ανωτέρω για την ειδική άδεια των 22 ημερών.

10. ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΝΟΣΗΛΕΙΑΣ ΤΕΚΝΟΥ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Με την παρ. 2 του άρθρου 51 του ν. 4075/2012, καθιερώνεται ειδική άδεια, χωρίς αποδοχές, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες νοσηλείας των παιδιών. Η άδεια αυτή χορηγείται χωρίς άλλη προϋπόθεση, για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η νοσηλεία και μέχρι τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες κατ' έτος.

11. ΜΕΙΩΜΕΝΟ ΩΡΑΡΙΟ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τις παρ. 4 και 5 του άρθρου 16 του ν. 2527/1997, όπως αντικαταστάθηκαν με την παρ. 8 του άρθρου 30 του ν. 3731/2008, το άρθρο 27 του ν. 4305/2014 και την παρ. 9 του άρθρου 47 του ν.4674/2020: «4. Η μείωση του ωραρίου εργασίας κατά μία (1) ώρα την ημέρα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του π.δ. 193/1988 (Α` 84), προκειμένου για τακτικούς υπαλλήλους και προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου και ορισμένου χρόνου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., που έχουν παιδιά με πνευματική, ψυχική ή σωματική αναπηρία σε ποσοστό 67% και άνω ή παιδιά έως 18 ετών που πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη ινσουλινοεξαρτώμενο ή τύπου 1 με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω ή σύζυγο με αναπηρία 80% και άνω τον οποίο συντηρεί και φροντίζει, γίνεται χωρίς

ανάλογη περικοπή των αποδοχών τους. Το ποσοστό αναπηρίας βεβαιούται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις ισχύουσες διατάξεις. 5. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο μείωση του ωραρίου ισχύει και για τους τυφλούς ή παραπληγικούς-τετραπληγικούς, τους νεφροπαθείς τελικού σταδίου, καθώς και τους έχοντες αναπηρία 67% και άνω υπαλλήλους του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. Ειδικώς για τους τυφλούς τηλεφωνητές η μείωση του ωραρίου εργασίας ορίζεται σε δύο (2) ώρες την ημέρα».

Σχετικά με την επέκταση χορήγησης της διευκόλυνσης χρήσης μειωμένου ωραρίου κατά μία (1) ώρα σύμφωνα με την παρ. 5 και στους ίδιους τους υπαλλήλους με σχέση ΙΔΟΧ με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, ισχύει η αριθ. 241/2013 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (σχετική η αρ. ΔΙΑΔΠ/Φ.Β.3/25079/16.09.2013 εγκύκλιος, ΑΔΑ:ΒΩ90Χ-8ΥΤ).

Για την χορήγηση της διευκόλυνσης του μειωμένου ωραρίου σε εργαζόμενους με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ που έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 του ν.2880/2001, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 10 του άρθρου 47 του ν.4674/2020, ισχύουν τα αναφερόμενα στο Κεφάλαιο Α' της παρούσας εγκυκλίου για τους μόνιμους

υπαλλήλους και τους υπαλλήλους με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ.

12. ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΓΑΜΟΥ, ΠΕΝΘΟΥΣ ΚΑΙ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΕΚΝΟΥ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 177 παρ. 2 του ν. 3584/2007, το δικαίωμα στην άδεια γάμου των εργαζομένων με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ, ρυθμίζεται από τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 57 παρ. 1. Ειδικότερα, οι υπάλληλοι έχουν δικαίωμα άδειας απουσίας με αποδοχές πέντε (5) εργασίμων ημερών σε περίπτωση γάμου και τριών (3) εργασίμων ημερών σε περίπτωση θανάτου συζύγου τους ή και συγγενούς έως και β' βαθμού. Συγγενείς έως και β' βαθμού θεωρούνται οι γονείς, τα τέκνα, τα αδέρφια, τα εγγόνια και οι πάπποι, τόσο οι εξ αίματος όσο και οι εξ αγχιστείας. Για τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησής της ισχύουν τα αναφερόμενα στην αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 εγκύκλιο.

Επίσης, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 57 του ν. 3584/2007, όπως τροποποιήθηκαν με την παρ. 2 του άρθρου 18 του ν. 3801/2009, οι οποίες επεκτείνονται στο προσωπικό με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ, στον πατέρα υπάλληλο χορηγείται άδεια δύο (2) ημερών σε περίπτωση γέννησης τέκνου. Η άδεια αυτή χορηγείται και στην περίπτωση υιοθεσίας, εφόσον το

υιοθετηθέν δεν έχει υπερβεί το 2ο έτος της ηλικίας του.

Οι εν λόγω άδειες δεν χορηγούνται σε αναλογία με βάση τη διάρκεια της σύμβασης.

13. ΑΔΕΙΑ ΛΟΓΩ ΑΙΜΟΛΗΨΙΑΣ Ή ΛΗΨΗΣ ΑΙΜΟΠΕΤΑΛΙΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020, στους εργαζόμενους με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ ισχύουν αναλόγως τα οριζόμενα στην παράγραφο 5 του άρθρου 57 του ν. 3584/2007 για τους μόνιμους και με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ δημοτικούς υπαλλήλους.

Ειδικότερα, υπάλληλος που ανταποκρίνεται σε πρόσκληση από υπηρεσία αιμοληψίας για κάλυψη έκτακτης ανάγκης, καθώς και υπάλληλος, ο οποίος μετέχει σε οργανωμένη ομαδική αιμοληψία ή σε διαδικασία παροχής αιμοπεταλίων, δικαιούται ειδικής άδειας απουσίας με πλήρεις αποδοχές δύο (2) ημερών για έξι (6) αιμοληψίες ή παροχές αιμοπεταλίων το χρόνο κατ' ανώτατο όριο.

Η άδεια αυτή δεν χορηγείται σε αναλογία με βάση τη διάρκεια της σύμβασης και για τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησής της ισχύουν τα αναφερόμενα στο Κεφάλαιο Α' της παρούσας εγκυκλίου και στην αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/538/12254/14-5-2007 εγκύκλιο.

14. ΑΔΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΔΙΚΗ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 177 του ν.3584/2007, όπως ισχύει, οι εργαζόμενοι με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ δικαιούνται, κατόπιν τεκμηριωμένης αιτήσεως, ειδική άδεια με αποδοχές διάρκειας μίας (1) έως τριών (3) ημερών, κατά περίπτωση, για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος ή για τη συμμετοχή σε δίκη ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου. Στην περίπτωση συμμετοχής υπάλληλου σε δίκη ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ο υπάλληλος υποχρεούται, μετά την επιστροφή του στην υπηρεσία από την ως άνω άδεια που έλαβε, να προσκομίσει βεβαίωση συμμετοχής στη δίκη από την αρμόδια γραμματεία του δικαστηρίου.

15. ΑΔΕΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΟΧ

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4674/2020, για το προσωπικό με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ ισχύουν αναλόγως τα οριζόμενα στο άρθρο 67 του ν.3584/2007 για την άδεια εξετάσεων, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν.4590/2019.

Ο συνολικός αριθμός ημερών άδειας εξετάσεων που δικαιούνται οι εργαζόμενοι κατά τη διάρκεια της σύμβασής τους υπολογίζεται σε αναλογία με βάση τη

διάρκεια της σύμβασής τους και για κάθε ημέρα εξετάσεων δύναται να χορηγηθεί άδεια έως δύο (2) ημερών πριν ή κατά την ημέρα εξέτασης.

Για τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησης της άδειας ισχύουν τα αναφερόμενα στις αριθ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/51/οικ.34813/27-12-2013 (ΑΔΑ: ΒΛΓΔΧ-ΠΨΦ) και 36567/1-5-2019 (ΑΔΑ: 978Τ465ΧΘ7-Κ65) εγκυκλίου της Υπηρεσίας μας κατά το μέρος που δεν έχουν τροποποιηθεί οι σχετικές διατάξεις.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 79 του ν.4674/2020, άδειες που έχουν χορηγηθεί σύμφωνα με τον ν.3584/2007, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή του με τον ν.4674/2020, συνυπολογίζονται για τον καθορισμό του ανώτατου αριθμού δικαιούμενων αδειών σύμφωνα με τις νεότερες διατάξεις. Σε περίπτωση που οι υπάλληλοι λόγω μη ενημέρωσής τους έχουν ήδη υπερβεί το δικαιούμενο με βάση τις νέες ρυθμίσεις αριθμό αδειών, στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης οι άδειες αυτές δεν ανακαλούνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΩΝ ΣΕ ΝΕΟΔΙΟΡΙΣΤΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ

1. ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΑΔΕΙΑ

Το δικαίωμα κανονικής άδειας και η χορήγησή της ρυθμίζονται από τα άρθρα 55 και 56 αντίστοιχα του ν. 3584/2007 ΚΚΔΚΥ, όπως ισχύει. Ειδικά οι νεοδιοριστοι υπάλληλοι με προϋπηρεσία στον ίδιο ή άλλο φορέα του Δημοσίου, νπδδ, νπιδ του Δημοσίου ή σε ΟΤΑ, η οποία αναγνωρίζεται ως χρόνος πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 102 του ν. 3584/2007 όπως έχει αντικατασταθεί και ισχύει με το άρθρο 26 του ν. 4369/2016, θεμελιώνουν δικαίωμα κανονικής άδειας, αμέσως μετά τον διορισμό τους, ανάλογα με τον χρόνο της προϋπηρεσίας αυτής.

Ο υπολογισμός των ημερών αδείας που δικαιούται ο υπάλληλος γίνεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες προσωπικού, με βάση τον συνολικό χρόνο υπηρεσίας του πριν και μετά τον διορισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 55 παρ. 2 του Κώδικα Κατάστασης Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων. Προς αποφυγή παρερμηνειών, διευκρινίζεται ότι δεν απαιτείται γνώμη Υπηρεσιακού Συμβουλίου κατά την ανωτέρω διαδικασία.

Επισημαίνεται ότι κατά τον υπολογισμό των δικαιούμενων ημερών θα πρέπει να αφαιρούνται τυχόν μέρες που έχουν χορηγηθεί ή αποζημιωθεί από τον ίδιο ή

προηγούμενο φορέα για το ίδιο ημερολογιακό έτος.

Σχετική είναι η υπ. αρ. ΔΙΔΑΔ/Φ.51/590/οικ. 14346/29.5.2008 εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών, στην οποία σας παραπέμπουμε για ενημέρωση και ανάλογη εφαρμογή.

2. ΑΝΑΡΡΩΤΙΚΗ ΑΔΕΙΑ

Το δικαίωμα αναρρωτικής άδειας, η χορήγηση και η διαδικασία χορήγησής της ρυθμίζονται από τα άρθρα 61, 62 και 63 αντίστοιχα του ν. 3584/2007 ΚΚΔΚΥ, όπως ισχύουν.

Ειδικά οι νεοδιοριστοι υπάλληλοι με προϋπηρεσία τουλάχιστον έξι μηνών στον ίδιο ή άλλο φορέα του δημοσίου, νπδδ, νπιδ του Δημοσίου ή σε ΟΤΑ, η οποία αναγνωρίζεται ως χρόνος πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 102 του ν. 3584/2007 όπως έχει αντικατασταθεί και ισχύει με το άρθρο 26 του ν. 4369/2016, δικαιούνται αναρρωτική άδεια αμέσως μετά τον διορισμό τους, ανάλογα με τον χρόνο της προϋπηρεσίας αυτής.

Ο υπολογισμός της αναρρωτικής αδείας που δικαιούται ο υπάλληλος γίνεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες προσωπικού, με βάση τον συνολικό χρόνο υπηρεσίας του πριν και μετά τον διορισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 61 του Κώδικα

Κατάσταση Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων.

Διευκρινίζεται ότι κατά το υπολογισμό της δικαιούμενης αναρρωτικής άδειας αφαιρούνται τυχόν διαστήματα αναρρωτικής άδειας που έχουν χορηγηθεί από τον ίδιο ή προηγούμενο φορέα κατά την τελευταία πενταετία.

Στις περιπτώσεις που ο υπάλληλος έχει ανάγκη αναρρωτικής άδειας και δεν έχει συμπληρώσει τον απαιτούμενο χρόνο (έξι μήνες) για τη θεμελίωση του δικαιώματος αναρρωτικής άδειας, μετά τη λήξη των βραχυχρόνιων αναρρωτικών αδειών δύναται να κάνει χρήση άδειας άνευ αποδοχών σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 1 και 2 του ΚΚΔΚΥ.

Επισημαίνεται ότι ειδικά σε περίπτωση ατυχήματος κατά την εκτέλεση και εξαιτίας της υπηρεσίας ή λόγω επαγγελματικής ασθένειας, το προσωπικό που απασχολείται στους χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ), στους σταθμούς μεταφόρτωσης απορριμμάτων, σε εργοστάσια μηχανικής ανακύκλωσης, στις υπηρεσίες καθαριότητας, στους χώρους νεκροταφείων, στην αποχέτευση καθώς και στα συνεργεία συντήρησης απορριμματοφόρων οχημάτων δικαιούται αναρρωτική άδεια με αποδοχές, ανεξαρτήτως χρόνου υπηρεσίας.

3. ΑΔΕΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΕΚΝΟΥ

Η άδεια ανατροφής τέκνου χορηγείται σύμφωνα με τα οριζόμενα του άρθρου 60 παρ. 2 του ν. 3584/2007 ΚΚΔΚΥ, όπως ισχύει. Οι νεοδιοριζόμενοι υπάλληλοι, έχουν δικαίωμα χρήσης της συνεχόμενης άδειας ανατροφής, αντί του μειωμένου ωραρίου, σύμφωνα με την παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου, ανάλογα με την ηλικία του τέκνου. Ο υπολογισμός του χρόνου αδειάς που δικαιούται ο υπάλληλος γίνεται με βάση το ισχύον μειωμένο ωράριο και προκύπτει από το άθροισμα των ωρών που απομένουν από την ημερομηνία διορισμού μέχρι την συμπλήρωση του 4ου έτους της ηλικίας του παιδιού. Επισημαίνεται ότι ο υπολογισμός του χρόνου συνεχόμενης άδειας που δικαιούται ο υπάλληλος, **ΕΚΚΙΝΕΙ από την ημερομηνία διορισμού του.**

Στις περιπτώσεις αναδρομικού διορισμού προσληφθέντων με τους προσωρινούς πίνακες του ΑΣΕΠ κατά το άρθρο 21 παρ. 4 του ν. 3584/2007 ΚΚΔΚΥ, ως ημερομηνία διορισμού λογίζεται η ημερομηνία της αρχικής πρόσληψης.

Επισημαίνεται ότι σε υπαλλήλους που είχαν κάνει χρήση των τρεισήμισι μηνών ως ΙΔΟΧ, χορηγούνται οι υπολειπόμενοι μήνες.

Κατόπιν των ανωτέρω, σας γνωρίζουμε ότι, για πληροφορίες σχετικά με τα θέματα που αναφέρονται στην εγκύκλιο, οι υπάλληλοι θα πρέπει να απευθύνονται αποκλειστικά στις αρμόδιες υπηρεσίες διοίκησης του

φορέα στον οποίο υπηρετούν. Εφόσον ανακύπτουν ερωτήματα, τα οποία δεν καλύπτονται από το περιεχόμενο της εγκυκλίου και μόνο τότε οι αρμόδιες υπηρεσίες των φορέων δύνανται να υποβάλλουν σχετικό ερώτημα μέσω των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων προς τη Διεύθυνση Προσωπικού Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου, προκειμένου η αντιμετώπιση των επί μέρους ζητημάτων να γίνεται ενιαία και με τη μέγιστη δυνατή διάχυση της πληροφορίας.

Παρακαλούμε για την άμεση κοινοποίηση της παρούσας στους ΟΤΑ α βαθμού χωρικής σας αρμοδιότητας και παραμένουμε στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε περαιτέρω διευκρίνιση.

Η Γενική Γραμματέας

Π. Χαραλαμπογιάννη

Β. Άδεια Ανατροφής Τέκνου Υπαλλήλων Ν.Π.Ι.Δ.

ΘΕΜΑ: «Διατάξεις του ν.4735/2020 (Α' 197)».

Εγκύκλιος ΔΙΔΑΔ/Φ.69/145/οικ. 2783/15.2.2021 (ΑΔΑ: 9ΛΟ046ΜΤΛ6-120) του Υπουργείου Εσωτερικών

Σας ενημερώνουμε ότι δημοσιεύτηκε ο ν.4735/2020 «Τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, νέο πλαίσιο επιλογής

διοικήσεων στον δημόσιο τομέα, ρύθμιση οργανωτικών θεμάτων της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας και της Γενικής Γραμματείας Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών, ρυθμίσεις για την αναπτυξιακή προοπτική και την εύρυθμη λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις», στα άρθρα 30 και 31 του οποίου περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για θέματα αδειών και δικαιωμάτων των υπαλλήλων του Δημοσίου. Ειδικότερα:

Α. Άδεια ανατροφής τέκνου υπαλλήλων Ν.Π.Ι.Δ. με σχέση εργασίας Ι.Δ.Α.Χ.

Με τη διάταξη του άρθρου 31 του ν.4735/2020 προβλέπεται για πρώτη φορά ότι η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας του ΟΑΕΔ που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 142 του ν.3655/2008, όπως ισχύει, και της παρ. 2 του άρθρου 36 του ν. 3996/2011 χορηγείται πλέον, στο πλαίσιο της ισότιμης μεταχείρισης αλλά και της εναρμόνισης της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, και στις υπαλλήλους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), εφόσον ανήκουν στη Γενική Κυβέρνηση, όπως εκάστοτε οριοθετείται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Επισημαίνεται ότι οι υπάλληλοι που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν

λόγω ρύθμισης, μέχρι και τη θέσπιση της ως άνω διάταξης, δεν δικαιούνταν την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας που χορηγεί ο ΟΑΕΔ ούτε τις σχετικές διευκολύνσεις που παρέχονται στις υπαλλήλους του Δημοσίου με σχέση εργασίας ΙΔΑΧ, για τις οποίες εφαρμόζονται κατά παραπομπή οι σχετικές διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα (ν.3528/2007). Για τις υπαλλήλους αυτές η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας χορηγείται πλέον υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 142 του ν.3655/2008 και της παρ. 2 του άρθρου 36 του ν. 3996/2011 και κατά τη διάρκεια αυτής καταβάλλεται από τον φορέα, στον οποίον ανήκει οργανικά η υπάλληλος ή από τον φορέα, στον οποίο υπηρετεί και επιβαρύνεται με τη μισθοδοσία της, ποσό ίσο με τον κατώτατο μισθό, όπως κάθε φορά καθορίζεται με βάση την ΕΓΣΣΕ. Η προβλεπόμενη ειδική παροχή προστασίας μητρότητας χορηγείται εφόσον για την υπάλληλο δεν ισχύουν τυχόν ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για τον ίδιο λόγο με ειδικές διατάξεις ή συλλογικές συμβάσεις εργασίας ή με τον οικείο Κανονισμό Προσωπικού. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ως άνω διάταξη του άρθρου 31 του ν.4735/2020, «Οι διατάξεις του άρθρου 142 του ν. 3655/2008 (Α' 58) και της παρ. 2 του άρθρου 36 του ν. 3996/2011 (Α' 170) εφαρμόζονται και στις υπαλλήλους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), εφόσον ανήκουν στη Γενική

Κυβέρνηση, όπως εκάστοτε οριοθετείται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Στις περιπτώσεις των υπαλλήλων του προηγούμενου εδαφίου η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας που αποτελεί χρόνο πραγματικής υπηρεσίας για κάθε συνέπεια, χορηγείται υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 142 του ν. 3655/2008 και της παρ. 2 του άρθρου 36 του ν. 3996/2011 και κατά τη διάρκεια αυτής καταβάλλεται από τον φορέα στον οποίον ανήκει οργανικά η υπάλληλος ή από τον φορέα, στον οποίο υπηρετεί και επιβαρύνεται με τη μισθοδοσία της, ποσό ίσο με τον κατώτατο μισθό, όπως κάθε φορά καθορίζεται με βάση την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. Η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας των προηγούμενων εδαφίων χορηγείται εφόσον για την υπάλληλο δεν ισχύουν τυχόν ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για τον ίδιο λόγο».

Β. Βλάβη υγείας υπαλλήλου κατά την άσκηση των καθηκόντων του

Με τη διάταξη του άρθρου 30 του ν.4735/2020 προστίθενται στο άρθρο 57 του Κώδικα Δημόσιων Πολιτικών και Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (ν. 3528/2007), παρ. 5 και 6 ως εξής: «5. α) Σε περίπτωση που υπάλληλος υποστεί βλάβη υγείας, λόγω επίθεσης σε βάρος του κατά τη διάρκεια και εξαιτίας της εκτέλεσης των υπηρεσιακών του καθηκόντων, με

αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του οικείου Υπουργείου ή του μονοπρόσωπου οργάνου διοίκησης ή του επικεφαλής της Αρχής, αναλαμβάνεται η κάλυψη των πάσης φύσεως δαπανών νοσηλείας και αποθεραπείας του υπαλλήλου από τον φορέα στον οποίον υπηρετεί, κατά το ποσό που οι συγκεκριμένες δαπάνες δεν καλύπτονται από τον κύριο φορέα ασφάλισης ή και από τον ιδιωτικό ασφαλιστικό φορέα με ατομικό ή ομαδικό ασφαλιστήριο.

β) Ειδικά στην περίπτωση δοκίμου υπαλλήλου που εμπίπτει στην περ. α), ο οποίος δεν δικαιούται αναρρωτικής άδειας ή υπαλλήλου που έχει εξαντλήσει τη δικαιούμενη αναρρωτική άδεια, η απουσία για τον λόγο της περ. α) αποτελεί δικαιολογημένη αναρρωτική άδεια που αποτελεί χρόνο πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας. Η ως άνω αναρρωτική άδεια χορηγείται με πλήρεις αποδοχές για όλο το χρονικό διάστημα απουσίας του υπαλλήλου μέχρι τη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρονικού διαστήματος για τη θεμελίωση δικαιώματος αναρρωτικής άδειας, οπότε και εφαρμόζονται οι πάγιες διατάξεις του παρόντος.

6. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Υγείας και Εσωτερικών δύναται να εξειδικεύονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής των υπαλλήλων στις διατάξεις της παρ. 5α, η διαδικασία κάλυψης των δαπανών και κάθε άλλο ειδικότερο θέμα για την εφαρμογή της παρούσας».

Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω διατάξεις ισχύουν από το χρόνο έναρξης ισχύος του ν.4735/2020, ήτοι από 12.10.2020.

Οι αποδέκτες της παρούσας εγκυκλίου παρακαλούνται να την κοινοποιήσουν, με κάθε πρόσφορο τρόπο, στους υπαλλήλους και σε όλους τους φορείς που υπάγονται ή εποπτεύονται από αυτούς, εφόσον ανήκουν στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων.

Η παρούσα εγκύκλιος έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, www.yres.gr, στη διαδρομή «Ανθρώπινο Δυναμικό Δημοσίου Τομέα- Ανθρώπινο Δυναμικό».

Η ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΓΙΑΝΝΗ

